

”men du har ju blivit våldtagen”
- om våldtagna mäns ordlöshet

SRHR:s rapport 2009:4

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan
SOAM12
VT 2009

”men du har ju blivit våldtagen”

– om våldtagna mäns ordlöshet

Socialt arbete: Examensarbete för mastersexamen 15.0 hp

Författare: Hans Knutagård

Handledare: Mats Hilde

Examinator: Hans Swärd & Verner Denvall

Abstract

Author: Hans Knutagård

Title: "but you have been raped" – about the lack of words for men who have been raped.
[translated title]

Supervisor: Mats Hilde

Assessor: Hans Swärd & Verner Denvall

The aim of this study is to understand men who have been raped by other men, their experience of the rape and how they act. I have conducted 18 qualitative interviews with these men. During the process of analyzing the material I have used Randall Collins' concepts of interaction ritual chains and forward panic together with Thomas J. Scheff's concepts of emotional energy and shame. The rape made the interaction ritual chains break and the men had no words for these experiences. Through previous interaction ritual chains they have been shaped by the social construction of masculinities, sexualities and homosexuality. None of them worked. Instead they experienced that the social bond was threatened and that they internalized the shame of the rape and got drained of their emotional energy. This has put the men in a position where there were no words. Without words they are invisible in society and they are not able to process their experience of the rape by seeking professional help.

Key words: access to name, emotions, forward panic, hegemonic masculinity, homosexuality, interaction ritual chains, male rape, male survivor, masculinity, shame, sexual script, sexual violence, social bond, taboo, violence

© Copyright Hans Knutagård 2009

Layout samt illustration sid. 79 – Lotta Nordstedt, grafisk-form.nu

Illustration omslag – www.breath.se, © Copyright Kristian Hellström

ISBN 978-91-978330-0-4

Holmbergs, Malmö 2009

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
Förord	5
1 Inledning.....	7
1.1 Problemformulering	8
1.2 Syfte och frågeställningar.....	11
1.3 Förförståelse	11
1.4 Tidigare forskning	12
1.5 Disposition	14
2 Min teoretiska referensram.....	15
2.1 Mitt grundläggande forskningsperspektiv.....	15
2.2 Om interaktionsritualer	16
2.3 Om sociala band och emotioner	17
2.4 Om maskulinitet och kroppar	18
2.5 Om sexualitet.....	20
3 Metod och material.....	21
3.1 Mitt kvalitativa forskningsperspektiv.....	21
3.2 Fallstudiemetoden – min undersökningsdesign	21
3.3 Den kvalitativa forskningsintervjun	23
3.4 Studiens urval och avgränsningar	24
3.5 Studiens genomförande	28
3.6 Hur jag analyserat materialet.....	30
3.7 Reliabilitet och validitet i min studie	32
3.8 Etiska överväganden	35
4 Den ordlösa händelsen	39
4.1 ”Men du har ju blivit våldtagen”	39
4.2 ”Du vill som fan, men du klarar inte av det”	41
4.3 ”Alltid känt väldig skuld just för att det gick för mig”	49
4.4 ”Kvar står jag med byxorna nere”	51
5 Den skamfyllda händelsen	53
5.1 ”Jag litar inte på någon”	53
5.2 ”Jag vill vara dem till lags”	59
5.3 ”Jag skulle bli utesluten”	62
6 Den osynliga händelsen.....	65
6.1 ”Jag ska vara stark”	65
6.2 ”Kåt och ville knulla”	69
6.3 ”Skamkänslan kring det homosexuella”	74
7 Uppsummering	79
8 Diskussion	81
8.1 Metoddiskussion.....	81

8.2 Resultatdiskussion.....	83
8.3 Diskussion av konsekvenser och komplikationer	85
9 Referenser.....	87
9.1 Litteratur.....	87
9.2 Internet	91
9.3 Multimedia	91
9.4 Bilagor.....	92
Bilaga 1. Den sexuella hierarkin	92
Bilaga 2. Tabell över respondenterna.....	93
Bilaga 3. Qruiser	94
Bilaga 4. Att söka med hjälp av Qruiser	95
Bilaga 5. Text på Qruiser	96
Bilaga 6. Litteratursökning.....	97
Bilaga 7. Ferios breath	98

Förord

Först och främst vill jag tacka alla de män som ställt upp och på ett rättfram sätt delgett mig sina smärtsamma erfarenheter av att ha blivit våldtagna av män. Utan era berättelser hade denna studie inte varit någonting. Jag kan inte nämna er vid namn, men ni har genom era berättelser varit med om att bryta ny mark i ett ännu outforskat område i Sverige. Jag hoppas att jag redovisat era berättelser på ett korrekt sätt.

Studien har skett som ett uppdrag inom programområdet SRHR (Sexuell och Reproductiv Hälsa och Rättigheter) vid Socialmedicinska enheten, UMAS, Region Skåne. I det hiv-preventiva arbetet är det viktigt att skaffa kunskaper om nya områden, avtäckta skeenden som varit dolda och förstå fenomen. Studien är en del av det arbetet och "sjösattes" hösten 2007 av dåvarande verksamhetschefen på Socialmedicinska enheten professor Per-Olof Östergren, professor Sven-Axel Månsson vid Malmö högskola, docent Mats Hilde vid socialhögskolan i Lund, som skulle vara handledare och undertecknad.

Jag vill tacka min handledare docent Mats Hilde som med varsam hand hjälpt mig att föra undersökningen i hamn på ett vetenskapligt sätt. Tack går också till min kollega Jakob Axelsson som har fått agera bollplank och till professor Juan Merlo, tf. verksamhetschef på Socialmedicinska enheten, som under hela processen har varit stödjande och uppmuntrande. Utan den hjälpen hade inte studien varit vad den är idag. Tack även alla som på olika sätt kommenterat, diskuterat eller kritiserat arbetet. Det har varit fruktbart för mig. Speciellt tack till Weddig Runquist som tog sig tid att läsa och kommentera en slutversion. Även ett tack till min debriefare.

Till sist finns en förhoppning att kunskapen om män som blivit våldtagna av män inte slutar vid denna studie utan att den får inspirera fler inom olika områden att förvandla ordlösheten till ord, grammatik och lexikon.

Malmö 2009-05-29

Hans Knutagård

1 Inledning

Detta arbete handlar om män som blivit våldtagna av män. Valet av ämne beror på att det finns begränsad kunskap om dessa män i Sverige idag. Ämnet finns inte i det offentliga talet. Det finns inte heller inom polisen, inom socialtjänstens, inom hälso- och sjukvården eller inom den akademiska forskningen eller utbildningen. Jag har mött dessa män i min profession och när jag skrivit om andra ämnesområden de senaste åren. Män som blivit våldtagna av män har funnits med som ett inslag när det gäller, våld mot homosexuella (hatbrott) (Knutagård 2003), hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning (Knutagård & Nidsjö 2004) och män som säljer sex via internet (Eriksson & Knutagård 2005). Det som då har slagit mig är att män som blivit våldtagna av män döljs bakom andra kategorier. Därför vill jag rikta fokus mot dessa män denna gång.

Jag började min studie och hade gjort några intervjuer. När jag gick på tunnelbanetåget vid Centralen i Stockholm en vardag för att komma ut till en Socialstyrelsekonferens hörde jag i högtalarna: ”Se upp för dörrarna, dörrarna stängs.” Du som läsare kan kanske höra rytmen och själv uttala frasen genom att höja rösten, för att sedan sänka den. Då slog det mig att respondenterna jag intervjuat i denna studie saknade rytm i sina berättelser. De hittade inte ord att förklara sina erfarenheter och de kunde inte sätta ihop olika delar av berättelsen. Berodde det på att det inte förs något offentligt samtal om det? Frågan förde mig till en bok av Randall Collins (2005) om kedjor av interaktionsritualer, som varit en viktig inspirationskälla för mig.

Jag har alltså valt att ta en för mig helt ny infallsvinkel, nämligen att se på våldtäkten som en interaktion mellan två eller flera människor, en interaktion som, i min studie, åtminstone till en början, är en känd ritual. Det är när mänskliga kroppar rör sig till samma plats som den rituella processen startar (Dahlgren & Starrin 2004, s. 63). Denna ritual är en länk i en kedja, men som vi kan se i studien har den inte förberett männen för våldtäkten, vilket resulterar i personliga tragedier.

Förhoppningen är att föreliggande arbete – mastersuppsats vid samhällsvetenskapliga fakulteten, Lunds universitet med inriktning socialt arbete – i någon grad ska bidra till en större kunskap om män som blir våldtagna av män, göra ämnet talbart och inspirera till vidare forskning och kunskap inom området. Noreen Abdullah-Khan (2008) menar att den ökade

forskningen och kunskapen om män som blivit våldtagna av män på sikt ska minska stigma kring det och därmed skapa ett klimat som är mindre hotande för de våldtagna männen (s. 2). Detta kan medverka till att öka antalet anmälningar till polisen och förbättra bemötandet och omhändertagandet av dem, framför allt inom hälso- och sjukvården, rättsväsendets myndigheter och socialtjänsten. I dagsläget finns det alltså reella brister som drabbar de män som utsatts för våldtäkter.

1.1 Problemformulering

Brottsförebyggande rådet, Brå, skriver att myndigheten verkar för ”att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och rättsväsendets reaktioner på brott” (Brå 2005:7, s. 2). I *Våldtäkt, en kartläggning av polisanmälda våldtäkter* slår myndigheten fast att:

Som framgår av denna kartläggning är offren för våldtäkter nästan uteslutande kvinnor eller flickor. Ett undantag gäller våldtäkter mot barn under 15 år, där en icke obetydlig andel av offren är pojkar. Genomgående är gärningsmännen så gott som enbart män eller pojkar. Våldtäkt är således i huvudsak ett brott som begås av män mot kvinnor. (Brå 2005:7, s. 12)

Män blir inte våldtagna och blir de våldtagna är de under 15 år. Efter att ha uppnått den åldern upphör fenomenet om man ska tro Brå. Är det kanske istället så, att efter 15 års ålder även ”en icke obetydlig andel av offren är pojkar”? Samma utgångspunkt, att våldtäkt handlar om mäns våld mot kvinnor, finns i Brå:s skrift 2008 *Våldtäkt mot personer 15 år och äldre, utvecklingen under åren 1995–2006*. I slutet av rapporten nämner de dock att:

En fråga som väcker allt större intresse och som det finns ytterst få svar på är hur det förhåller sig med sexuellt våld mot män respektive sexuellt våld med kvinnliga förövare. Manliga offer har länge varit en icke-fråga i det här sammanhanget och kvinnliga förövare i stort sett tabu. Våra kunskaper är mycket begränsade på detta område. (Brå 2008:13, s. 65)

Brå har, som regeringens myndighet, på tre år gått från att män som blivit våldtagna inte finns, till att det finns intresse för frågan men att dess kunskaper om dem är begränsade. Brå är inte ensam om att vara ovetande i denna fråga. Det saknas nämligen svensk forskning inom detta fält. Abdullah-Khan (2008) menar att beroende på en ”combination of cultural, social, legal, and psychological issues, male rape remains one of the most unaddressed issues in our society” (s. 3).

Som socionom delar jag Sandra Kirbys och Kate McKennas (1989) syn på att en viktig dimension på forskning är att: "research must begin to reflect the experience and concerns of people who have traditionally been marginalized by research process and by what gets counted as knowledge" (s. 22). Det är en av anledningarna till att jag vill studera denna "icke-fråga" för att förstå männens upplevelse av våldtäkten.

Abdullah-Khan (2008) menar att den engelska forskningen om män som blivit våldtagna ligger minst 20 år efter forskningen om kvinnor som blivit våldtagna. Feministisk forskning har på ett signifikant sätt bidragit till att belysa den kvinnliga våldtäkten. En viktig faktor som de har varit framgångsrika med är att "sexual violence can only be spoken about by victims if they are first able to name and define it" (s. 65, se även Kelly 1988). De har hjälpt kvinnorna att skapa och omdefiniera ord som "återspeglar" och dokumenterar kvinnornas erfarenheter, eftersom kvinnornas uppfattning och definition av sexuellt våld skiljer sig från männens. Det var just detta jag hörde i de första intervjuerna när jag noterade att de männen saknade rytm, de saknade ord och saknade referenser.

Liz Kelly (1988) beskriver i sin artikel *Hur kvinnor definierar sin upplevelse av våld* att tillgång till ord var första steget för kvinnor att definiera sin upplevelse som sexuellt våld (s. 114). Vidare skriver hon att kvinnors upplevelse var tystad och gjord osynlig genom frånvaron av ord med vilka de kunde benämna den, genom den patriarkala strukturen och det manliga språket. För fyrtio år sedan fanns inte begreppen *slagen kvinna* eller *sexuella trakasserier*. Genom att ha en mer inbegripande definition av våldtäkt inkluderar den kvinnornas upplevelse av våldet de utsatts för. Kelly anser att det också varit viktigt att utmana stereotyper om vad våld är, stereotyper som är överförenklade beskrivningar som betonar vissa faktorer men utesluter andra. Till exempel att våldtäkt är något som med mycket våld utförs av en man mot en kvinna som han inte känner. Så är inte fallet för de flesta kvinnorna som inte känner igen sig i dessa beskrivningar, enligt Kelly. Samma företeelser med tystnad, avsaknad av begrepp och frånvaro av offentlig debatt fram till 1980-talet beskriver Ninni Carlsson (2009) i en alldeles ny doktorsavhandling. Efter det började vad hon kallar avslöjandets tid då talet i samhället blev tillåtet och möjligt. Eftersom "what is not named is invisible and, in a social sense, nonexistent" (Kelly 1988, s. 114). Jag vill genom denna studie försöka hjälpa till med att skapa ord i det offentliga talet i Sverige för och om män som blivit våldtagna av män.

Genom att det saknas ord är gruppen män som har blivit våldtagna av män osynlig för stora delar av omgivningen. Det verkar vara få män som gör en polisanmälan. Ett resultat av detta är att det är svårt att samla in material om männen. Dessutom har män som blivit våldtagna av män inte varit en egen kategori utan har ingått i kategorin våldtäkt, vilket gjort det svårt att finna dem i olika register eller hos olika myndigheter. Då de inte har sökt hjälp- och stödåtgärder har de inte heller synliggjorts för dessa instanser. De har inte heller aktualiserats i det offentliga samtalet eller i samhällets åtgärder. Tvärtom när män aktualiseras i de sammanhangen är det enbart som män som våldtar kvinnor. En berättigad fråga är om jag genom detta arbete försöker konstruera en kategori som inte tidigare funnits. ”Funnits för vem?” kan man då ställa som motfråga, för akademien, för dem som möter marginaliserade människor eller för de våldtagna männen. Problemet är kanske snarare att det inte redan finns en kategori. Detta leder mig till att vilja undersöka varför dessa män i dagsläget är osynliga i Sverige.

Är det så att män som blivit våldtagna av män är helt osynliga? Exempelvis Bo Göran Carlsson (2000) beskriver utifrån de nordafrikanska koloniernas frigörelse att de fransmän som tillfångatogs av vissa grupper av araber förnedrades inför sina fruar genom att uppbundna bli utsatta för anal penetrering. Carlsson förklarar skeendet med att ”det var inte för att de (araberna) föredrog homosexuellt umgänge som detta skedde, utan för att demonstrera sin överlägsenhet över den hatade fienden” (s. 67). Även andra kulturer som Carlsson studerat använde samma teknik. Bilder från Abu Ghurayb-fängelset i Bagdad, Irak för mina tankar åt samma håll. B. R. Burg (2007) redogör från noggranna handskrivna rättegångsprotokoll i sin text *Boys at sea* för ett antal män som blivit våldtagna av män i den kungliga engelska flottan från 1700-talet fram till 1838 då den sista avrättningen av förövaren skedde enligt the Articles of War. I Sverige finns Lars Görtings (2002/1962) roman *491*, där Inspektören våldtar Nisseman som står framåtlutad mot skrivbordet. När Nisseman går säger Inspektören: ”Om det skulle vara nånting så är du välkommen en annan gång” (s. 165). Det finns även en rad filmer som belyser hur män blir våldtagna av män, som *Den sista färden* (1972), *Mysterious Skin* (2004), *Nyckeln till frihet* (1994), *To catch a killer* (1992) och *Querelle* (1982). I Sverige finns en kortfilm *LOVE* (2007) om en ung man som blir uppraggad och våldtagen. Är man intresserad av manga, tecknade serier i japansk stil, finns det en online gay-comic serie som heter *Ferios breath* (se bilaga 7), som är gjord av en svensk. I en sekvens visas en kväll efter stängningsdags, då en kille, ”sexgalningen”, ber att få hjälpa till med städningen och passar på att våldta den andre killen. Spår finns men inget offentligt samtal.

Vetskapen om att männen existerar, den samtidigt bristande kunskapen hos stora delar av samhällsapparaten och det obefintliga talet i samhället om dem, har gjort att jag vill undersöka och analysera gruppen för att själv förstå dem. Det började med en litteraturöversikt i ämnet sexologi under våren 2007 (Knutagård 2007). Den följdes av denna mastersuppsats, som förhoppningsvis ska ligga till grund för vidare forskning. Låt oss efter detta gå över till syftet med studien och de frågeställningar som jag vill ha besvarade.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att utforska och tolka män som blivit utsatta för sexuellt våld av män. För att besvara syftet har jag utgått från följande frågor:

1. Hur upplever män att bli våldtagna av män?
2. Hur agerar männen efter att ha blivit utsatta för våldtäkt?
3. Hur kan det komma sig att män som blivit våldtagna av män är osynliga i Sverige idag?

Eftersom uppsatsen har en kvalitativ ansats är det nödvändigt att vi stannar upp vid vad jag tar med mig in i forskningsprocessen, det som kallas förförståelse.

1.3 Förförståelse

Detta arbete bygger på hermeneutiken som ”studerar verkligheten från människans ’insida’, det vill säga, människors föreställningar om verkligheten” (Hartman 2001, s. 21). Jag har i linje med hermeneutiken egna föreställningar om verkligheten. Utifrån det perspektivet går det därför inte att vara neutral inom denna typ av forskning, om det överhuvudtaget är möjligt.

Roger Säljö (2005) uttrycker det på följande vis:

Vi socialiseras inte till att betrakta världen från någon neutral position, utan vi deltar i mänskliga aktiviteter och projekt, och genom deltagande approprierar vi tankegångar, idéer och färdigheter som vi sedan kan använda i nya situationer. (s. 88)

Min position som forskare kan alltså aldrig vara neutral. Positionen är beroende av vilka aktiviteter eller interaktioner jag tidigare deltagit i och vad jag har lärt mig i dessa. De har betydelse för hur jag upplever och hanterar varje komponent under hela forskningsprocessen – från idé, problemställning, urval, material, analys till resultat. Kirsti Malterud (2009) menar att förförståelsebagaget består av ”våra erfarenheter, våra hypoteser och vårt yrkesmässiga perspektiv, och av den teoretiska referensram som vi har när projektet inleds” (s. 44). Jag har under forskningsprocessen reflekterat över min förförståelse utifrån Malteruds fyra perspektiv.

1.4 Tidigare forskning

Jag har valt att sätta in min studie i relation till forskningsläget. I Sverige finns det, vad jag har funnit fram till maj 2009, bara två forskningstexter om män som blivit våldtagna av män. Det som finns är min egen litteraturöversikt där jag kom fram till att forskningen saknas i Sverige om män som blivit våldtagna av män (Knutagård 2007). Den andra är Adam Jonssons (2008) text som undersökt föreställningar om män som blivit utsatta för sexuellt våld i medier. Däremot finns det internationell forskning, framför allt från USA och England, även om den jämfört med andra områden inte är särskilt omfattande.

Ett område som genererat forskning är inom fängelseväsendet i USA. Wayne S. Wooden och Jay Parker (1982) var banbrytande med sin text *Men behind bars, Sexual Exploitation in Prison*. Författarna menar att genom ”understanding of the code of prison behavior and the dynamics of sexual activity in prison, one can more fully grasp the role expectation and the sexual exploitation to which vulnerable convicts – both homosexual and heterosexual – are subjected” (s. 13). Våldtäkt bland män i USA:s fängelser har varit ett brott som ”inte vågat säga sitt namn” (Lehrer 2001). Genom bland annat organisationen *Stop Prison Rape* (internet 1) har ämnet kommit upp på agendan i USA. I medier, film och böcker har manlig våldtäkt nästan blivit synonym med fängelserna i USA. Andra områden där fenomenet förekommer har därigenom kommit i skymundan. Vad som Wooden och Parker berör i sin studie och som är ett återkommande tema även i övrig litteratur (t.ex. Parynik Mendel 1995, Scarce 1997a, Mezey & King 2004), är att det inte handlar om en homosexuell företeelse utan det verkar vara företrädesvis heterosexuella män som utsätter sårbara homosexuella och heterosexuella män för sexuellt våld.

Ett annat område där forskningen har börjat uppmärksamma sexuellt våld mot män är i olika krigssituationer (Petрак & Hedge 2002). Till exempel har Agnes Inderhaug skapat en framgångsrik modell för utredningar om sexuellt våld mot män genom International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia's Sexual Assault Investigation Team. Inderhaug fann "men who were forced to rape and sexually assault other men, forced to perform fellatio and other sexual acts on guards and each other, suffered castrations, circumcisions, and other sexual mutilations" (citerat i Stener Carlson 1997, s. 1). Även Sandesh Sivakumaran (2005) och Augusta DelZotto och Adam Jones (2002) beskriver liknande övergrepp. De olika författarna lyfter fram ett sexualiserat våld riktat mot män som tidigare har dolts bakom ett fysiskt våldsförande. Det är en av anledningarna till att den utsatte i engelsk litteratur benämns som "survivor", överlevare.

Slutna kollektiva manliga boenden och slutna gemenskaper börjar beforskas, till exempel blir män våldtagna av män i det militära som en del av det manliga kamratförtrycket, den manliga disciplineringen och de manliga initiationsriterna (Scarce 1997a). Att sexualiteten kan användas som disciplinering i homosociala gemenskaper har Mats Jacobsson (1998) beskrivit i sin text om de svenska kustjägarnas mandomsprov. Det sker bland collegestudenter och atleter, exempelvis som initiationsriter i fotbolls- och ishockeyklubbar (Foubert & Bradford 2007, Isely & Busse & Isely 1998, Scarce 1997b). En annan grupp som har hamnat i fokus genom den så kallade John Jay-rapporten år 2004 är katolska präster i framförallt USA, Kanada och på Irland. Rapporten innehåller anklagelser mot 4 392 präster, motsvarande 4 % av alla katolska präster i USA, för sexuella övergrepp mot pojkar/unga män i samband med religiösa riter (internet 2, se även internet 3). Vad dessa områden och författare för fram är att våldtäkten på pojkar/unga män/män av män försiggår nära manliga ritualer eller som en del av dessa.

Michelle Davies och Paul Rogers (2006) har gjort en litteraturöversikt där de kommer fram till att både forskare och den breda allmänheten har försummat män som blivit utsatta för sexuellt våld. En anledning kan enligt Kathy Doherty och Irina Anderson (2004) vara underrapportering, det vill säga att de utsatta männen inte anmäler till polis eller till andra myndigheter vilket medverkar till att män som blivit utsatta för våldtäkt av män osynliggörs. I sin studie över i USA publicerad forskningslitteratur fann Rentoul och Appleboom (1997) fyra problemområden som orsak till den låga rapporteringen:

- social beliefs that men are expected to be able to defend themselves against assault
- the victim's fear that his sexual orientation may come under critical scrutiny
- reporting male sexual assault is itself distressing
- the male ethic, which emphasizes self-reliance among men (s. 269)

Rentouls och Applebooms fyra problemområden ligger nära det jag finner i mitt material, liksom det starka osynliggörandet av männen.

1.5 Disposition

I kapitel 2 kommer jag att redovisa mina teoretiska referensramar och beskriva hur jag ser att verkligheten är beskaffad och hur kunskap uppstår. Här kommer jag även att redogöra något för de analysverktyg som jag kommer att använda längre fram. Kapitel 3 handlar om kvalitativa metoder vilka är min utgångspunkt. Vidare beskriver jag urval och avgränsningar av materialet och hur jag gått tillväga under forskningsprocessen. Jag gör en diskussion om studiens reliabilitet och validitet innan jag gör några etiska överväganden.

Från och med kapitel 4 redovisar jag empirin samtidigt som jag parallellt analyserar den. I det kapitlet beskriver männen sina upplevelser av våldtäkten, den ordlösa händelsen. Ljuset riktas mot beskrivningen av konsekvenserna av våldtäkten, de skamfyllda händelserna i kapitel 5. Efter det vrider jag tillbaka strålkastaren och ser på männens berättelser om våldtäkten och dess konsekvenser utifrån perspektiv som maskulinitet, sexualitet och homosexualitet. Då framträder att våldtäkten blir osynlig beroende bland annat på avsaknad av ord, något som resulterar i skam och brutna sociala band. Jag försöker summera upp studien i kapitel 7 och illustrera brottet i kedjan av interaktionsritualer. Slutligen i kapitel 8 gör jag en diskussion om studiens upplägg, dess resultat och framtiden.

2 Min teoretiska referensram

2.1 Mitt grundläggande forskningsperspektiv

Studien avser män som blivit våldtagna av män, där jag ser våldtäkten som en interaktion i en kulturhistorisk kontext. Våldtäkten är med andra ord en del av ett socialt samspel med gester och ritualer. Det får mig att brottas med grundläggande frågor kring forskningsprocessen. Den avgörande frågan för ontologin är, enligt Berth Danermark (2006), ”vad som existerar *oberoende av betraktaren* och vad som är en hela tiden pågående *konstruktion av betraktaren*” (s. 35, författarens kursivering).

Finns det en verklighet utanför respondenternas berättelser om våldtäkten? I denna fråga ligger jag nära Peter Berger och Thomas Luckmann (1966) med att uppfatta världen utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Egentligen finns det inte enbart ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, utan snarare finns det ett kontinuum från att allt är socialt konstruerat till att inget är det. I den här studien har jag tagit ett perspektiv utifrån kropparnas situerade möte som vi uppfattar oss själva och andra. Detta innebär att jag befinner mig på det socialkonstruktivistiska kontinuumet att det finns en verklighet utanför vår kunskap om den, samtidigt som verkligheten konstrueras och konstruerar oss när den kommer innanför vår kunskap. Jag är medveten om att det finns andra sätt att se på denna fråga, men detta är mitt perspektiv i studien. Det perspektivet är inte helt oproblematiskt, till exempel uppger några av männen i studien att de är homosexuella. Detta är en ontologisk fråga. Är det en objektiv sanning att vara homosexuell eller är det en social konstruktion och i så fall en konstruktion av vad?

Samma reflektion gäller ett annat viktigt begrepp i min undersökning: existerar våldtäkt verkligen eller är det något som vi konstruerat? Ian Hacking (2004) menar att den sociala konstruktionen, som i hans exempel är övergrepp på barn, bildades och formades vid en bestämd tidpunkt, på en bestämd plats och mellan erkända experter (s. 167). Referensen utvidgades, nya associationer skapades, den införlivades i lagstiftning och praxis, påverkade en rad professioner och fick en moralisk tyngd. Det sexuella våldet mot män av andra män existerar, men det existerar inte som en neutral kunskap utan som en konstruktion. Här ansluter jag mig till Ian Hacking (2004) som menar att det är ”idén om X” som avses (s. 25). Det är inte män som blivit våldtagna av män som är konstruerade utan vår uppfattning om

dem. Samma sak med begreppet homosexualitet. Det är i detta landskap, den ordlösa våldtäkten av män och den socialt konstruerade våldtäkten av män, som jag försöker orientera mig i denna studie.

2.2 Om interaktionsritualer

Kan man beskriva våldtäkt som en interaktion? Vad menas med interaktion? Sociologerna Carl-Göran Heidegren och David Wästerfors (2008) beskriver interaktion som när två personer träffas på ett kafé och där den "enes beteende blir förståeligt i ljuset av den andres. Den enes gest utgör ett svar på den andres, och vice versa. Den enes gest frambringar den andres gest, som i sin tur frambringar nästa, och så vidare" (s. 8f.). På samma sätt kan vi beskriva männens agerande i min undersökning. Vidare är det enligt författarna samspelet att "gå på kafé" som gör personernas agerande begripligt. Om att "gå på kafé" plötsligt inte är begripligt för en av parterna, vad händer då? Vad händer när en sexuell akt blir våldtäkt?

I mitt analysarbete har jag starkt influerats av Randall Collins (2005) teori om kedjor av interaktionsritualer. Collins använder begreppet ritual i en ganska vid bemärkelse och menar att ritualer:

create symbols in first-order, face-to-face interaction, which constitutes the starting point in an array of further second- and third-order circuits in which symbols can be recirculated. Once infused with situational emotion, symbols can be circulated through networks of conversation, and internalized as thinking within the individual circuits of the mind. (s. xii)

Hur kan vi då förstå männens berättelser utifrån Collins kedjor av interaktionsritualer? Collins utgår från att interaktionen är situerad, alltså minst två människor ska befinna sig på samma plats. Ritualen är i sin tur är en del av tidigare ritualer men också som innesluter dem i vidare ritualer på övergripande nivåer. I vårt fall är det den kroppsliga närvaron av män, den som blir våldtagen och den som våldtar, som utgör våldtäktsinteraktionen. När vi är i interaktionen förstår vi vad som ska hända, det finns en definition av situationen, för situationen är en länk i kedjan av tidigare liknande ritualer.

Collins fortsätter beskriva att den kroppsliga kontakten sker så att den utesluter andra individer och på så sätt definieras vilka individer som ingår i interaktionen. De måste,

åtminstone i början som vi ska se, ha ett gemensamt mål med aktiviteten. När en individ lämnar en interaktion träder dessutom individen in i en annan. Slutligen menar Collins att kropparna måste dela en gemensam sinnesstämning eller upplevelse, något han kallar emotioner. Emotionerna ger emotionell energi beroende på karaktären av de sociala band som finns i interaktionsritualen. Jag förklarar det senare mer ingående i nästa avsnitt.

Collins (2005) framhåller att ”in a strong sense, the individual is the interaction ritual chain” (s. 5), det vill säga den våldtagne mannen är en kedja av interaktionsritualer, en produkt av tidigare interaktioner i en kedja. Det är den kedjan som formar honom och fyller honom med emotionell energi som kan ”spilla över” till andra interaktionsritualer. Collins beskrivning av kedjor av interaktionsritualer är en central utgångspunkt för min studie.

2.3 Om sociala band och emotioner

I det här avsnittet kommer jag att beskriva några andra begrepp som är viktiga för min studie. Studien syftar till att beskriva människans upplevelser av sexuellt våld som aktualiserar företeelser som sociala band och emotioner. Sociala band, menar Jonas Aspelin (1999), är ett relationsbegrepp och pekar på ”en verklighet som existerar mellan individer” (s. 13). De sociala banden formas när aktiva kroppar möts i ”samklang” och har en ”riklig interaktion under en längre tid” (s. 45). Genom ett bra socialt samspel med kommunikation och interaktion skapas förutsättningar för oss att ”utveckla stabila sociala jag” (s. 45). Det sociala bandet är relaterat till grundkänslorna skam och stolthet som Scheff menar att vi har. Håller de sociala banden på att brytas eller hotas så upplever vi skamkänslor, något som kommer fram i människans berättelser. Om däremot de sociala banden är hela eller stärks känner vi stolthet. Scheff (1997) menar att säkra sociala band utmärks av att ”the individuals involved identify with and understand each other, rather than misunderstand or reject each other. I assume that in all human contact, if bonds are not being built, maintained, or repaired, they are being damaged” (s. 76). Det vill säga det händer hela tiden något med de sociala banden, de kan inte vara neutrala. De är en förutsättning för att förstå den andre. Vad händer i våldtäkten? Och kan de sociala banden brytas tvärt av? Vad händer då?

Skam är en av de starkaste emotioner som vi människor är utrustade med. Skam och stolthet är kopplade till de handlingar som den enskilde utför och till de sociala band som knyter

individ till gruppen. Thomas J. Scheff och Bengt Starrin (2002) menar att begreppen har sina rötter i Charles H. Cooleys begrepp ”spegeljag”, som består av tre faktorer: för det första hur vi föreställer oss att vi uppfattas av den andre, för det andra hur den andre bedömer oss och för det tredje hur det resulterar i en känsla av stolthet eller skam (s. 169, se även Trost & Levin 1999, s. 39). Stolthet är skammens motpol och är den känsla vi får när något blev som jag ville, ett resultat av framgång och bekräftelse (s. 169). Skam handlar om när de sociala band som finns mellan människor hotas. ”*Shame is the emotional aspect of disconnection between persons*” (Scheff & Retzinger 2001, s. 27, författarnas kursivering). Våldtäkt är väl något som bryter förbindelsen mellan människor? Skammen är vårt moraliska alarm som signalerar moraliska överträdelser (Scheff & Starrin 2002, s. 173). På ett sätt för skammen oss åter till gemenskapen, medan den på ett annat sätt kan föra oss från densamma. Slutligen spelar skammen en viktig roll i att vara medveten om och reglera uttrycket av våra andra emotioner som ilska, rädsla, skuld och kärlek (Starrin 2008).

Mycket i litteraturen handlar om hur vi accepterar och vad vi gör med vår skam. Att erkänna och bearbeta skammen visar sig fruktbart. Vill vi däremot försvara och skydda oss, kan vi göra det på ett av fyra sätt, enligt Donald Nathansons ”skammens kompass”: a/ dra oss tillbaka, b/ undvika skammen (till exempel att ignorera den), c/ attackera andra eller d/ attackera oss själva (Scheff & Starrin (2002, s. 174f.). Slutligen kan interaktionsritualerna och de sociala banden bidra till återhämtningen från skammen genom läkande relationer (Flygare 2008).

2.4 Om maskulinitet och kroppar

Studien handlar om män och hur deras kroppar utsätts för sexuellt våld av andra män och hur detta påverkar dem. I litteraturen görs en åtskillnad mellan *man*, som är vårt biologiska kön, *manlighet* som är hur vi blir uppfattade och *maskulinitet*, som anger att det inte är vi själva som formar vår manlighet utan den formas olika i förhållande till olika kulturer och skilda historiska perioder. Egentligen har vi inte enbart en uppsättning av maskulinitet utan flera och därför talas det istället om maskuliniteter (Connell 2000, Beynon 2002).

Maskulinitet är alltså ett begrepp från genusforskningen som ett sätt att beskriva det sociala könet, som kulturellt och socialt konstruerat (Butler 1999). Det har sina rötter i Simone de

Beauvoirs (1968) bevingade ord: ”Man föds inte till kvinna, man blir det” (s. 162).

Maskulinitet handlar till exempel om den sociala konstruktionen av den manliga kroppen som är situerad och byggs upp i relation med andra. På det sättet menar Connell att vi ”intar en plats i genusordningen – eller förhåller oss till den plats vi blivit tilldelade – genom vårt sätt att uppträda i det dagliga livet” (Connell 2003, s. 15). Det betyder, för denna studie, att män och kvinnor i kulturhistoriskt situerade interaktioner med varandra konstruerar vad som utmärker mannen och vad som utmärker kvinnan. Denna konstruktion kan framträda mer eller mindre tydligt och vara mer eller mindre stark.

Connell använder Antonio Gramscis begrepp ”hegemoni” för att beskriva en viss form av maskulinitet. Med hegemoni avser Gramsci den kulturella kraft som gör att en grupp kan göra sig gällande och vidmakthålla en överordnad position i samhället. Utifrån det beskriver Connell (1999) hegemoniska maskuliniteter som ”den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet. På så sätt garanteras (eller förmodas göra det) mäns dominanta position och kvinnors underordnade” (s. 101). När det gäller homosexuella är de ”underordnade heterosexuella män genom ett uppbåd av tämligen påtagliga praktiker” (s. 102).

Sist men inte minst är maskuliniteter ständigt i förändring. Abdullah-Khan (2008) beskriver det som att ”(t)he constant changes in masculinities, the different meanings they have to different people at different times, support the notion that gendered identities are actively created by societies, and within cultures. This supports the view that men, both individually, and collectively, *can change*” (s. 71, författarens kursivering).

Connell (1999) argumenterar för en teoretisk position ”där kroppar ses som deltagare i socialt handlande, i skapandet och forandet av vägar för socialt uppträdande” (s. 87). När jag har valt att använda kropp, istället för exempelvis aktör, är det för att betona vår fysiska närvaro i tillvaron. Begreppet aktör kan även innefatta exempelvis en organisation vilket gör att begreppet aktör blir för otydligt och oprecist i denna studie, när det handlar om våldtäkt. Maurice Merleau-Ponty (1999) beskriver det som att ”(k)roppen är vårt allmänna sätt att besitta en värld” (s. 111). Med kropp menar jag den biologiska kroppen med alla de olika psykiska funktioner som är situerade i den, som medvetande och emotioner.

Det finns dessutom två syner på kroppen ”min kropp för mig och min kropp för den andre” (Merleau-Ponty 1999, s. 61). Dans och idrott, menar Anne-Christine Hornborg (2005), är ”tydliga exempel på hur kroppen avläser och är medveten om andras kroppar och deras rörelser” (s. 70). Samma sak händer i den sexuella interaktionsritual respondenterna går in i. Det är kroppar som svettas, muskler som spänns och känslor som får blodet att rusa. Därför beskriver Collins (2005) interaktionen som rytm, hur kroppen förhåller sig till någon annans kropp i takt.

2.5 Om sexualitet

Vi kan fråga oss om våldtäkt har något överhuvudtaget med sexualitet att göra. Vad som är säkert är bland annat att homosexualitet, sex på videoklubbar och analsex är delar av sexualiteten. Finns det en bra och en dålig sexualitet? Exempelvis beskriver Gayle Rubin (2007/1984) sexualiteten som en sexuell värdehierarkisk cirkel. De sexuella handlingar som, enligt Rubin, befinner sig i samhällets ”välsignade” centrum och som är mest positivt sanktionerade, utgörs av dem som rör sig inom hemmets sfär, i en frivillig, icke-kommersiell, monogam tvåsamhet, mellan två personer av motsatt kön, ur samma generation, utan sexuella hjälpmedel och med syftet att sätta barn till världen. All sexuell praktik som överskrider dessa gränser anses av olika delar av det normgivande majoritetssamhället som mer eller mindre ”dålig”, ”onormal” och ”onaturlig”. Det vill säga den sex som är utanför äktenskapet, inte fortplantande, över generationsgränserna, promiskuös, tillfällig, ensam eller i grupp, offentlig, kommersiell, med tillverkade objekt, homosexuell och/eller sadomasochistisk (se bilaga 1).

Delarna i cirkeln ska uppfattas var för sig, menar Rubin. Det betyder att var gränsen dras mellan vad som är ”bra, normalt, naturligt och godkänt” och ”dåligt, onormalt och fördömt” inom en del inte betyder att gränsen dras på liknande sätt i de andra delarna. I vissa kan gränsen vara tydlig, i andra mer diffus och i en del kan det finnas flera perspektiv beroende på vilken gemenskap man tillhör. Det avgörande är vad det moraliska centrum som är hierarkiskt placerat bedömer vara värdet av de andra sexuella praktikerna och vad som hamnar vid den yttersta gränsen. Det är mot denna bakgrund jag ser på män som blivit våldtagna av män utifrån ett sexualitetsperspektiv, där de för det mesta rör sig mot den yttre gränsen.

3 Metod och material

3.1 Mitt kvalitativa forskningsperspektiv

Föremålet för studien är män som blivit våldtagna av män. Jag vill förstå männens upplevelser av att utsättas för våldtäkten, däribland deras känslomässiga upplevelser av den, hur de agerar och vilka konsekvenser det får. Jag vill även förstå hur det kan komma sig att de är så osynliga. För att kunna göra detta vill jag sätta fokus på de kraftfulla processer, eller kedjor av interaktionsritualer, som utvecklats fram till våldtäkten, hur de bryts av genom den och hur de har rört sig vidare. Målet är att förstå snarare än att förklara. Kirsti Malterud (2009) menar att kvalitativa metoder ger möjlighet att ställa meningsfulla frågor under det att vi rör oss ”i okänd terräng där det inte är många före oss som har satt ord på det som sker, eller där de centrala fenomenen inte är så väl definierade eller beskrivna” (s. 32). Okänd terräng är ett begrepp som kan utmärka min undersökning. Den består av ett stort urval ”strategier för att systematiskt samla in, organisera och tolka textmaterial från samtal, observationer eller skriftligt källmaterial” (s. 57). Genom att använda kvalitativa metoder för att systematiskt och kritiskt reflektera kan vetenskaplig kunskap erhållas.

En svårighet som Malterud inte tar upp är att undersöka områden där ord för händelserna inte existerar. Hur gör man som forskare, när samhället inte har utrustat respondenterna med nödvändiga verktyg för att de ska kunna begripa sina erfarenheter? Svårigheten är att även jag som forskare fångas av det ”ordlösa samtalet”. Det är inte bara männen som inte har ord för vad de upplevt, utan även jag som forskare begränsas av detta i samtalet med intervjupersonerna.

3.2 Fallstudiemetoden – min undersökningsdesign

Katarina Jacobsson och Anna Meeuwisse (2008) menar att fallstudiemetodiken passar i hög grad för socialvetenskaplig forskning. Jag har därför valt den kvalitativa fallstudien som undersökningsdesign för min egen studie. Fallet som ska studeras är män som blivit våldtagna av män. För att samla in empiri har jag använt mig av kvalitativa intervjuer.

Låt oss börja med att se på fallstudien. Stake (1998) menar att en ”(c)ase study is not a methodological choice, but a choice of object to be studied. We choose to study the case”

(s. 86). Fallstudien används när man utgår från ett enda fall eller ett reducerat antal fall som undersöks i en nutida reell kontext samtidigt som en ansevärd mängd information om fallen inhämtas (Jacobsson & Meeuwisse 2008, s. 42). Stake (1998) anser att fallstudien kan användas på tre sätt: verkliga fallstudier (intrinsic case study), instrumentella (instrumental case study) och kollektiva (collective case study). Med verkliga fallstudier avser Stake när vi verkligen vill undersöka fallet i sig för att få bättre förståelse. Med instrumentella fallstudier avser han när vi vill undersöka fallet för att få kunskap i ett ämne, förfina en teori eller tillämpa det. Den kollektiva fallstudien är som den instrumentella fast använd på flera olika fall. Denna studie ligger i linje med det första användningsområdet.

Min fallstudie riktar in sig på ett nutida fall som är rumsligt och tidsmässigt placerat. Männan studeras i sina vanliga omgivningar och sina alldagliga förhållanden. Jag har en pluralistisk hållning vid valet av metoder och datakällor för att få en så stringent och allsidig bild som möjligt. Mitt fall sätts in i ett större sammanhang och målet med studien är en holistisk upptäckt snarare än att komma fram till evidensbaserat resultat (Jacobsson & Meeuwisse s. 49, se även Denscombe 2000, s. 43).

Den kritik som kan riktas mot den kvalitativa fallstudien är att det är svårt att avgränsa vad som är ett fall (Stake 1998). Några forskare, enligt Jacobsson och Meeuwisse (2008, s. 49), menar att det är något som finns innan studien påbörjas och är oberoende av den. Andra forskare menar att fall ska betraktas som något skapat av forskaren själv, en "teoretisk eller analytisk konstruktion" (ibid. s. 49). Bent Flyvbjerg (2006) redovisar fem missförstånd eller vad jag uppfattar som kritik mot fallstudieforskning:

- (a) theoretical knowledge is more valuable than practical knowledge;
- (b) one cannot generalize from a single case, therefore, the single-case study cannot contribute to scientific development;
- (c) the case study is most useful for generating hypotheses, whereas other methods are more suitable for hypotheses testing and theory building;
- (d) the case study contains a bias toward verification; and
- (e) it is often difficult to summarize specific case studies. (s. 219)

Flyvbjerg (2006) tillrättaläger missförstånden i sin artikel, eller som jag uppfattar det, tillbakavisar kritiken på ett elegant sätt. För mitt syfte väger fördelarna med fallstudien över, eftersom det handlar om att ringa in ett utforskat fält.

3.3 Den kvalitativa forskningsintervjun

Min metod för att samla in empirin är att använda kvalitativa intervjuer. Collins (2008) menar att "there are at least three methods for getting at situational details of violent interactions: recordings, reconstructions, and observation. They are most useful when used in combination" (s. 7). Rekonstruktioner och observationer ser ut att vara uteslutna för min del så jag har fokuserat på intervjuer. Bengt Starrin och Barbro Renck (1996) menar att "(k)valitativa intervjuer är en metod att utröna, upptäcka, förstå, lista ut beskaffenhet eller egenskaper hos någonting" (s. 53). Med hjälp av intervjuer kan jag få första hand uppgifter om männens erfarenheter av våldtäkten, samtidigt som jag kan tillföra eget empiriskt material. Här är det viktigt att jag har "ambitionen att försöka översätta personliga bekymmer till allmänna problem", som Rosmari Eliasson (1995), med hänvisning till C. Wright Mills, menar är samhällsvetenskapernas viktigaste uppgift (s. 65, författarens kursivering). Jag har försökt att tolka och analysera respondentens berättelse så att den kan bli något annat än en personlig beskrivning.

Intervjuerna har varit semistrukturerade för att respondentens egen berättelse ska utgöra det empiriska underlaget. Flick (2009) beskriver tre typer av frågor som kan användas i semistrukturerade intervjuer: för det första öppna frågor, för det andra teoristyrda och hypotesinriktade frågor och för det tredje konfrontationsfrågor, som lyfter fram respondentens berättelse i nytt ljus (s. 156f.). Jag har använt den första och sista typen och på så sätt har jag försökt undvika, det som Flick (2009) menar, att forskaren kan medvetet eller omedvetet påverka innehållets riktning. Jag har utgått från följande semistrukturerade frågor och i följande ordning:

1. Vill du börja med att ge lite bakgrundsfakta om dig själv?
2. Kan du beskriva våldtäkten så detaljerat som möjligt?
3. På vad sätt påverkade våldtäkten dig psykiskt och fysiskt? Under tiden, strax efter och framöver?
4. Anmälde du händelsen till polisen?

5. Sökte du stöd och hjälp av någon offentlig-, privat- eller frivilligverksamhet? I så fall med vilket resultat?
6. Hur påverkar våldtäkten dig idag?
7. När du ser tillbaka på händelserna – vad för stöd- och hjälpåtgärder skulle du ha behövt och på vilket sätt?
8. Vad är det för något du speciellt skulle vilja berätta utifrån din upplevelse av våldtäkten?

Vid utformning av frågor och i intervjuanalysen krävs enligt Eliasson (1995) att hänsyn tas till både individens eget självbestämmande och egna resurser parallellt med att se personen beroende av sitt unika sociala sammanhang och sin unika sociala situation. Det betyder exempelvis att jag under intervjuerna har frågat: "Vill du berätta om det?" för att ge mannen möjlighet att berätta om den känsliga händelsen eller att utelämna den. Vid redovisningen av intervjuerna har jag satt männen i deras reella situation utan att avslöja dem. För att kunna förstå män som blivit våldtagna av män använder jag mig av metoden att parallellt med insamlandet av empirin tolka och analysera intervjuerna. Detta vill jag kombinera med den "trolöshet" som kunskapssökandet kräver enligt Eliasson (1995). Jag har använt Collins (2005) kedja av interaktionsritualer, i ett försök att komma närmare gruppens verklighet, även om det kan ifrågasättas om det finns någon oomtvistad ocensurerad verklighet (Meeuwisse & Swärd 2003).

3.4 Studiens urval och avgränsningar

Jag har intervjuat alla som ville bli intervjuade under tiden februari 2008 till mars 2009. Jag har inte kunnat använda någon snöbollsmetod, i stil med att någon känner någon annan. Utan varje person som tagit kontakt med mig har letat upp mig på Quiser (internet 5) på internet, som är en community för personer som är homo, bi, trans och queer samt för deras "vänner" (se bilaga 4). Förutom de fjorton personer som har kontaktat mig via Quiser fick jag två via en brottsofferorganisation och två tog kontakt med mig personligen efter att ha hört mig prata om min studie. Därigenom har det inte varit aktuellt att göra något strategiskt urval. Varken ett slumpmässigt eller ett representativt urval har varit möjligt. Tvärtom menar Stake (1998) att vi också kan erhålla "fallen" utan att kunna välja (s. 100), speciellt om vi inte vet i förväg hur vi ska specificera urvalet, som i min fallstudie.

Jag skulle kunna välja ut några av de arton respondenterna och använda dem i min fallstudie. Även om några intervjuer innehåller mer material än andra, så har respondenterna inte ord på vad de upplevt och därför har jag tagit med alla för att med dem som pusselbitar kunna lägga en mer heltäckande bild än vad som annars skulle ha varit möjligt.

Malterud (2009) menar att materialet inte får vara för omfångsrikt för då blir det svårt med överblick vid analysen, men det får inte heller vara för litet för då erhåller vi inte tillräckligt med data som underlag (s. 64). Insamlandet av arton intervjuer ligger inom ramen för att kunna få ett djup i analysen.

Materialet som jag här ska tolka och analysera är mångfacetterat och komplext. Männen är en blandning av studerande och representanter från olika yrken, från kroppsarbete till yrken av akademisk karaktär. Respondenternas ålder är i fallande skala från 70 år till 20 år. De tio personer som lämnade ett meddelande på min sida är från 41 år till 18 år (se bilaga 2).

Tidpunkten för våldtäkten ligger 46 år bakåt i tiden för två av respondenterna. För de andra ligger våldtäkten 42, 30, 19, 14, 14, 10, 9, 8, 6 och 4 år tillbaka i tiden. Fem har den enbart två år bakom sig och för en skedde våldtäkten förra året. Våldtäkterna har med andra ord skett under olika tidsepoker i Sverige. Det kan ha betydelse för hur respondenterna beskriver upplevelsen. Går upplevelsena att jämföra? I mitt fall har det varit viktigt att inkludera ett så brett material som möjligt.

Av de 28 männen som tagit kontakt med mig har alla utom tre blivit våldtagna i unga år eller som unga vuxna. Ungefär hälften av förövarna har varit en dubbelt så gammal man (fyra förövare med osäker ålder). Carl är den ende som blivit våldtagen av en yngre man, där denne var 19 år och Carl 33 år.

Ingen av de respondenter som jag intervjuat har blivit överfallen och våldtagen av någon okänd eller okända. Tio har blivit våldtagna i en annans bostad i samband med att de följt med mannen hem. En har blivit våldtagen i sitt eget hem av en som han chattat med ett år och för en respondent var hotellrummet platsen. Våldtäkten ägde rum utomhus för tre av männen. Två män i materialet var på videoklubb och en blev våldtagen i gymnastiksalens duschrum.

Det blir mot denna bakgrund viktigt att diskutera bortfallet. Initialt fick jag kontakt, genom en vän, med en man som till följd av våldtäkten blivit hivpositiv. Han drog sig tillbaka och ville inte vara med i undersökningen. I slutet av undersökningen blev jag, likaledes av en kollega, uppmärksam på en annan man som också blivit hivpositiv av våldtäkten. Det blev ingen intervju. Män som blivit hivpositiva genom våldtäkten har jag inte lyckats inkludera i materialet. Det finns även en annan stor grupp som har fallit bort. Jag har enbart fått kontakt med en heterosexuell man. Jag har tagit kontakt med de flesta mansjourer i Sverige och de har fått min affisch om att jag söker respondenter. Det har inte lett till någon intervju. Jag har varit i kontakt med vissa speciella mottagningar för män inom hälso- och sjukvården och även de har fått min affisch. Kan bortfallet bero på den skam som kommer att redovisas i studien?

Ibland blev det bara ett meddelande i min inkorg på Qruiser, någon gång ett visst utbyte och i ett fall en lång konversation som skulle leda till intervju, med bokad tid och plats, och sedan dess tystnad. Den presumtive respondenten valde själv att inte fortsätta. IP 25 ger en bild av ett sådant avtryck.

13.18 2009-01-21 skrev IP 25:
intervju?

13.20 2009-01-21 skrev Våldtagna män:
Jag söker för intervju män som har blivit utsatta av män för sex utan samtycke. Är du en sådan man?

16.39 2009-01-21 skrev IP 25:
jag är mer en sådan kille ja

16.49 2009-01-21 skrev Våldtagna män:
När hände det? Orkar du prata om det? Undrar Hans

Där slutade vår konversation. Han och de andra har varit kontaktade av mig vid två olika tillfällen med förhoppning att de skulle fortsätta att berätta. Vi kan ställa oss frågan vad som fick de personer som skrev att de var en av ”dem”, att inte våga gå vidare. För att få reda på det skrev jag, i slutfasen av forskningsprocessen, till dem som hade hört av sig och frågade om de ville berätta varför de avbrutit kontakten. Jag fick in följande svar:

IP 19 skriver: Vill börja med att be så hemskt mycket om ursäkt för att jag inte har hört av mig. Det har hänt ganska mycket i mitt liv nu ett tag. För det första har det varit mycket i skolan med mycket föreläsningar och tentor och en massa annat. Sedan blev jag singel för ett tag sedan och mådde dåligt över det. Men sedan började jag få grepp om mitt liv igen och började må bra på

egen hand och trivas med allt och så kände jag att dra upp sådant gammalt kanske bara skulle dra ner mig i en svart spiral igen.

IP 20 skriver: Det kändes som att jag ville släppa det hela och gå vidare, även om det säkert skulle kännas bra att få prata om det så känns det som om det kommer för nära även om det hände för flera år sedan.

IP 23 skriver: Nej, det berodde mer på personliga saker som inte alls hade med det att göra, och att jag kände mig ganska obekvämt att genomföra det via mail eller telefon som det var prat om.

IP 24 skriver: Hej från mig. Jag är rädd till att börja med.

Ett tema som går igen är att de inte orkade gå vidare med intervjun för det kom dem för nära eller att de åter skulle dras ner i ”den svarta spiralen”. Detta ligger i linje med det som kommer fram genom de respondenter som blivit intervjuade att det är svårt för dem att berätta. IP 23 lyfter fram sättet att bli intervjuad som problemet, en viktig faktor att tänka på till nästa gång.

I studien har jag valt att använda begreppet ”män som blivit våldtagna av män”. I svenskan används ibland manlig våldtäkt utifrån *male rape* i den engelska litteraturen. Jag har undvikit detta begrepp då det är oklart om det är en man som våldtar eller en man som blir våldtagen eller båda delarna. Michael Scarce (1997b) menar att vi måste vara noggranna med hur vi uttrycker oss då det finns en stereotyp uppfattning, exempelvis i vissa kulturer i USA att ”all gay men are sexual predators or that only gay men rape other men” (s. 1, se även Graham 2006). Tvärtom, menar Graham, är de flesta män som våldtar andra män identifierade som heterosexuella.

Jag har avgränsat mitt material till att avse män som blivit våldtagna av andra män. Det vore kanske lämpligast att sätta den utsatte i fokus oavsett om han blivit våldtagen av en man eller en kvinna, då skulle arbetet ha fokuserat på män som blivit våldtagna. Jag antog initialt att ett sådant material skulle kunna bli för omfattande och analysarbetet skulle bli mer problematiskt än vad som ryms inom ramen för detta arbete.

Hur vi ställer frågor påverkar även urvalet. I början av arbetet 2008 skrev jag att jag sökte ”män som blivit våldtagna av män”. Ingen hörde av sig. När jag i år, 2009, skrev att jag sökte män som ”har blivit utsatta för försök till eller utsatta för våldtäkt eller sexuellt våld av en annan man eller män” blev jag kontaktad. Samma sak beskriver Kelly (1988) att en viktig

lärdom för feministiska forskare omkring sexuellt våld mot kvinnor är att ställa bredare och mer generella frågor som tillåter kvinnorna att namnge sina erfarenheter som inte annars skulle ha skett om de använt mer strikta definitioner i sina studier (s. 116). Jag tror att begreppet ”sexuellt våld” öppnade dörrarna för mig att få vissa män att komma fram och berätta.

Åldern är en annan avgränsning: intervjupersonen ska vara myndig och samtycka till att bli intervjuad. Våldtäkten kan dock ha skett innan han fyllt arton år. Denna bedömning handlar om ett etiskt val vilka personer som ska intervjuas. Jag har inte heller inkluderat våldtäkt som begåtts av familjemedlemmar eller sexuellt utnyttjande av barn. Mitt mål har varit att fokusera på att intervju män eller unga vuxna män som blivit våldtagna av andra män. Har dessa förhållanden ändå kommit upp har jag nämnt dem, men de har inte varit föremål för studien.

Ett fokus som jag laborerade med från början var att se på relationen män som blivit våldtagna av andra män utifrån deras sexuella läggning, både vad gäller förövarens och den utsattes. Detta visade sig vara svårt, näst intill omöjligt såvitt man inte intervjuar förövarna, och det fanns ingen möjlighet att göra detta inom ramen för mitt arbete. En persons ålder, längd, vikt, etnicitet, funktionsförmåga och utseende kan lätt avläsas, men inte den sexuella läggningen på samma sätt. Några av männen har en uppfattning av förövarnas sexuella läggning. Till sist de personer som tog kontakt med mig låg alla inom ramen för de avgränsningar jag satt upp.

3.5 Studiens genomförande

Jag har fått tillträde till respondenterna via internet. Jag använde Quiser (internet 5), se bilagor 3–5. Innan jag sedan genomförde intervjuerna har jag reflekterat över en rad företeelser som kan innebära problem: Var ska intervjuerna hållas? Är en neutral plats att föredra framför det egna hemmet? Hur hanterar jag uppkomna känslor under intervjun eller efteråt? Ska respondenten vara själv eller ska han kunna ha någon med sig? Hur ska jag kunna anonymisera utan att jag tappar värdefull substans från intervjun och vilka löften kan ges om anonymisering? Exempelvis Lex Kärfe innebär att man enbart kan lova en intervjuperson att *ingen obehörig* får ta del av intervjumaterialet.

Tolv intervjuer har genomförts ansikte mot ansikte, två har genomförts över telefon och fyra har skett skriftligen via internet. Ytterligare tio män har via internet berättat att de blivit våldtagna, men det har stannat vid detta. Dessutom har sju personer hört av sig med information och tips, till exempel om böcker, uppsatser, artiklar, informationsmaterial, filmer eller serieteckningar. Respondenterna har på egen hand tagit kontakt med mig och frivilligt samtyckt till intervjun. De har fått information om att de när som helst kan dra sig ur och att de inte behöver säga mer än vad de själva vill. De har också blivit informerade om att det finns vidare vård- och stödinsatser om de skulle vara i behov av detta. På så sätt har jag tillgodosett ett etiskt förhållningssätt i mitt arbete.

Intervjuer som genomförts vid personliga möten har pågått mellan en och en och en halv timme och telefonintervjuerna ungefär en halvtimme. Två intervjuer har genomförts hemma hos männen, en intervju i min bostad och två intervjuer i olika gruppum i offentliga byggnader. Övriga sex intervjuer har skett på hotellrum. De av respondenterna som valde att bli intervjuade i sin egen bostad föredrog detta då de kände sig trygga i sin invanda miljö. Den respondent som ville bli intervjuad i min bostad ville inte på något sätt bli igenkänd av någon och upplevde det alternativet som det säkraste. Gruppummen i universitetets byggnader är neutrala, men jag upplevde en osäkerhet själv i och med att jag kunde bli igenkänd i miljön. Hotellrummen var jag tveksam till från början då min hypotes var att detta kunde upplevas som att komma mig för nära och skrämja bort respondenten. Hotellrummen visade sig emellertid vara bra platser då de samtidigt är neutrala, ombonade och gav trygghet, vilket gjorde att en respondent kunde krypa upp i fåtöljen med båda benen.

Intervjuerna, både vid personliga möten och via telefon, spelades in på band som sedan transkriberades ordagrant. De skrevs sedan ut tillsammans med de textmässiga intervjuerna som jag gjorde via internet, totalt 243 A4-sidor.

I enlighet med vad Malterud (2009) beskriver som en viktig metod i datainsamling har jag efter att ha gått igenom de första tre till fyra intervjutillfällena gjort en preliminär analys som lett mig till vissa nya nyanser vid de nästkommande intervjuerna (s. 73). Till exempel beslutade jag mig under den här processen att ha en mer inkluderande text när jag sökte efter respondenter, som jag tidigare nämnt.

Genom att erkänna och beskriva min förförståelse har jag försökt så mycket som möjligt hålla den ”under kontroll”. Jag vill hävda att det är omöjligt att starta från noll, däremot kan en ny oskriven sida läggas på skrivbordet istället för att fortsätta på ett tidigare ark. Med det menar jag att jag fokuserat på att erhålla robust empiri som kan tjäna som underlag för beskrivning, analys och diskussion. Jag har under forskningsprocessen ställt mig frågan – Varför och hur gör jag detta? Syftet har varit att reflektera över min egen förmåga att göra intervjuer och analyser, men också för att öka kvalitén samt empirins och analysens reliabilitet. Tack vare att jag har intermittent samlat in material från 2008 till skrivandets stund våren 2009 har de erfarenheter som jag tillägnade mig i början av mitt arbete kunnat användas i slutet (Malterud, 2009).

För att namnge respondenterna har jag valt det första namnet ur varje bokstav från SCB:s lista över de vanligaste namn som getts till pojkar under 2008, med Adam först för att följas av Benjamin och så vidare (internet 4). För de andra som har lämnat meddelande i min mailbox har jag använt IP 19 (intervjuperson 19), och så vidare.

3.6 Hur jag analyserat materialet

Under insamlandet av empirin från män som blivit våldtagna av män restes frågan hur kunskap uppkommer om sexuellt våld. Hur kan jag få kunskap om de våldtagna männens erfarenheter? Är det deras erfarenheter som genererar kunskapen? Detta är en epistemologisk fråga som har att göra med hur kunskap uppstår. I den frågan ligger jag nära Immanuel Kants kritiska idealism som sammanför rationalism och empirism.

Vidare ser jag det som lika viktigt att ha ett induktivt tillvägagångssätt, där vi från en erfarenhetsslutsats vid en enskild iakttagelse drar en generell slutsats, som att ha ett deduktivt, där vi härleder konkreta empiriska konsekvenser från en teori. Att, som i denna studie, ha en kombination av dessa ansatser kallas för ett abduktivt tillvägagångssätt. Danermark (2006) beskriver abduktion med begreppet rekontextualisering: att forskaren går ”från en beskrivning av något till en annorlunda, mer utvecklad och fördjupad föreställning” (s. 42).

Jag har pendlat mellan empiri och teori. Jag läste igenom intervjuerna och markerade begrepp och ord som återkom, som sedan organiserades i större kategorier och fick så till slut vissa

teman. Därefter lade jag allt åt sidan och skrev ut intervjuerna på nytt och läste igenom dem för att låta eventuella nya och andra mönster träda fram, samt likheter och olikheter. Materialet bearbetades sedan utifrån de teman som jag fick fram och som har blivit mina rubriker i redovisningen. Parallellt med analysarbetet har jag läst texter om forskningsområdet. Exempelvis fann jag intressanta företeelser som jag inte kunde förklara, som att respondenterna frös till is. Genom Collins fick jag en förklaring som jag sedan kunde ta med mig tillbaka och applicera på männens berättelser för att åter finna en ny företeelse. På så sätt har jag inte tillämpat en linjär forskningsprocess, där varje steg leder till nästa, som teori, hypotes, operationalisering, urval, insamlande, tolkning och validering (Flick 2009, s. 95). Istället har jag tillämpat ett cirkulärt eller abduktivt tillvägagångssätt med preliminära antaganden som lett till att insamlingen och tolkningen av ”fallet” har jämförts och prövats för att återföras i en ny cirkelprocess (s. 95).

När jag valt ut lämpliga citat ur intervjuerna har jag varsamt redigerat dem för att få en levande text. Eftersom det ändå inte är ”självkänt att en ordagrann skriftlig återgivning automatiskt leder till att samtalet eller meningsinnehållet i samtalet återges på bästa sätt” (Malterud 2009, s. 79).

Som en del av mitt analysarbete har jag genom internet under 2008 gjort undersökningar om tidigare forskning via Lunds universitetsbibliotek och andra sökportaler, som Kungliga biblioteket. Jag har sökt på LIBRIS, ELIN, ILLUMINA, Descriptor, Social Care Online och Google. Jag har gått igenom böcker och artiklar för att se vilka som behandlar och tillför kunskap om mitt ämne. Dessa utgör studiens textmaterial. Hur jag gjort framgår i bilaga 6.

Jag har även erhållit material från polismyndigheten i Skåne och i Stockholms län. Detta har i huvudsak varit förundersökningsprotokoll som jag läst under sekretess. De kan därför enbart användas som ett bakgrundsmaterial, ett slags referensmaterial. Materialet består av tolv ärenden från polismyndigheten i Skåne från 2006 då polisen började databehandla så att det går att läsa ut ur materialet att det handlar om män som blivit våldtagna fram till och med 2007. Från Stockholm omfattar materialet 17 ärenden under 2006 och 29 ärenden under 2007.

3.7 Reliabilitet och validitet i min studie

En undersöknings reliabilitet handlar om dess tillförlitlighet. En hög reliabilitet betyder att man erhåller samma resultat oavsett vem som gör undersökningen. ”The goal of reliability is to minimize the errors and biases in a study”, enligt Yin (1994, s. 36). Detta begrepp används vanligast när det gäller kvantitativa undersökningar. När det gäller kvalitativa undersökningar kan det vara svårare att pröva deras reliabilitet. Det empiriska materialet som erhålls, i mitt fall från fallstudien, sker i mellanmänniska historiskt situerade relationer där en mängd faktorer påverkar utfallet. Därför är det svårt att få fram en ”objektiv sanning”.

För att öka reliabiliteten när det gäller kvalitativa undersökningar är det viktigt att vara noggrann vid databehandlingen, till exempel att transkribera intervjuinspelningarna (Flick 2009). För att öka reliabiliteten återger jag också generöst med intervjuцитat, så att läsaren själv ska kunna tolka respondenternas svar. På så sätt minskas risken för efterkonstruktioner från forskarens sida. Jag har bitt respondenterna att läsa igenom intervjuerna och de har korrigerat felaktigheter och lämnat ytterligare upplysningar där så har behövts. På så sätt har eventuella missförstånd eliminerats.

Vid insamlingen av mitt empiriska material har det därför varit viktigt att reflektera över mig själv som insamlingsverktyg, vilket jag gjort successivt under forskningsprocessen. Jag har som individ en central roll i arbetet. Kirby och McKenna (1989) uttrycker rollen på följande sätt:

Remember that who you are has a central place in the research process because you bring your thoughts, aspirations and feelings, and your ethnicity, race, class, gender, sexual orientation, occupation, family background, schooling, etc., to your research. (s. 46)

När vi närmar oss männens berättelser är det viktigt att ha i åtanke att de är situerade under olika tidsepoker och på olika arenor. Det är 50 år mellan Isaks och Hampus upplevelser. Några lever i en storstad andra i en liten stad. Två är adopterade och en kommer från ett annat land. Detta är kulturella och tidsmässiga faktorer som påverkar reliabiliteten.

En faktor som behöver reflekteras över är hur mycket och vad man minns vid traumatiska händelser som en våldtäkt utgör. Vi kan fråga oss hur händelserna rekonstrueras. En respondent, Adam, berättar att ”det är svårt att förklara hur man känner, eftersom jag också

väldigt mycket har förträngt. Jag har försökt liksom att förskjuta bort den händelsen”. Ett tydligt mönster i intervjuerna är att respondenterna inte minns vissa delar, men minns andra mycket väl. ”The present moment is unlike the memory of it. Remembering is not the negative of forgetting. *Remembering is a form of forgetting*” (Kundera 1995, s. 128–129, författarens kursivering, citerad i Scheff 1997, s. 15). Respondenternas upplevelse är i fokus för min fallbeskrivning. William I. Thomas och Dorothy Swaine Thomas (1932/1928) framhöll att undersökningsenheten är respondentens definition av verkligheten:

the subject’s view of the situation, how he regards it, may be the most important element for interpretation. For his immediate behavior is closely related to his definition of the situation, which may be in terms of objective reality or in terms of a subjective appreciation – ”as is” it were so. /.../ If men define situations as real, they are real in their consequences. (s. 572)

Därför har jag låtit respondenterna själva definiera vad de menar med våldtäkt. Det är den verkligheten som jag försöker att beskriva. Vi får därför ha med oss detta vid läsningen att respondenternas svar inte är någon objektiv sanning, utan den verklighet de velat framställa ur sitt minne. På så sätt är reliabiliteten låg i min undersökning.

Flick (2009) menar att vi måste ägna större uppmärksamhet åt validiteten än åt reliabiliteten i kvalitativ forskning. Validitet, studiens giltighet, handlar om att undersökningens frågor ger svar på den problemställning som är uppställd eller om ”the researchers see what they think they see” (s. 387). I en kvalitativ studie erhålls en stor mängd empiri som forskaren blir tvungen att sortera bland. Det kan därför bli svårt att uttala sig om huruvida det som framkommer är sant och vilken ”räckvidd i tid och rum” som gäller (Malterud 2009, s. 22).

Malterud menar att vi kan ta hjälp av begreppen intern och extern validitet för att ringa in resultaten. Intern validitet handlar om huruvida jag använt relevanta begrepp och kartläggningsmetoder. Jag har använt intervjuer för att få de våldtagna männens upplevelser som underlag till det fall som ska undersökas. Att enbart de utsatta männen har blivit intervjuade och inte även förövarna skulle kunna ge en bias om det inte vore för att det är deras egna upplevelser av händelsen som är föremålet för fallstudien.

Jag har inte infört några nya begrepp i deras berättelser utan fångat upp deras teman och återfört dessa till dem. Vissa gånger har jag tillsammans med respondenterna försökt sätta ord på deras upplevelser. Detta har inte varit utifrån någon speciell agenda eller privata intressen utan ett gemensamt projekt att namnge upplevelser som inte har något namn så att de kan bli talbara. Genom att använda kvalitativa intervjuer kan respondenten fråga: Vad menar du? och jag kan fråga: Har du förstått? På så sätt blir båda införstådda med vad samtalet handlar om och möjligheten ökar för att få adekvata svar på undersökningens frågor.

Att ge respondenterna möjlighet att läsa igenom och kommentera fallstudien bidrar till att höja validiteten, förutsatt att forskaren också beaktar deras synpunkter. Jag skickade ut erbjudandet till sexton av de arton respondenterna, då två inte var kontaktbara vid det tillfället. Av de sexton har fjorton hört av sig med kommentarer, varav två haft sådana kommentarer att jag ändrat i texten för att dölja personens identitet. De andra har varit nöjda med hur deras berättelse har framställts.

En annan faktor som är viktig för validiteten är att forskaren "should seek feedback on his or her findings and presentations in the field or from his or her colleagues" (Flick 2009, s. 390). Under skrivandets gång har jag fyra gånger presenterat och diskuterat delar av materialet för nationella som internationella forskargrupper. Den första gången var vid Virksomhetsteorikonferensen i Røsnæs, Danmark, som handlade om emotioner (november 2008). Den andra gången var vid FORSA:s nationella symposium i Örebro (februari 2009). Det tredje tillfället var vid GADIP:s seminarium vid Globala Genus Studier, Göteborgs universitet (mars 2009), bestående av forskare och praktiker som arbetar med genus och globala utvecklingsfrågor. Fjärde gången var i maj 2009 på KÖSSA (Kön och Sexualitet i Socialt Arbete), med forskare och doktorander som sysslar med dessa frågor under Sven-Axel Månssons ledning vid Malmö högskola. Dessa tillfällen har gett värdefulla reflektioner som lyft studien. Utifrån ovanstående resonemang vill jag hävda att min studie har hög validitet.

Med extern validitet menar Malterud överförbarheten av våra resultat till andra kontexter, det vill säga resultatets generaliserbarhet. Något som är viktigt vid kvantitativa studier. Vid kvalitativa studier handlar det istället om att göra rimliga tolkningar av materialet. Att avsluta insamlingen av empirin innan så kallad mättnad uppstår kan bidra till bias. Å ena sidan handlar fallstudie om att fokusera på ett fall. Genom att använda robust analys och tolkning kan resultatet vara giltigt i fler sammanhang. Även om andra forskare kan fästa sig vid andra

nyanser, behöver vi inte "betrakta alla versioner som lika relevanta" (Malterud 2009, s. 23). Å andra sidan har jag inget syfte med studien att den ska vara generaliserbar. Den är en undersökning av arton specifika män som blivit våldtagna av män för att förstå deras upplevelser, inte en studie för att förstå gruppen av "män som blivit våldtagna av män".

Slutligen redovisar Katarina Jacobsson (2008) att det även finns en allmän kritik mot att ställa reliabilitet och validitet mot varandra och mot användningen av begreppen. Jacobsson föreslår därför ett antal nya begrepp som bättre svarar upp mot en kvalitetsprövning av kvalitativa studier: *credibility*, *transferability*, *dependability*, *confirmability* och *authenticity* (s. 165). Det har inte varit möjligt att denna gång använda dessa utan jag har hållit mig till de än så länge vedertagna begreppen.

3.8 Etiska överväganden

Att undersöka ett så pass laddat och känsligt område som män som blivit våldtagna av män gör att de etiska frågorna ställer sig skuldra mot skuldra under hela forskningsprocessen. Gunvor Andersson och Hans Swärd (2008) ställer som första fråga i sin text om *Etiska reflektioner* när det gäller forskning: "Med vilken rätt och med vilka skyldigheter?" (s. 235). Samma fråga kan ställas i denna studie: Är det överhuvudtaget etiskt försvarbart att fråga individer om deras traumatiska, plågsamma eller destruktiva upplevelser av våldtäkten? Och vilka skyldigheter har jag som forskare? För att kunna svara på denna fråga måste vi först belysa några perspektiv med hjälp av dessa två författare.

Ett viktigt perspektiv som Andersson och Swärd berör är förhållandet mellan forskare och beforskad. Används den beforskade som ett objekt eller ses individen som ett subjekt? Förutsättningen för att forskaren ska kunna interagera som subjekt till subjekt är genuina möten. Malterud (2009) menar att forskaren, för att skapa optimal närhet, måste lägga ner tid på detta genom att "(i)nformanten ska känna sig trygg utan att känna sig pressad eller invaderad" (s. 200). Jag har betraktat den beforskade som ett subjekt och genom att använda en kvalitativ intervjumetod har jag kunnat skapa en autentisk interaktion i det personliga mötet, som blivit något mindre i mötet över telefon, genom brist på gemensamt rum, och blivit ännu något mindre genom den textmässiga intervjun via internet. Även om vår textmässiga dialog var mellan två subjekt var samtalet inte situerat i gemensamt rum och gemensam tid.

Ett annat perspektiv som Andersson och Swärd (2008) lyfter fram är dilemmat med att för ingående studera den beforskade och negligera kontexten som den beforskade är en del av (s. 237). I mitt fall pekar det på två faktorer, dels att sätta in respondenterna i deras verkliga sammanhang i samhället, dels att den homosexuella tillhörigheten inte ska göra respondenterna mer sårbara. Att kunna på rätt sätt beskriva män som blivit våldtagna av män utan att över- eller undervärdera den homosexuella gemenskapen ser jag som ett etiskt dilemma. Respondenternas deltagande i homosexuella gemenskaper gör att jag blivit tvungen att välja bort vissa citat eftersom de ”är så späckade av identifierbara detaljer” (Malterud 2009, s. 204, se även Flick 2009, s. 40f.). Jag har därför utifrån min etiska hållning inte kompromissat med respondenternas anonymitetsskydd. När en av respondenterna ansåg att jag skulle skriva om vissa förhållanden har jag tagit bort dessa ändå för att inte skada honom i framtiden.

Det tredje perspektivet som Andersson och Swärd (2008) lyfter fram är asymmetrin i mötet. Forskaren har en helt annan maktposition än den beforskade. Till exempel skulle jag under mötet kunna ställa frågor om vissa ämnen och inte andra, använda ord som gav associationer i viss riktning, använda kroppsspråket med exempelvis en ointresserad ansiktsmimik för att avbryta respondenten eller cirkla samtalet kring att det enbart finns en verklighet. Jag har hela tiden varit medveten om min maktposition och försökt stå tillbaka så mycket som möjligt. Det har jag gjort genom att låta respondenten vara ”studiens medskapare” (s. 238). Ett annat sätt att minimera ett asymmetriskt möte är att alla beforskade själva har tagit kontakt med mig, varit myndiga och varit informerade om att de när som helst kan avbryta intervjun och fram till att studien blir tryckt dra sig helt undan denna.

Etik handlar om hur vi som forskare ska förhålla oss till undersökningsgruppen, så att vi inte kränker den. Är den för sårbar kan resultatet bli att vi undviker att beforska den. Här uppkommer ett dilemma som Andersson och Swärd (2008) belyser där det handlar om att ”lyfta fram deras rätt att få komma till tals och förmedla sitt perspektiv” (s. 243). De som jag fick intervjua ville att deras situation skulle bli synliggjord. För mig har den viljan varit ett etiskt övervägande. Det ställningstagandet har fört mig till ett annat etiskt dilemma som jag reflekterat mycket över, nämligen mellan att vara ”mikrofonhållare” till respondenterna, att göra deras röst hörd, och att lyfta fram mönster och strukturer som jag kan finna med hjälp av socialvetenskapliga forskningsmodeller och teorier. Här har jag försökt finna en balans mellan de två, där målet framför allt har varit att den beforskade inte ska bli kränkt.

Något som kom upp under analysprocessen är hur jag gör materialet rättvisa utan att avslöja intervjupersonernas identitet. I några fall har vissa händelser som respondenterna beskrivit varit så unika och därigenom möjliga att identifieras att jag har valt att utesluta de sekvenserna. Detta även om viktig information gick förlorad. En annan fråga är om jag skulle ha kvar den engelskspråkige mannens berättelse på engelska. Jag valde att översätta den för att inte märka ut honom speciellt.

Trudi James och Hazel Platzer (1999), som har studerat lesbiskas och homosexuellas upplevelser av vården, menar att vid kvalitativa studier kan respondenten bland annat drabbas av emotionella problem. Jag har redan från början tagit med detta i beräkningen genom att anlita tre terapeuter som jag kunde hänvisa till ifall det behövdes. Detta kände jag som en skyldighet under arbetet med studien. Svårigheten, som jag reflekterat över i skrivandets stund, är att eftersom internet ger en sådan möjlighet till fullständig anonymitet samtidigt som man kan dela förtroligheter, blir det problem om en person försvinner från internet. Det finns ingen möjlighet att erbjuda något.

I sökandet efter respondenter och i kontakt med dem har jag således använt internet (se bilagorna 3, 4 och 5). Kristian Daneback och Sven-Axel Månsson (2008) diskuterar forskning på internet. En aspekt som de lyfter fram är om det behövs speciella eller nya etiska riktlinjer (s. 165ff.). Författarna pekar på de fyra som redan finns genom Vetenskapsrådets Codex: kravet på information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande (s. 166). Med informationskravet menas att de beforskade ska delta frivilligt och vara informerade om studiens upplägg. Respondenten ska ha samtyckt till att delta utifrån rätta premisser och hans identitet ska skyddas i alla delar av processen. Malterud (2009) menar att vi ska skriva ”som om artikeln kommer att hamna hos hennes vänner, grannar och kolleger” (s. 203). Nyttjandekravet betyder att den insamlade empirin enbart får brukas för forskning. Enligt Daneback och Månsson handlar detta mycket om att använda en transparent forskningsprocess och inte en kamouflerad eller forskning med dold agenda. De fyra kraven går, enligt författarna, att uppfylla även på internet. Jag delar den uppfattningen för jag har i min forskning följt de fyra kraven fullt ut. Trots detta har det blivit etiska avvägningar under arbetet med studien som redovisats ovan och som inte varit helt självklara att hantera.

Slutligen kan jag ställa den inledande frågan till mig själv: ”Med vilken rätt och med vilka skyldigheter” genomför jag studien? Min skyldighet är att göra en osynlig grupp synlig. Min

rätt är att jag är kompetent för uppgiften. Kan vem som helst replikera fallstudien? Nej, blir svaret. Det som gör det etiskt försvarbart att just jag företar mig denna studie är att jag arbetat med socialt arbete i trettio år, att jag är auktoriserad socionom, att jag gjort ett antal undersökningar på outforskade områden och med marginaliserade människor, att jag har ett professionellt nätverk runt mig som kan bistå mig med de expertresurser som jag inte själv har, att jag är oerhört mån om att ingen ska komma till skada och att jag vet vad jag kan göra och vad jag inte kan göra. Självklart kan även jag brista i min goda ansats, men jag gör vad jag kan för att det inte ska ske. Eller som Flick (2009) skriver:

Thinking about ethical dilemmas, however, should not prevent you from doing your research, but should help you do it in a more reflective way and to take your participants' perspective on a different level (s. 43).

Låt oss nu gå över till redovisningen av fallstudien! Först sätts strålkastarljuset mot själva våldtäkten. Därefter riktas ljuset mot konsekvenserna av händelsen för att till sist vändas mot de faktorer som gör att upplevelsen av våldtäkten blir så kraftig.

4 Den ordlösa händelsen

4.1 "Men du har ju blivit våldtagen"

Vid analys av empirin finner jag det mest iögonfallande att respondenterna inte förstår att de blir sexuellt våldtagna när det sker. Bristen på ord gör att respondenterna inte kan definiera upplevelsen av sexuellt våld. Begreppet våldtäkt och insikten om den kommer först senare. Hampus är ett bra exempel på detta och jag vill därför inleda med en kort resumé utifrån hans berättelse vid intervjutillfället. Hampus berättade att han redan som liten visste att han var homosexuell. Innan tonåren blev han mobbad i skolan på grund av att han var tjock. Under puberteten gick han ner i vikt, kom över det och blev en av killarna i gänget i skolan. Under tonåren berättade kille efter kille i gänget hur det var att bli av med oskulden. Hampus kände press på sig att också bli av med den, men det var inte lätt i den lilla staden att hitta en annan homosexuell. Därför började han använda mötesplatser för homosexuella på internet och fick snart kontakt med en 24-årig man som kände till hans stad. "Vi pratar och han vill gärna ha sex", sa Hampus, "det är min livsdröm, det här tillfället". Efter att ha chattat en tid bestämde de sig för att träffas. När Hampus kom till skogsdungen såg han en man. "Han var inte tjugofyra, han var snarare fyrtiofyra. Väldigt kraftig och så där." Hampus berättade vidare: "Jag kände mig jätterädd, men jag lät honom fortsätta och han klädde av mig helt och hållet och smekte mig överallt." Det kändes inte bra för Hampus, men han hade bestämt sig för att bli av med oskulden till varje pris.

När mannen klätt av Hampus, smekte han honom medan han gav honom lite oralsex samtidigt som han "var rätt hårdhänt och drog mig i håret". Mannen slängde ner Hampus på marken på alla fyra och satte sin känga på hans huvud för han "verkligen ville visa var skåpet skulle stå på något sätt". Sedan började mannen först penetrera hans anus med fingrarna och sedan med sin penis. Hampus berättade att det gjorde "svinont", men han visste inte vad han skulle känna, för samtidigt skulle detta vara skön sex som hans kompisar berättade om. Han ejakulerade snabbt, men kroppen sa att det gjorde ont och att han inte ville vara med. Mannen pratade förnedrande till honom. Då stängde Hampus av, såsom han hade lärt sig göra när han tidigare blev mobbad. Bara utifrån detta enda tillfälle stängde han av sig känslomässigt i tre år. När det hade gått för mannen tog han på sig kläderna och körde iväg och lämnade i skogsdungen Hampus naken som undrade vad som hade hänt.

Hampus gick hem men hade tappat aptiten, orken och kunde först inte sova under natten, men sov sedan ”jättemycket”. Nästa dag blev hans mamma orolig. Hampus berättade vidare att han ringde till sin syster, som han har ett bra förhållande med och som kände till att han var homosexuell. Han berättade att han blivit av med oskulden. Systemen undrade vad som hänt eftersom han inte lät glad. När Hampus berättade hur det gått till sa systemen ”men du har ju blivit våldtagen” och började gråta i telefonen.

Det var först när systemen satte ord på händelsen som Hampus började förstå att han hade blivit våldtagen. Det verkar vara så att om händelsen inte har ett namn och förståelse inte finns i den kulturhistoriska kontexten kan inte händelsen förstås och bli hanterbar av den enskilde. Hampus hade inga sådana kulturella script för att möta händelsen.

Daniel är född och uppvuxen i Mellanöstern. Han blev under sin uppväxt sexuellt utnyttjad, från det han var åtta år av sina två morbröder, den ene på 35 år och den andre på 19 år. Daniel beskriver att han inte förstod: ”Jag menar att jag var bara ett barn och jag visste inte ens vad som menas med sex.” Den äldre morbrodern flyttade till ett annat land, men den yngre fortsatte. Daniel beskriver förhållandet med morbrodern när han var runt tolv som ”det var som rutin med honom. Varje gång vi var ensamma tillsammans skulle han göra saker med mig. Antingen att suga av honom eller runka av honom”. Något år senare ”började han ta med sig sina vänner som knullade mig och sådant”. När Daniel förstod att han var homosexuell, vid 14–15-årsåldern, slutade de sexuella övergreppen från morbrodern. Daniel kunde inte införliva övergreppen han utsatts för som barn då han uppfattade dem mest som lek, inte heller övergreppen av farbroderns vänner. När han satte sig i en bil med sin kamrat, tillsammans med morbrodern och två av hans vänner, och morbrodern sade: ”Låt oss åka på safari i öknen” hade han därför ingen tanke på att han kunde bli våldtagen. Han säger: ”Vi var inte rädda.” Först när två andra bilar med ytterligare tolv personer kom ifatt dem och de slängdes ut nakna i öknen och männen började analt och oralt penetrera honom och hans vän förstod han att de blev utsatta för sexuellt våld.

Malte är en 22-årig kille som blev våldtagen för två år sedan när han var utomlands. Han träffade en man på en bar och följde honom hem. De hade sex men på morgonen ville mannen ha sex igen trots att Malte inte ville. Malte beskriver sin upplevelse av händelsen på följande vis:

Malte: Jag hade föreställt mig att om någon hade försöka pressa mig sexuellt, var jag minsann så pass stark jag skulle klara av det och skälla ut personen och slå tillbaka. Det är egentligen jättekonstigt. Varför trodde jag det liksom? Jag har aldrig, aldrig slagit en person i hela mitt liv. Varför skulle jag helt plötsligt i en sådan utsatt situation förstå att jag ska göra det? När det hände, tänkte jag inte så här ”nu håller jag på att bli våldtagen, nu ska jag bli arg”. Utan definitionen av vad som hände mig fanns ju inte överhuvudtaget. Jag tyckte att det kändes jobbigt och jag ville därifrån. Jag försökte intala mig att det här inte är så himla hemskt. Bara för att klara av det. När det händer så tänker man inte på det som en våldtäkt, tror jag.

I empirin är det inte enbart som Hampus berättar, att han inte förstår, utan det är mera, som Malte uppger, att ”definitionen av vad som hände mig fanns ju inte överhuvudtaget”. Vad är det som gör att Hampus, Malte och de andra respondenterna inte förstår och kan namnge att de blir våldtagna när det sker?

4.2 ”Du vill som fan, men du klarar inte av det”

En vanlig reaktion när det talas om manlig våldtäkt är varför mannen inte har försvarat sig. Den reaktionen berör problematiken om våld ska mötas med våld, om mannen ska kunna utöva våld, om den veke mannen etc. (se t.ex. Burcar 2005). Ett genomgående mönster hos intervjupersonerna är att de beskriver att de helt sätts ur spel, de ”fryser till is”. Ett kroppsfenomen de inte förstår att tolka eller har ord för att namnge. Isak beskriver det som katalepsi, att se, höra och uppleva utan att kunna göra något. Gabriel ger en illustrativ liknelse om vad som hände i hans kropp.

Gabriel: Så jag var väldigt medveten. Jag skulle vilja säga att när jag ligger där, är det som att jag sover eller är död. Inuti är det en djävla process. Det känns som att det bara är ett stort rum från tårna upp till huvudet och där studsar det saker så här bara. Det är inte som det finns några ben eller tarmar eller sådana saker. Alltså det är bara känslor, tankar, känslor, sådana saker som bara far runt överallt i kroppen. Så har man sina ögon. I och för sig så blundade jag, men det känns som om de bara tittar. Det fanns ju en vilja att vilja vara det här monstret, redan då. Det fanns det. Jag ville slita honom i stycken. Bli förbannad, reagera, slå honom på käften, vad som helst, men det gick inte. Just det, *det gick inte*. Det gick inte att sätta sig emot de här grundläggande funktionerna eller vad man säger.

Hans: *Vad hindrade dig från att slå tillbaka?*¹

¹ Som jag beskrivit i kapitel 2 ser mina påståenden ut att vara ledande, men i samtalskontexten återför jag vad som personen sagt tidigare i intervjun. Detta var jag tvungen att göra ett flertal gånger då personen ibland svarade samtidigt på ett flertal frågor, ibland for iväg i andra riktningar och ibland svarade på något annat.

Gabriel: Jag hindrade mig själv från det. Det gick inte. Det är som att träna på gym och sitta i en sådan där maskin eller någon sådan där bänk med hantlar, tränar biceps till exempel. Man ska göra tio repetitioner, och tio gånger tre. Man har gjort åtta eller någonting på tredje setet, och så är man nere med utsträckt arm, och så ska man lyfta upp den där, och det kommer bara inte. Du kan inte. Du vill som fan, men du klarar inte av det. För du är för trött. Så kändes det.

Jack beskriver sin förövare med att förövaren var helt inne i vad han gjorde och avskärmade sig från allt annat runt om.

Jack: Alltså, han kom in så att säga i mig och körde då ganska hårt. Jag försökte komma loss, men det gick liksom inte. Jag kommer ihåg att jag sa till honom ordentligt, att sluta. Jag tänkte bara på hivgrejen, till en början. Men sedan blev han liksom så där. Han var helt inne i det här. Det gick inte att nå honom. Han svarade inte ens. Han verkade gilla den här förnedringsgrejen för han höll mig med armen och den andra handen på nacken, så det skulle bli mer tryck. Till slut så gjorde jag ingenting längre, jag bara stod där. Först var det bara fingrar, men sedan när han kom in i mig och jag insåg att det här var vad jag inte ville ha. Det gick inte att prata med honom, för han var helt inne i sitt. Jag vet inte hur jag ska uttrycka det, men han körde på för fullt liksom. Jag har aldrig sett honom, varken före eller efter, så jag tänkte så här. Det kommer ibland en del sådana där, som har laddat upp kanske och det verkar lite grand som att det hade han.

Flera av männen förmedlar liknande upplevelser av förövaren. Neo poängterar i sin berättelse frånvaro av kommunikation som utmärkande för våldtäkten:

Neo: Sedan när han väl hade slagit mig, var jag så djävla rädd att jag inte vågade röra mig. Hur mycket jag än grät och sa att jag inte ville det, att jag inte ville, fortsatte han. Alltså att prata till någon, som absolut har stängt av allt vad kommunikation handlar om. Du når inte en sådan människa. Det spelar ingen roll om jag var modig eller hur jag grät.

I de två sista berättelserna ser vi hur intervjupersonerna blir totalt dominerade och att kommunikationen upphör. Det visar på att interaktionen mellan kropparna blir bruten, med andra ord det blir ett brott i interaktionsritualskedjan. Ett brott där konsekvenserna ”ranging from mild humorous scorn, to disgust, to, in extreme cases, labeling the violator mentally ill” (Collins 2005, s. 25). Det ser ut som att när ritualen bryts och de sexuella scripten inte längre är gångbara, finns det inte ord för vad som sker. I detta sammanhang är det viktigt att nämna begreppet sexuella script, ett begrepp som John H. Gagnon och William Simon (2005) har myntat, med vilket de menar: ”Script are involved in learning the meaning of internal states, organizing the sequences of specifically sexual acts, decoding novel situations, setting the

limits on sexual responses, and linking meanings from nonsexual aspects of life to specifically sexual experience” (s. 13). Sexuella script kan beskrivas som internaliserade samhälleliga konventioner som får oss att tänka och handla på ett visst sätt när det gäller sexuell praktik. De består av intrapsykiska, interpersonella och kulturella script som flätas samman likt en tretvinnad tråd. Männerna i undersökningen får ingen guidning av sina sexuella script att tolka sina upplevelser.

Låt mig inflika ett intressant perspektiv som Randall Collins (2008) tillför genom att lansera begreppet *framstötens panik*. Collins beskriver först förövarna, något vi kan se passar in på Jacks och Neos beskrivning av sina förövare som verkar få ett tunnelseende, de är inte kontaktbara. Med framstötens panik menar Collins det betvingande emotionella tillstånd som får förövarna att göra handlingar som de annars inte skulle göra om de fått fundera på det. Collins exemplifierar från kriget och skriver att panikkänslan får soldaterna att fly men också att avancera. Collins (2008) menar att en ”forward panic arises in an atmosphere of total domination” (s. 102), där utövaren går ”into the emotional tunnel of violent attack” (s. 87).

Låt oss anta att våldtäkten karakteriseras av framstötens panik. Som ett resultat av förövarens plötsliga attack kan det då skapas, menar Collins (2008), en asymmetrisk synkronisering som paralyserar offren, vilket framgår av Gabriels berättelse. Detta belyser Collins genom ett antal historiska illustrationer från olika krig, till exempel slaget vid Granicus år 334 f.Kr. där persernas legotrupper togs tillfånga av makedonierna. De stod ”rather rooted to the spot by the unexpected catastrophe than from serious resolution” och detta ”is a phenomenon reported time and again from battlefields: the rabbit-like paralysis of soldiers in the face of a predator’s unanticipated onslaught. They were shortly surrounded and hacked down on the spot” (Keegan 1987, s. 80–81 citerad i Collins 2008, s. 103). Kan detta faktum att männen blir paralyserade ha sin grund i den sociala konstruktionen att män inte är offer?

Är det så att manlighetens kedjor av interaktionsritualer brutits sönder? Respondenterna följer tidigare interaktioner, men så övergår den sexuella akten i våldtäkt och där finns ingen nästa länk. Länken är människan (Collins 2005) och den länken bryts, mannen som inte kan vara ett offer blir det ändå. Här finner jag en svaghet i Collins teori att förklara ett brott i en kedja av interaktionsritualer.

Daniel Goleman (1998) har ett annat sätt att förklara det paralyserade tillståndet. Han anser att detta kan vara vår utlösande faktor när vi upplever en farofylld situation. Vi upplever ”en limbisk svallvåg”, av att blodet omfördelas för att vi ska kunna besluta oss för ”att fly eller fäkta” (s. 86). Rentoul och Appleboom (1997) menar att det är en primitiv reflex för självbevarande, som både män och kvinnor upplever, vid livshotande fara. De benämner fenomenet ”frozen helplessness and submission” (s. 270). Författarna anser att övergreppet för män är förknippat med större skam, skuld och förödmjukelse på grund av samhällets och omgivningens förväntningar på att de ska vara i stånd att försvara sig själva.

Oavsett förklaringsgrund är att ”frysa till is” en företeelse som respondenterna inte klart kan namnge och som det inte finns ett ord för i det offentliga samtalet. Något som visas i att jag själv inte kan finna någon bättre beskrivning än ”frysa till is”. Collins ”passiv respons på framstötens panik” och Golemans ”limbisk svallvåg” verkar inte vara ord från de våldtagna männens erfarenheter. Kanske kan ”fastfrusen hjälplöshet och underkastelse” vara ett sådant begrepp. Här krävs ett mer ingående definitionsarbete tillsammans med männen.

Den ende i materialet som använde våld var 18-åriga Sam. Hans dåvarande pojkvän på 29 år försökte våldta honom när de hade varit sambo i fyra månader.

Sam: Det var en kväll hemma hos honom, han var asfull som vanligt. Jag låg på hans säng och han låg i soffan och kollade på teve. Han försökte säga någonting men jag ignorerade honom, då vart han förbannad och hoppade på mig i sängen och började slå mig. Av någon anledning trodde han att jag blev upphetsad av att han slog mig, så han slog ännu mer och ännu hårdare och började även att bita mig samtidigt som han slet av och slet sönder mina kläder. När han senare försökte ta av sig sina egna kläder lyckades jag slå honom så hårt att han ramlade av mig och landade bredvid mig i sängen. Jag sprang ut i köket och efter bara några minuter hade han somnat där i sängen. Jag satt kvar i köket hela natten och tog sedan första tåget hem på morgonen innan han vaknade.

En anledning som får respondenternas kroppar att ”frysa till is” är att de blir penetrerade. Av de arton männen jag intervjuade så har sexton blivit analt penetrerade. För Gabriel och Sam var det försök till anal penetration, men den fullföljdes aldrig. Neo beskriver sin upplevelse av den anala penetreringen på följande sätt:

Neo: Allt går ju så himla fort, när sådant där händer. Det var väl ett maktspel, tror jag, från hans sida. Något som jag inte riktigt kunde avläsa, förrän det var för sent.

Hans: *Handlade våldet om att binda upp dig eller?*

Neo: Nej, det var bara att hålla fast och trycka ner en i kudden och bara ”håll käften din djävla idiot. Jag vet minsann vilka du har varit med innan. Det är ingen idé att du försöker. Tro inte att du är så djävla oskyldig.”

Hans: *Det säger han samtidigt som han penetrerar dig anal?*

Neo: Ja, medan han knullar på liksom. När man gör motstånd i ett samspel, flyttar en normal människa över i ett annat läge eller säger förlåt eller på något sätt visar en ömsesidig respekt för situationen. ”OK, jag gick lite för långt, det var inte meningen.” Där tar han vid, där blir han ännu värre, och det kunde vara så här ett knytnävsslag i ansiktet och det gjorde ingenting om jag blödde liksom. Eller det fanns gånger som jag var tvungen att gå in på toaletten och ta ett rakblad och sätta under gommen och komma ut och fortfarande ha sex med honom. För att jag ska kunna skydda mig och bara trycka upp min tunga i gommen och plocka ner hela rakbladet, och sätta det mellan tänderna och bara ”jag orkar inte mer. Slår du mig en gång till, jag drar med den här liksom.” Det var ju en kamp. Då var han nöjd. Han gick igång på det. Han gick ju igång på att vara i psykiskt och fysiskt övertag, där jag fick känna hur det var att vara rädd. Hade jag då inte redan varit rädd innan i olika andra situationer, där jag har känt att jag har varit rädd för att ”tänk om jag inte orkar leva mitt liv. Tänk om jag vill ta mitt liv?” Det var ju inte i närheten av de här känslorna jag kände när han slogs.

Neo beskriver sin process inom våldtäkten som ”motstånd i ett samspel”. En interaktion i otakt? Neos svar visar exempel på nivåskillnaden mellan ord. Jag frågar om Neo ”penetrerades anal” och får då som svar, nästan som en översättning av min fråga, ja han ”knallade på”. Jack för in en intressant diskussion kring penetration. På min fråga hur kan kände sig kränkt av våldtäkten svarar han:

Jack: Jag vet inte riktigt vad jag ska svara på det. Det var bara att våldsgrejen gav maktlösheten. Jag vet att jag också har läst några saker, som att man kan känna att man blir behandlad som en kvinna. Fråntagen manligheten, men det kände jag aldrig. Kanske för att jag inte förknippar att bli påsatt med kvinnlighet.

Vi nämner begreppet penetration vid samlag som om det skulle vara en fullödig beskrivning av förhållandet. Den andra sidan av samlaget är att omsluta. Vid analsex är Jack van att omsluta, han är också aktör, och därmed definierar han inte penetrationen som något kvinnligt eller att bli kvinnliggjord. Däremot tappar han sin kontroll som man och upplever sig maktlös när han enbart blir penetrerad. Cirkeln, penetration – omsluta – penetration – omsluta, bröts. Rytmen blev till otakt. Collins (2005) menar att kärleksakten kännetecknas av tre aspekter av rytm: ”rhythmic intensification, rhythmic entrainment, and rhythmic synchronization”

(s. 233). Det verkar som om alla tre hamnar ur takt vid våldtäkten. Är något utan takt är det inte heller någon ritual. Kan det fortfarande vara en interaktion? Daniel beskriver frånvaron av rytm under hela tiden för våldtäkten på följande sätt:

Daniel: Det var fullständig katastrof, förstår du? Allt skrikande och ropande. Jag visste inte vad som hände. Några män var här, några där och några på min vän. Några väntade och några drack. Det var katastrofalt. Det var röster från alla håll, skrikande överallt och du vet inte vad som händer runt omkring dig. Du vet, jag var rädd att jag skulle dö. Det var endast förolämpande ord som de använde, väldigt aggressivt. Det är svårt att översätta. Det är som din djävla bög, din horunge, jag ska knulla din mamma, bara massa förödmjukande ord. Mest talade de till varandra. ”Gör si, gör så, ta av hans kläder, ta honom i röven, se på den horan, låt han suga av dig, spruta hans mun full.” Det var på ett mycket aggressivt och dåligt sätt.

Här vill jag sätta in en parantes. I Daniels berättelse kan vi få uppfattningen att den sexuella relationen ligger mellan de tolv förövarna och de två pojkarna som utsätts. När det gäller gängvåldtäkter pekar forskning på att ”sexual feelings present in the rape situations occurred largely between male gang members rather than between them and their victims” (Abdullah-Khan 2008, s. 85). Kanske skriker Daniels förövare för att eggas av varandra och egga varandra? Nu åter till resonemanget där även Hampus beskriver detta hånande.

Hampus: Han körde på relativt hårt i två minuter, men då stängde jag av. Jag kommer inte ihåg så mycket efter det. Ja, han höll kanske på så där en kvart ungefär. Han höll inte på att skrika på mig, för att han visste väl att folk kunde höra, men han sa en massa äckliga saker till mig.

Hans: Som vad då?

Hampus: Lilla pojkfitta, nu ska du få kuk så att du aldrig kan stå igen och sådant där. Du är ett litet luder bara och sådant där. Ingen kommer att älska dig någon gång. Men jag lyssnade väl inte direkt. Sedan kom han i ansiktet på mig och sedan gick han iväg och åkte iväg i bilen.

Daniels och Hampus berättelse för oss till Collins (2008) som menar att ”(t)here do not seem to be many silent forward panics; it is a climax of noise as well as of violence” (s. 83). Han fortsätter med att trupper ”in close combat have historically made a great deal of noise, a mixture of jeering, cursing, roaring, or whooping” (s. 92f.). Scarce (1997b) har noterat att när heterosexuella män våldtar homosexuella män åtföljs det ofta av kvinnoförnedrande epitet, där våldtäktsmannen degraderar offret genom ord som ”hora”. Skrikandet bidrar till passiviseringen och genom penetrationen bryts den manliga cirkeln.

Vi kan se våldtäkten som ett anfall, för att vinna dominans, genom att den andres manlighet ”spräcks”. En social interaktion med en dominerande och en underordnad och i den

relationen fördelar sig den emotionella energin på två sätt, enligt Collins (2005), "it occurs through emotional processes that pump some individuals up while depressing others" (s. xiii). Det är kanske därför forskningen visar på att "male rape is used by the perpetrator to enhance his own masculinity, which is done by exerting power and control over another man" (Abdullah-Khan 2008, s. 221). I materialet framkommer även en tyst variant. Benjamin beskriver det på följande sätt:

Benjamin: När jag hade fallit i sömn, någon gång under natten, känner jag liksom hur han, ja, han gör ganska försiktiga, men ändå tydliga närmanden. Omedelbart var jag inte i stånd att överhuvudtaget koppla ihop saker och ting. Jag hade svårt att förstå vad som var på väg att hända. Sedan när jag väl började inse, att "aha nu är det någonting som i alla fall inte jag hade bjudit in till", så blev han mer och mer aggressiv – inte aggressiv, men mer och mer våldsam. Han var rätt skärpt och visste precis vad han ville ha för någonting. Det där slutade faktiskt med en fullbordad våldtäkt under natten. Det innebar för min egen del att jag packade och tackade för mig och gick därifrån. Det var frampå småtimmarna någon gång, tre, fyra eller någonting sådant där. Sedan har jag aldrig sett den där karlen. Första tiden efteråt, om jag nu försöker erinra mig det, om jag uttrycker det så, hade jag ganska ont utav den här händelsen. Jag kände, det var en våldsam kränkning. Även om jag inte formulerade det på det sättet för mig själv då.

Detta kunde inte Benjamin formulera för sig själv då han troligtvis var fångad i den sociala konstruktionen av mannens kropp som "försumbar". Det blev "att jag packade och tackade för mig och gick därifrån". Med begreppet försumbar avser jag att i vanliga fall kommer mannens kropp först, medan vid katastrofer kommer "kvinnor och barn" först och mannens kropp placeras sist. Per Folkesson (2005) som undersökt den etniska rensningen i Srebrenica, Titanics förlisning och diskoteksbranden i Göteborg menar att "relativ försumbarhet är en lämplig beteckning på en generativ mekanism som bidrar till katastrofbetingad könssegregation" (s. 180). Folkesson syftar på att mäns liv under katastrofala omständigheter är negligierbara eftersom det strukturella företrädet som män konsekvent har upphävs tillfälligt och normativa mönster gällande korrekthet, lojalitet och maximal prestation framträder starkt. Det finns en hierarkisk ordning även inom könet som möjliggör detta. Vi säger i dagligt tal att en man ska "ta det som en man". Det avgörande i en maktritual är "att visa respekt för den ordergivande processen" (Dahlgren & Starrin 2004, s. 67). Det är svårt för männen att finna ord att beskriva denna försumbarhet, processen är: lydnad, underordnande, tystnad.

Ytterligare en aspekt är den ensidiga omdefinieringen av ritualen under pågående process. Den sexuella ritualen bryts och det blir inget i förväg känt samarbete mellan kropparna som Isak beskriver hur han tänker om våldtäkten:

Isak: De kan säga: ”Ja, du borde ha begripit bättre”, men det borde jag inte. Jag hade inte de erfarenheterna, så jag kunde inte begripa bättre. Det som är riktigt djävligt, det är att i en våldtäktssituation så är det en person som ignorerar den andres önskan om det ena eller det andra. Eller att det inte är *det*, utan det är *detta* som gäller i stället för det. Det finns inget samarbete mellan de två. Sex är väl om något samarbete. Något mer samarbetsartat än bra sex kan man knappast tänka sig alltså.

Isak återkommer ständigt till att han inte hade de erfarenheterna, så han kunde inte begripa bättre. Den brustna ritualen gör att Jack upplever sig som ett objekt.

Jack: Han pratade någonstans, antingen i gester eller pratade om vad som skulle hända. Jag blev liksom ett objekt bara. Jag blev något slags sak. Alltså han var ju inte intresserad av mig. Han vara bara intresserad av att köra på.

Respondenterna beskriver alltså, att de är i en process eller ritual som de inte från början förstår att det ska leda till våldtäkt eller att de börjar en sexverksamhet som sedan övergår i våldtäkt. En verksamhet som de inte har sexuella script för och därför ingen kontroll över.

Fabian: Om jag har begett mig in i en miljö, där sex kan förekomma, då är det ju mitt ansvar att jag är där, men jag har inget ansvar för övergreppet. Det ger mig ingen skuld i att säga: ”Fabian du ska inte vara här.” Alltså jag tar inte på mig skulden för övergreppet. Ja, det kanske jag skulle göra, men det vet jag inte.

Neo som blivit våldtagen inom en samkönad relation beskriver processen så här:

Neo: Någonstans är det så här att den första fysiska misshandeln som man får, det första slaget, då blir du chockad. Andra gången då fattar du inte vad som händer. Tredje gången, då har du nästan vant dig vid den här förnedringen du har upplevt första gången. Andra gången och tredje gången blir det bara djupare och djupare. Till slut är det liksom vardag. Det är någon vardag jag försökte upprätthålla för mig själv. Jag ska försöka hålla den här fasaden. Jag ska försöka att inte hamna i situationer där han kan få slå mig. Jag går gärna med på att vi gör de här sakerna mot mig, så länge du inte kastar ut mig. För så djävla dåligt värde hade jag till slut. Jag insåg ju liksom att jag var bara en bricka i spelet, i den här gayvärlden eller ibland innemänniskornas sätt att förhålla sig till varandra. Det fanns alltid någon ny ung kille som stod på tur att få komma in i den där världen.

Vi har nu sett hur respondenternas kroppar blir som förklamade vid våldtäkten, en upplevelse de inte kan benämna, för de saknar erfarenheter. Kedjorna av interaktionsritualer har inte heller gett dem den kunskap som de behöver för att handskas med situationen. Nu ska vi gå över till att se på ett område där de skulle vilja vara förklamade, men inte är det.

4.3 "Alltid känt väldig skuld just för att det gick för mig"

Det finns sexuella ritualer eller script som styr i interaktionskedjan. Ett tema i berättelserna är att några av respondenterna har fått erigerad penis och några av dem har fått utlösning under våldtäkten. Detta har förvillat dem. Hampus ejakulerar under händelsen och det rör till hans upplevelse eftersom ejakulation sätts i samband med en positiv bejakelse av den sexuella akten i det offentliga talet. På min fråga om det gick för honom svarade Hampus:

Hampus: Ja. Det var det värsta att det gick så snabbt.

Hans: *Det är inte ovanligt.*

Hampus: Han rörde aldrig den. Det kom av sig själv. Det var därför jag trodde att det var bra.

Adam utvecklar detta vidare med att känna skuld för den kroppsliga reaktionen.

Adam: Jag har alltid känt väldig skuld just för att det gick för mig på något sätt. Om du har sex med någon, så är vitsen, alltså en del av sexet är att personen förmodligen kommer eller någonting, en tillfredsställelse. Man vet att den som är tillfredsställd, ger någon form av bekräftelse. Gör man det i en sådan situation, blir det grymt mycket jobbigare. Det är inte det man vill, och det kände jag var jobbigt. Eftersom han fick mig att komma, kände jag liksom, så ska det inte vara. Efteråt har jag lärt mig, att det är faktiskt bara en kemisk reaktion, att oavsett om du sitter fastbunden, spikad, kan du förmodligen få stånd. Alltså det behöver inte handla om just att du gillar en person, utan det kan vara rent fysiskt. Det är väl så man får tänka också. Det är så jag måste tänka. Jag kan ju inte tänka något annat liksom.

I slutet av Adams svar får han påminna sig själv ett par gånger att han ska tänka att det var en fysisk respons. Därför att det andra sättet – att det är en sexuell tillfredsställelse – har företrädde hela tiden genom att de sexuella scripten som finns inom honom, mellan honom och förövaren och i vår sociala kontext, pekar i en annan riktning. Adam fortsätter att berätta om hur han kände det när det gick för honom:

Adam: Man tror att man har gett en bekräftelse på att det var OK liksom. För att jag menar har du sex med någon och båda vill det, så vill du att den andre

ska komma, förhoppningsvis. Gör han inte det, då tycker man det är konstigt. Därför kände jag väldig skam. Det kändes verkligen dumt, men man kan ju inte spola över det.

En del utsatta män blir förvirrade eftersom de blir hårda och i vissa fall får ejakulering under våldtäkten, men penis kan vara erigerad även om mannen upplever ångest, skräck och raseri. Det handlar alltså om att bli dominerad (Collins 2005). Rentoul och Appleboom (1997) menar att "research demonstrates that getting the victim to ejaculate is a major strategy, which symbolizes the extent of the offender's sexual control over the victim" (s. 270, se även Abdullah-Khan 2008, s. 26f. och McMullen 1990, s. 71f.).

I Alfred C. Kinsey, Wardell B. Pomeroy och Clyde E. Martins text *Sexual behavior in the human male* (1948 s. 157ff.) beskrivs sexuell lek före puberteten. Av deras undersökningsmaterial framgår att vissa icke-sexuella stimuli leder till erotisk eggelse hos pojkar före puberteten och i den tidigare adolescensen. Exempel på företrädesvis kroppsliga orsaker till detta är straff, olyckshändelse, färd med karusell, tivoli, boxning, brottning och plötslig miljöförändring. Exempel på företrädesvis emotionella orsaker till detta är att bli skrämmd, rädsla för hemfridsstörare, en nära olyckshändelse, "fula ord", vrede och att vara delaktig i gräl.

Författarna menar att sexuell respons kan sättas igång av den fysiologiska mekanism som sätter igång alla andra emotioner, "(t)he record suggests that the physiologic mechanism of any emotional response (anger, fright, pain, etc.) may be the basic mechanism of sexual response" (s. 165). Därför kan även icke-sexuellt vidrörande ge erigering, "(s)light physical stimulation of the genitalia, general body tensions, and generalized emotional situations bring immediate erection, even when there is no specifically sexual situation involved" (s.164). Erigeringen kan även i vissa fall orsaka ejakulation, enligt författarna, "(t)here are stray cases of males of college age ejaculating under the excitement of class recitation or examination, in airplanes during combat, and under other circumstances" (s. 191).

Med andra ord finns det en biologisk förklaring till att intervjupersonerna får erigerad penis och ejakulerar utan sexuell eggelse. Detta strider mot den sociala konstruktionen av den manliga sexualiteten som finns i det offentliga samtalet att män få erektion enbart av sexuell eggelse och ejakulerar vid orgasm. Därför upplever männen skam. Det blir inte bara skammen att ha blivit penetrerad av en man. Att ha haft en sexuell respons på detta, vilket tolkas som ett

känslomässigt erkännande, blir ytterligare en skam, om man kan räkna på det sättet. Dessutom menar Richie J. McMullen (1990, s. 72) att förövarna använder detta som ett tecken på samtycke i rättegångarna. Återigen kan vi konstatera att det inte finns något ord för denna händelse i den samhällsliga kontexten. När då respondenten inte har ett korrekt begrepp utan ett som är tvärtemot vad han upplever finns ingen möjlighet att bearbeta detta.

4.4 "Kvar står jag med byxorna nere"

Kedjor av interaktionsritualer är brutna med följd att de sociala banden hotas vilket ger skam och dränerar respondenterna på emotionell energi. Efter våldtäkten finns inget positivt kvar hos Oliver, enbart skam och ensamhet. Oliver var som 18-åring på porrbio för första gången och blev där våldtagen i ett av båsena av en 45-årig man.

Oliver: Han lämnar båset och kvar står jag med byxorna nere och börjar återgå till verkligheten. Då kommer alla känslor. Rädslan, skammen, ångesten, äcklet. Jag kommer aldrig att glömma hans väsande av kåthet och hans fingrar på min hals när han var klar.

Oliver beskriver, i min tolkning, den manliga, den sexuella och den homosexuella skammen, som är de tre teman som denna studie rör sig kring. Att förlora kontrollen är något som har påverkat respondenterna mycket och grundligt. Först är de med på att ha sex, men upptäcker mer och mer att de tappar kontrollen. Jack för ett resonemang om hur han själv försatt sig i den positionen. Gått med i ritualen.

Jack: Ja, det är klart att jag kände mig så här skyldig. Jag hade ställt upp på att ha sex. Jag hade liksom försatt mig i den här situationen själv. Jag hade självmant ställt mig i den positionen från början, eller hur? Men som sagt, jag kommer ihåg väldigt tydligt, att vi pratade om det här med att han fick liksom känna med fingrarna, men han fick liksom inte sätta på mig eftersom vi inte hade kondom. Det var liksom inget snack om vad som gällde, vilket han liksom totalt struntade i, så att allting blev ju helt annorlunda då.

Jacks berättelse lyfter en viktig fråga, om man måste fullfölja en kedja av interaktionsritualer som går fel eller en enskild ritual. När ska man säga nej? Finns det någon tröskel i ritualen där man inte kan säga nej? Denna fråga hänger ihop med hur våldtäkten definieras. Här har kvinnorörelsen kämpat för en bredare och vidare definition och erhållit framsteg i sin kamp (Kelly 1988). När det gäller män däremot, tycks vi vara tillbaka till samma utgångspunkt som kvinnorörelsen startade ifrån.

Collins (2005) menar att kedjan av interaktionsritualer är en ”model of motivation that pulls and pushes individuals from situation to situation, steered by the market – like patterns of how each participant’s stock of social resources—their emotional energy and their membership symbols (or cultural capital) accumulated in previous interaction ritual chains – meshes with those of each person they encounter” (s. xiv). Collins resonemang förutsätter att individen har varit i ritualen tidigare och dess emotionella energi styr en vidare. Om man som respondenterna inte varit i ritualen, hur styr de sig då vidare? Här ser jag en brist Collins teori.

Vid våldtäkten händer det något med ens uppfattning av kroppen som blir till en del av en själv. I mötet med den andres gest upplevs skammen. För Eddie blev skammen till i relation mellan mannens ögon och hans egna.

Eddie: Jag tyckte själv också att det var mitt fel att det hade hänt.

Hans: På vad sätt? Kan du förklara det?

Eddie: Ja, i och med att han sa, att jag skulle passa mig för mina bruna ögon. Sedan ville jag knappt titta på någon. För det sa han då, när vi gick ut, att jag hade fina bruna ögon. Sedan efter det har jag inte velat titta folk i ögonen heller. Det har faktiskt kommit fram en, när jag var ute, och sagt det. Det tycker jag inte om att de gör.

Malte beskriver det som:

Malte: Det var just det där att jag kopplade sexualitet och makt över sin egen kropp. Jag vet inte om man har liksom en integritet kring en själv och en kring olika människor i olika nivåer. Det kändes verkligen som att den där våldtäktsmannen verkligen krossade de gränserna.

Kroppen som skulle möta den andre hade sociala band och sexuella script utifrån de ritualer som kroppen tidigare deltagit i. Den brutna ritualen verkar på samma gång bryta vissa andra viktiga sociala band. Ett viktigt band är till de homosexuella kropparna. Den situerade våldtäktshändelsen, som kropparna interagerat med varandra, internaliseras i den utsatte. Våldtäkten påverkar till exempel Daniel så mycket att den finns inom honom hela tiden. ”Eftersom den saken hände med mig är den nu verkligen inuti mig.” Från våldtäkten kommer, förutom Benjamin, en homosexuell kropp vars sociala band har brustit. Utifrån empirin verkar det vara vid våldtäktstillfället som männens homosexualitet blir synlig. Det finns inget skydd, det är en homosexuell kropp som står till beskådande för alla med ”byxorna nere” och det upplevs som en avgörande händelse. Kedjan av interaktionsritualer är bruten och ut från våldtäktsmötet orienterar sig respondenterna i olika riktningar som vi ska se i kapitel 5.

5 Den skamfyllda händelsen

I detta kapitel vill jag sätta fokus på vad som blev konsekvenserna av våldtäkten eller brottet i kedjan av interaktionsritualer. Männerna tappar tilliten till andra, tron på sig själva och drar sig undan. Skammen över våldtäkten internaliseras. Homosexualiteten blir uppenbar och det gör att männen går in i självdestruktivitet och på olika sätt försöker utplåna sig själva som individer genom att bland annat bli uppslukade av andra.

5.1 "Jag litar inte på någon"

Brottet har slagit mot själva uppbyggnaden av interaktionsritualer, nämligen tilliten. Vi kan säga att våldtäkten slår mot de sociala banden som Scheff (1997) menar behövs och den solidaritet som Collins (2005) anser vara nödvändig för ritualerna och för att den emotionella energin ska producera stolthet. Ett grundtema i intervjuerna är att respondenterna inte litar på någon efter händelsen. Daniel beskriver det på följande sätt:

Daniel: Det är därför jag blir starkare. Jag litar inte på någon. Jag litar inte ens på min familj och därför lämnade jag dem för längesedan. Jag litar inte på min pojkvän. Ibland frågar han "Litar du på mig?" och jag säger "Ja, jag litar på dig", men inuti mig så litar jag inte på någon enda. Jag vet inte varför, men jag litar bara på mig själv. Det beror på vad som hände med mig, du vet.

Pontus träffade en jämnårig man via internet och beskriver våldtäkten som en dejt som gick överstyr. Pontus "litar aldrig på någon mer" efter den händelsen. Efter respondenternas situerade möte med en annan kropp som bryter interaktionsritualerna blir nedåtgående spiraler synliga hos respondenterna som mer och mer avskiljer sig från social samvaro i samhället. Isak berättar om hur skammen över våldtäkten internaliserades och förvandlades till rädsla för andra människor och därför tar han inte kontakt med dem.

Isak: Den där förödmjukelsen eller förnedringen över att min önskan, min vilja att det här inte skulle ske, att han ignorerade den, det gjorde det djävligt jobbigt alltså. Den förnedringen vill jag gärna koppla till den här lustiga grejen, agorafobin eller vad det var, att jag inte kunde prata med människor, att det var en sådan djävla skam, och rädsla kanske också.

Adam beskriver att självkänslan och tryggheten försvann i den brutna våldtäktsritualen och eftersom han upplever att människor "motarbetar" honom undviker han dem.

Adam: Självkänslan kanske, togs bort rätt mycket. Och en trygghet, rent sexuellt, togs ifrån en. Man blev ... var man inte nog osäker på världen, så blev man det ganska mycket mera osäker på ... så att jag blev också så där, att ... nästan som att jag inte visste ... Eftersom jag inte vågade vända mig till folk heller, så trodde jag också väldigt mycket att folk motarbetade mig. Och därför vågade jag inte vända mig till folk. Att liksom ... jag orkade inte bli motarbetad mera, att någon skulle ... Folk skulle kunna tycka saker eller ... det var väl inte det vad folk skulle kunna säga eller hur man skulle bli bemött ... hur lägger man fram en sån situation ...

Jag har valt att inte redigera Adams svar för att visa på något som Scheff och Collins pekar på vid skam, det ”osäkra pratandet” (se t.ex. Starrin & Wettergren 2008, s. 108, se även Burcar 2005, s. 78f). Berättelsen visar framför allt på avsaknaden av ord, begrepp och definitioner som gör det möjligt för Adam att begripa och hantera upplevelsen. Vidare visar sig den internaliserade skammens bristande tillit påtagligt när två kroppar möts, som när Hampus möter sin pappa. Hampus har tidigare nämnt att han tog avstånd från sin pappa som ett resultat av våldtäkten, så jag ber honom att utveckla detta något mer.

Hampus: Det värsta är nu i efterhand, att jag inte kan släppa in någon i livet. Jag vågar inte släppa in någon. Jag kan tycka om någon, men efter några veckor kan jag fortfarande inte släppa in någon i livet. Det är det värsta. Jag har missat så många bra killar. Det är våldtäkten som gör att jag inte kan släppa någon in i livet. Det är knappt att pappa får komma in i livet. Inte min bror heller.

Hans: *Du tog avstånd från din pappa?*

Hampus: Ja. Jag började inte krama honom och om han kramade mig så kände jag mig iskall. Jag kände att jag gjorde det för att jag var tvungen. Nu kan jag krama honom, men jag kan fortfarande inte prata med honom.

Eddie har under de senaste 30 åren deltagit i interaktionsritualer vilka blivit mer och mer starkt socialt begränsade. Eddie har inte gått ut när det är mörkt och han vågar bara gå till vissa affärer. Han klarar inte av närhet, som att krama sin dotter. Bristen på tillit påverkar med andra ord även förhållandet till ens familj.

Hans: *Har du gått i någon terapi eller har du jobbat med detta på något sätt?*

Eddie: Nej. Det har jag inte. Utan jag har bara försökt att glömma, men det känns precis som det var igår det hände. Så det har inte gått att glömma. En gång åkte vi till Köpenhamn, men jag åker aldrig mer till något sådant. För där såg man inte om det kom någon bakifrån. Ja, alltså jag har svårt för att visa känslor och sådant. Det har inte blivit bättre och jag har blivit väldigt så att jag inte har umgåtts med folk utan det är bara några få vänner som jag känner, och som jag vet att de inte skulle hoppa på mig. Sedan, som sagt, jag vill inte vara ute där jag vet att det är mycket folk och jag inte kan se alla. Ja, alltså jag var stel som en pinne [vid våldtäkten] och det blir jag än idag. För

jag tycker inte om när folk tar på mig, för jag blir precis stel. Jag har aldrig kunnat krama ungarna heller, för att jag inte kan. Jag går aldrig själv i en affär. Jag säger aldrig att de ska gå in i rummet och sätta sig i soffan. För jag tänker att där kan de vräka ner mig i soffan, utan jag säger att de får gå ut här i köket, för här kan det liksom inte hända något.

Detta bekräftas när jag ska göra intervjun. Köket ligger precis innanför dörren och jag placeras längst in i köket med köksbordet mellan Eddie och mig. På så sätt har han närmast till ytterdörren. Jag har reflekterat över varför han kontaktade mig på Qruiser, lät sig intervjuas och under intervjun öppnade sig helt. Var han på väg att börja bearbeta sin händelse efter 30 år? Vi ser av berättelserna en process där avskildheten till slut blir deras trygghet. Jack är den ende som fått bestående fysiska skador, våldtäkten har allvarligt skadat han anus, och han vågar inte göra något åt detta. För Jack handlar det om att hans fortfarande efter 15 år inte kan hålla avföringen och han tvingas duscha flera gånger om dagen för att hålla sig ren, vilket gör att han inte kan delta i allt det som han vill.

Jack: Varje gång jag går på toaletten exempelvis. Nu blir det väldigt personligt. Det kan vara intressant för dig att veta. För att varje gång jag går på toaletten exempelvis, har jag problem, därför att ärrarna är så stora och jag har svårt att liksom torka mig ren och så där. Det är så många ärr, så jag blir påmind om det hela tiden. Det tycker jag är jobbigt. Man tänker inte på det alls, och så går man på toaletten och så ska det vara det här jäkla problemet.

Gabriel beskriver nojor som sakta men säkert begränsar hans sociala liv.

Gabriel: Jag har slutat svara på de telefonnummer som jag inte vet var de kommer ifrån. Jag får för mig att jag ser den här personen ibland. Det innebär att jag bara accelererar upp, blir arg på alla. Det bara pumpar på och jag blir arg. Så det är mer nojor.

Berättelserna visar på något som John Braithwaite (2001) kallar ”stigmatiserad skam”. Han menar å ena sidan att den starka benägenheten i samhället att skambelägga vissa händelser kan förhindra våld, men å andra sidan om skammen internaliseras vänds aggressionen inåt mot en själv. ”Strong cultural tendencies to shame wrongdoing may prevent acts of violence against others, but the internalizing of that shame will cause acts of aggression to be directed against the self, such as in suicide. Shame does not solve problems; it displaces targets” (s. xii).

Braithwaite menar vidare att om den skam vi upplever är stigmatiserande så särskiljer den oss från andra genom yttre eller inre aggression. I min empiri mot det inre. Är den

stigmatiserande skammen inte erkänd blir det som en nedåtgående spiral som producerar förtvivlan. ”Conversely, when we shame stigmatically – in a way that cuts the person off from others – external and internal aggression become more likely. When shame is unacknowledged, the downward spiral into escalating shame may produce a despair which becomes suicidal” (s. xiii). På så sätt utmärks respondenternas vardag av brist på tillit, att de drar sig undan och blir självdestruktiva.

Den internaliserade skammen, brist på tillit, gör att den utsatte inte tillåter sig själv att må varken fysiskt eller psykiskt bra. På min fråga om Hampus ser något samband mellan sin anorexia och våldtäkten, svarar han:

Hampus: Jag behövde någonting destruktivt, har jag kommit fram till nu i efterhand. Att jag inte kunde må bra. Jag kunde inte tillåta mig själv att må bra. Tyvärr. Försökte flera gånger.

Hampus pekar på det faktum att han inte kan tillåta sig själv att må bra. En aspekt på att skammen över våldtäkten blir internaliserad och att aggressiviteten vänds mot respondenten själv är att den påverkar uppfattningen av tid och rum.

Gabriel: När hände det här? Jag kan inte placera det. Det går inte. Och då kom jag också att tänka på att oftast när jag pratar om saker med andra människor, som har hänt mig, då refererar jag till det som, för ett och två månader sedan, fast det är sex månader sedan. Det kan vara i våras. Det kan ha varit, ett eller två år sedan. Jag kan inte säga i tid.

Hans: *Men tillbaka till denna händelse, att du tappar liksom tidskonceptet efter det?*

Gabriel: Det kan jag påstå rätt tydligt.

Vi ser även här i Gabriels svar, som är i lätt redigerad form, hur spretiga hans tankar är. Gabriel är en av de två respondenter som har våldtäkten närmast i tid med två år sedan händelsen. Malte är den andre. Upplevelsen av våldtäktens internaliserade skam har inverkat på Adams minne.

Adam: Alltså, jag har ju fått sådana där minnesluckor. Alltså, jag kommer ju inte ihåg. Jag har låtit en kompis få veta det här (våldtäkten) och vi har pratat om det. Då har vi åkt runt med bil och plötsligt har jag sagt: ”Kan du stanna här?” Jag kommer inte ihåg. Jag kan inte namnge någon adress. För jag kommer inte ihåg ens vilken hållplats jag gick av på. Jag vet inte var vi var någonstans. Alltså, då visste jag var jag var, men nu kan jag inte komma tillbaka till det. Mer än den känslan att här någonstans har jag varit.

Enligt Kelly (1988) är detta en vanlig copingstrategi för kvinnor som utsatts för sexuellt våld, att glömma. ”We forget experiences in order to cope with an event *that we do not understand, cannot name, or that places acute stress on our emotional resources*” (s. 124, min kursivering). Adam måste ha kontroll på vad som händer.

Adam: Det gör väl att han [våldtäktsmannen] har sett till att jag har blivit mindre avslappnad, jag har blivit kontrollmässig. Jag måste ha koll på det som händer. Går jag ute på staden, vill jag kolla vilka är det som går bakom mig. För att jag vill veta. Det kan hända igen.

Att ha kontroll är brist på tillit. En annan aspekt på att ha kontroll förmedlas av Eddie. Han berättar att han innan våldtäkten ”börjat fundera på om jag var homo”, men efter våldtäkten ”vågade jag inte vara med några killar, så då träffade jag en tjej”:

Eddie: Då tänkte jag, om jag gifte mig med en tjej så hade jag mera kontroll över henne, än om jag hade varit ihop med en kille, för då hade han ju kunnat kontrollera mig. Därför valde jag att gifta mig med en tjej.

Eddie gifte sig och fick barn och sedan skilde han sig. Han säger att han sedan levt ihop med en man ”men det funkade inte”. Allt för honom handlar om att ha kontroll på alla områden. Denna andra copingstrategi benämner Kelly (1988) minimering och den handlar om processen för att begränsa vikten och påverkan av händelsen. Det kan ske på två sätt, genom att de våldtagna ”minimized the seriousness of the assault in order to minimize its effects or they minimized the effects in order to minimize the assault” (s. 126). Carl, 35 år, som blev neddrogad och våldtagen av en 15 år yngre man i sin egen säng, minimerar först konsekvensen och innebörden av våldtäkten för två år sedan, innan han beskriver att han inte har haft sexuellt umgänge efter händelsen.

Hans: *Satte det spår hos dig på något sätt?*

Carl: Det vet jag inte om det är det som har satt spår. Jag har inte haft sex sedan dess och jag har inte varit ihop med någon. Jag skulle inte vilja gå till sängs och somna bredvid någon. Jag litar inte på någon. Jag skulle aldrig låta någon som jag inte känner komma in i mitt hus eller hem igen.

Gabriel vill inte heller ha sex. Han säger: ”Det går inte eller det funkar inte. Jag blir inte erigerad, jag blir inte sugen, det bara försvinner.” Detsamma beskriver Malte utifrån att han haft sex några gånger sedan våldtäkten: ”Jag fick liksom inte utlösning och det har jag inte fått av sex överhuvudtaget sen dess faktiskt.”

Frågan kan ställas om att inte ha sex kan vara självdestruktivt? Jag uppfattar respondenternas berättelser på det sättet, andra sidan av myntet är att ha ohämmad sex. En annan form av självdestruktivitet beskriver Adam som upplevde att han ville utplåna sig själv helt och hållet, slutmålet för den stigmatiserade skammens ritualkedja, enligt Braithwaite (2001).

Hans: *Då har du funderat på att ta livet av dig?*

Adam: Jag gjorde det väldigt mycket just åren efter. Jag tror inte det gick en dag utan att jag tänkte tanken liksom. Jag tänkte: ”Ja, det spelar ändå ingen roll, för att det är ingen som vet om det här.” Jag kunde tänka ut planer hur jag skulle gå tillväga med det. (Adams kamrat) blev ju orolig, för att han förstod det här. Det är väldigt mycket så här nu. Alltså, jag tog för att lindra ångest, så började jag på att skada mig själv, skära mig jättemycket, vilket ingen visste om. Det var att jag vill hamna någonstans, där jag bara är själv, eller avskärmar mig från alla. Jag ville liksom ta bort mig själv från allt som jag var innan. Alltså, ville inte existera liksom. Då var det lika bra att bara vara på ett ställe och bo i ett rum, ensam, ingen skulle komma på besök.

Den ende i materialet som vänder sin aggressivitet utåt är Benjamin, som beskriver sin omedelbara reaktion som att han ville ge tillbaka genom att ”knacka bög”, vilket han gjorde ett tjugotal gånger.

Hans: *Påverkade det dig på något sätt efteråt?*

Benjamin: Ja, alltså skam till sägandes påverkade det mig på det sättet att jag tog under en period hyggligt aktiv del i den där sporten som handlade om att knacka bög. Det tror jag handlade om någon sådan där känsla, något försök till hämnd.

Hans: *Vad gjorde du då?*

Benjamin: Hur man gjorde? Det var allmänt känt att rätt mycket bögar höll till nere i parken. De var ute för att etablera kontakter med sådana som var villiga att ställa upp. Att ”knacka bög” var en enkel och simpel och förfärlig sport, som gick ut på att man lurade de här stackarna ända fram, ja, precis fram till ögonblicket när det skulle ske. Och så med en femtiolapp i handen, fick de en snyting och så tog man femtiolappen och gick. Det var liksom den lindrigare varianten. Den mera dramatiska varianten det var att man tog med sig det de hade av värdesaker.

Hans: *Från lägenheten eller?*

Benjamin: Nej, det hände ute i parken. Det var också på något sätt det optimalt säkra brottet, för de här farbröderna gick inte och anmälde. Så de var i dubbel mening utsatta. Det kan man fundera över idag, när man har blivit lite klokare, hur man kunde nedlåta sig till att göra den typen utav handlingar.

Vi ser i respondenternas berättelser att frånvaro av ord bidrar till att de inte kan beskriva hur de sociala banden har hotats och hur den brist på tillit och den skam som de vänder mot sig blir till en destruktiv kraft i deras liv. Är det osynligheten, frånvaron av benämnd och erkänd

upplevelse, som påverkar männen mest? Det framkommer ytterligare ett mönster som kan beskrivas som att vara till lags.

5.2 ”Jag vill vara dem till lags”

Emotioner spelar en viktig roll vid den sociala interaktionen. ”Ett socialt band är intakt i den grad det innefattar en mental och emotionell samstämdhet eller samklang mellan personer” (Dahlgren & Starrin 2004, s. 92). Vidare är vissa emotioner förenade med de sociala bandens kvalitet, till exempel skam och stolthet. Emotioner anses även av några forskare som den förmedlande länken mellan mikro- och makrovärlden. Skam och stolthet informerar om de sociala bandens tillstånd. När de sociala banden hotas uppstår skam. Dahlgren och Starrin hänvisar till en indelning av Scheff i social integration, sociala band och skam/stolthet enligt följande tabell:

Isolerad	Integrerad	Uppslukad
Osäker och otrygg relation	Säker och trygg relation	Osäker relation
JAG – vi-relation	Jag – Vi-relation	Jag – VI-relation
Förbipasserad skam	Stolthet	Öppen skam

Tabell 1. Typologi över social integration, sociala band och skam/stolthet. I Dahlgren & Starrin 2004, s. 94.

Där det finns en trygg och säker relation genom de sociala banden är vi integrerade, ”jag – vi” är i balans. Jag och vi är lika ”stora”. Vi bygger våra sociala band vidare med stolthet. I empirin ser det ut som det är Benjamin, Fabian och Isak som befinner sig i detta fält.

Är relationen osäker och otrygg blir individen väldigt isolerad, det blir en ”JAG – vi”-relation, med en förbipasserad skam (Dahlgren & Starrin 2004, s. 91, se även Scheff & Retzinger 2001, s. 28–29). Med förbipasserad skam menas att individen inte erkänner den, men den finns dold hela tiden. Den gör att personen blir oförmögen att fatta beslut och inte kan välja. De män som har denna upplevelse bör ha haft det svårt att ta kontakt med mig för en intervju, eftersom de inte erkänner sin skam. Jag kan inte finna dem i mitt empiriska material.

I ”jag – VI”-relationen uppslukas individen av gemenskapen. Det är ingen balans mellan Merleau-Pontys (1999) ”min kropp för mig och min kropp för den andre” (s. 61), utan min kropp existerar enbart för den andre. Skammen är öppen och plågsam och påverkar en även

kroppsligen. Här finner jag den uppslukade kroppen, till exempel Kevin. Våldtäkten var hans första sexuella möte och som ett resultat jagar han fortfarande efter 16 år tuffare och tuffare tag. Han har blivit uppslukad av att vara underordnad/bli dominerad/att tillhöra en master.

Kevin: Nu blir det så: Ju hårdare, desto bättre. Det konstiga är att jag gör det. Ju farligare, ju bättre. Det som verkar läskigt för andra, det ger jag mig in i. Det är det som är så konstigt att jag söker sådana där underliga.

Hans: *Vad är liksom drivkraften? Hur kände du, när du ville söka den här farlighetsspänningen?*

Kevin: Det måste jag pröva! Det var spännande. Allt annat, det är så djävla tråkigt, tycker jag. Jag vet inte. Jag tror det har mycket med det att göra när jag blev våldtagen, jag blev undergiven då.

Samma förhållande kan vi finna hos Hampus. Våldtäkten blir en vändpunkt som har gjort att han känner sig undergiven och vill upprepa kedjan. Det är den andre personen som är viktig. Detta går hand i hand med försumbarheten av den manliga kroppen (Folkesson 2005). Våldtäkten skedde när Hampus hade sex för första gången.

Hampus: Jag tar aldrig första steget. Jag är alldeles för rädd för att jag ska bli avvisad. Jag gör ofta som de säger. Jag vill vara dem till lags och göra dem glada. Jag vill inte att de ska tycka illa om mig, att jag missköter mig så att säga. Jag är väldigt undergiven i mina förhållanden, både sexuellt och mentalt så att säga. Jag vill vara till lags och är väldigt blyg fortfarande för män, även manliga kunder på jobbet. Jag känner mig väldigt undergiven där också. Så det har förstört väldigt mycket för mig.

Det ser ut som om domineringen genom penetration sitter kvar i Hampus. Han fick en bruten länk genom våldtäkten och skapar nu nya kedjor av den. Eller försöker han finna ord? Oliver försöker hela tiden återfå kontrollen som han förlorade. Genom att uppträda som aktör, gång på gång, försöker han bli av med offerrollen.

Oliver: Jag tror att det hela påverkade mig negativt. Fast jag är inte säker på det. Många år efteråt återvände jag till videoklubben flera gånger. Med ursäkten att jag ville hitta det jag hade förlorat där nere. Samtidigt visste jag att jag var omtyckt där. Männen åträdde min kropp, eftersom jag var ung och trådsmal. Jag var otroligt sexuellt aktiv i cirka åtta år efter det. Det är först nu som jag har börjat tröttna på det. Jag återvänder fortfarande dit. Just för att det är där som folk vill ha sex med mig oavsett, men där jag kan välja och vraka mellan dem som vill ha mig.

När Daniel hade varit i Sverige ett tag blev han ihop med en kille. Han menar att det hade med hans emotionella reaktion på våldtäkten att göra, då han fick ett raseriutbrott mot sin dåvarande pojkvän. Daniel berättar om den gången:

Daniel: Vi kelades, men så ville han kyssa mig, inget våldsamt och han menade ingenting med det och jag blev så förolämpad. Jag blev så arg. Jag blev så vansinnig. Jag vet inte varför, men det var mina känslor. Jag fick en total blackout.

Att stänga av känslorna kan också betyda att glömma som vi tidigare beskrivit som en copingstrategi. Under de tre år som Hampus hade stängt av sig känslomässigt efter våldtäkten hade han ett överaktivt sexliv eller sexmissbruk med starka inslag av självdestruktivitet. Till exempel använder Hampus inte säkrare sex utan utsatte sig för infektionsrisk för bland annat hiv på ett påtagligt sätt under de tre år då han ”stängde av”.

Hampus: Jag kommer ihåg att efter det hade hänt, då släppte jag loss helt och hållet. Eftersom jag hade en så dålig bild av sex, hade jag sex väldigt mycket med väldigt, väldigt många under en viss tid. Jag vet inte vad som hände med mig. Jag tappade hämningarna helt och hållet. Rymde hemifrån, inte under lång tid i och för sig, ett dygn bara och åkte till staden, träffade killar och sket i skolan. Till slut, efter ett halvår, började mamma förstå att jag inte mådde bra.

För Rasmus, som blev våldtagen av en äldre man i hans lägenhet, övergick våldtäkten även i prostitution.

Rasmus: Jag fick in en fot i gaylivet när jag var runt sjutton. Jag började då sälja sex och har gjort det sedan dess. Jag har varit sexmissbrukare och hade sex en till två gånger om dagen med vem som helst.

De två sista berättelserna pekar i riktning mot att respondenterna gör en loop, upprepar ritualen igen och igen, utifrån våldtäktsmötet. Detta blir helt tydligt i Neos berättelse:

Neo: Det blev en lång process att ta sig tillbaka till ett normalt liv, att någonstans hitta mig själv i allt det som har varit och det som också blev självdestruktivt efter våldtäkten, innan jag gick i terapi, var att i mina relationer sökte jag efter killar som var som N.N. Det blev liksom en sådan där självupplevd profetia till slut, att jag insåg att så länge jag inte börjar jobba med det jag har varit med om och gått igenom kommer jag inte ha ett fungerande liv.

De män som Neo valde tidigare var ”fysiskt och mentalt starka, men i total avsaknad av närhet till sig själva”. De män Neo valde efter terapin utmärks av ”empati”. Thomas J. Scheff och Suzanne M. Retzinger (2001) beskriver loopens förlopp på följande sätt: den börjar med ”känslan av att vara fast”, en skamfylld känsla (att skämmas över att skämmas orsakar ytterligare skam) som leder till aggressivitet, vilket i sin tur resulterar i skam som skapar en

feedback loop utan slut (s. 105). Författarna introducerar även en ny modell bestående av både avvisande och hämnd som motiveras av en ”triple spiral’ of shame–anger: one spiral of shame–anger is *within* each party, and one spiral is *between* them as each person’s angry shaming of the other intensifies the inner spirals” (s. 105, författarens kursivering). Är det i denna ”trippelspiral” respondenterna kämpar för sina liv genom att vara andra till lags?

5.3 ”Jag skulle bli utesluten”

”Män som våldtar män” tolkas oftast som en homosexuell handling därför att den består av sex mellan två män. Denna tolkningsram innebär en svårighet för de respondenter som inte kommit ut som homo- eller bisexuella att förklara händelsen, eftersom stereotypen, att man per automatik är homosexuell om en man har sex med en annan man, är så stark i vårt samhälle. Dessutom fyller händelsen männen med den internaliserade skammen som hindrar dem från att berätta om våldtäkten, anmäla den eller att söka hjälp- och stödåtgärder. Endast två av de arton respondenterna har polisanmält händelsen. Fem av männen har sökt och erhållit hjälp, efter ett antal misslyckade försök på vägen. De andra tretton har aldrig sökt hjälp. Jack svarar på min fråga: om han kände sig ensam med sin upplevelse:

Jack: Ja visst. Jag pratade inte med någon om det. Det var ingen av mina vänner som visste någonting om det. Faktiskt. Någonstans så förändrade det ju hela livet.

Adam som kan jämföra med adoptionen förklarar:

Adam: Jag pratade inte med någon om det. Jag blev jättetyst. Jag har varit så här sedan jag var liten. Eftersom jag inte pratade om adoptionen, har jag lärt mig hur jag gör när jag inte ska prata. Att man kör över sig själv, vilket kan vara väldigt skadligt liksom, för att det påverkar en otroligt mycket. Jag var precis i den där åldern när det är väldigt känsligt. Man behöver sina föräldrar mycket och man vet inte vart man ska vända sig och man är lite sökande människa alltså.

Frågan är om Adam hade ord för att prata om att han var adopterad med andra? Oavsett använder han samma strategi. Han blir tyst. Hans röst hörs inte. Eddie nämner stigmatiseringen av homosexuella i samhället som en orsak till att han inte kunde säga att han blivit våldtagen, för då skulle han samtidigt komma ut som homosexuell inför sina föräldrar.

Eddie: Det var mycket därför jag inte vågade säga något sedan heller. För att då för trettio år sedan, var det en skam. För jag vet, mamma har en kusin som var det [homosexuell] och det var aldrig någon som pratade om honom och ingen umgicks med honom eller någonting. Så, ja det kändes som jag blev det. Det är nog det att jag inte vill tala om att jag är homosexuell. För att jag vet, att jag skulle bli utesluten. Alltså hela min släkt skulle stänga ute mig och mina syskon och allt sådant. För jag vet vad de tycker om det, det är nog mycket därför.

En liknande beskrivning ger Leo som blev våldtagen för två år sedan:

Hans: *Du gick in i en depression alltså?*

Leo: Ja, det var en riktig depression. Det var äckligt alltså. Det var otäckt, för jag hamnade till och med på psykakuten. Jag kom dit en fredag och på lördag eftermiddag, insåg de att ”nej, här ska inte du vara”. För det var överbelagt, så jag hamnade på en sluten avdelning, där man hade suicidala tendenser. Jag hade inte det.

Hans: *Tog du upp någonting om att du hade blivit våldtagen?*

Leo: Nej, jag vågade aldrig göra det.

Hans: *Har du någon gång berättat för någon myndighet eller något sånt?*

Leo: Aldrig. Jag vågar inte.

Hans: *Vad är det som hindrar dig?*

Leo: Därför att det fortfarande är ett väldigt homofobiskt samhälle.

Återigen kommer ett resonemang att respondenten inte kan se händelsen som en våldtäkt. De upplever också att det är något som de varit ensamma om. Det fanns ingen kunskap innan händelsen och för många ingen kunskap efteråt heller. Eftersom det inte finns något kollektivt språk om män som blivit våldtagna av män kunde de inte höra att de inte var ensamma utan de var flera som hade haft samma upplevelse.

Eddie: Det tog många år innan man överhuvudtaget hörde att det här [män som blivit våldtagna av män] hänt. Jag trodde att jag var den enda som hade blivit utsatt för det. För det stod aldrig något i tidningarna om något sådant. Jag pratade faktiskt med en och sa att jag tänkte polisanmäla, men då sa han: ”Gör inte det, för polisen säger att du får skylla dig själv.” Jag tänkte, att då gör jag absolut inte det, men hade jag fått komma och prata med någon då, så hade det underlättat betydligt. För jag tyckte själv också att det var mitt fel att det hade hänt.

Det blir ett skuldbeläggande av sig själva. Att de inte berättar beror på skammen de upplevt under våldtäkten.

Fabian: Den som sig i leken ger, den får leken tåla. Och sedan med alla de här andra konnotationerna då av skam och skuld och onaturlighet och synd och hela baletten.

Att berätta om våldtäkten avslöjar kunskap om respondenten på ett djupare plan. Om Jack skulle berättat om våldtäkten för sina föräldrar, som visste att han var homosexuell, hade de upplevt skam över hans sexuella livsstil. Då hade han blivit synlig i sin nakenhet, som jag nämnde tidigare.

Jack: Jag pratade med mina föräldrar nästan varje dag. Jag har en väldigt bra relation med mina föräldrar. Jag ville liksom ringa dem. Jag ville att de skulle komma liksom. Jag kunde liksom inte. Jag kan inte ringa pappa och fråga. Jag hade aldrig berättat att jag höll på med sådant.

Hans: Men de visste att du var homosexuell?

Jack: Ja, men att berätta att man träffar män i en källare, den biten kanske de inte visste.

Att respondenten måste klara sig själv kan också bero på att ritualen i familjen är bruten sedan lång tid tillbaka.

Carl: Det är också ganska hemskt, för min mor och min bror har aldrig trott mig. De har alltid trott att jag var stenhög och att jag hade tagit droger själv och supit som en galning. Den enda som trodde mig var pappa.

Det är inte bara de faktiska relationerna där kroppar är på samma ställe som stoppas, utan hur de upplever att relationen skulle kunna vara, som Carls uppfattning om hjälp- och stödpersonerna, i detta fall en terapeut han besökt.

Carl: Vad ska han ha för förståelse? Gift med två barn. Bor i en förort utanför staden. Han har aldrig sett gängslagsmål eller folk som har fått överdos eller har inte ens en kompis som har hiv. Vad ska han ha för förståelse för en människa som kommer in och säger att han har smakat kokain och har en kompis som dog av överdos och själv har blivit våldtagen. Alltså hans största problem är ju att TV4-vädret drar över tiden eller någonting sådant.

Carl har en uppfattning om hur det går till hos myndigheterna när man anmäler.

Carl: Dessutom att ha blivit analt penetrerad och skammen därigenom, att du inte har velat det. Då ska du dessutom åka in till polisen eller en sjukstuga och bli penetrerad än en gång. Det är det sista du vill när du har blivit våldtagen och vaknat upp efter att du har blivit våldtagen. OK! Då gör vi det en gång till.

Vi har sett hur den ordlösa händelsen blivit den skamfyllda händelsen och den skammen verkar göra osynlig som vi ska se i kapitel 6.

6 Den osynliga händelsen

Jag kan konstatera utifrån empirin att ett kännetecknande drag för intervjupersonerna är maskuliniteter under formande. ”The construction of masculinity is central to understanding male rape because the problem of rape is a problem of masculinity” (Abdullah-Khan 2008, s. 71). Materialet ger vid handen ett formande av hegemoniska maskuliniteter med målet att få kroppen som en aktör, som en okränkbar helhet och som fostrad att stå tillbaka vid katastrof. Även ett skapande av manliga sexuella script och homosexuella sådana. Dessa maskuliniteter och sexuella script som männen lärt sig under ungdomens kedja av interaktionsritualer gör dem inte förberedda för våldtäkten, utan tvärtom smärtsamt oskyddade.

6.1 ”Jag ska vara stark”

Tre perspektiv eller kedjor av interaktionsritualer har kommit fram hos alla respondenterna i det empiriska materialet och som alla har anknytningar till den manliga kroppen, nämligen att den manliga kroppen inte kan vara ett offer, att den inte kan bli penetrerad och att den är försumbar.

Ett perspektiv på att männen inte förstått att de blivit våldtagna kan vara myten om den manliga osårbarheten hos den hegemoniska maskuliniteten som hindrar samhället, liksom dem själva, att erkänna att män kan bli våldtäktsoffer (Abdullah-Khan 2008, s. 15–16).

Gabriel, vars kamrat utsatt honom för ett sexuellt övergrepp när han sov över hos kamraten, säger ”jag har aldrig kopplat det som kommit emot mig, att det skulle ha varit för att jag är man”. Malte beskriver sin upplevelse av att inte vara offer:

Malte: Eftersom jag som person sedan väldigt ung ålder, aldrig har velat vara ett offer, utan jag har hela tiden velat vara stark. Om någonting dåligt händer mig, ska jag vara stark genom det och så där.

Pojkkroppar möts under uppväxten i ritualer, om och om igen, som långa kedjor, något som Randall Collins beskriver som interaktionsritualerna (Collins 2005). Pojkar och unga män fostras och dansas till män. Ritualer skapar symboler och emotionell energi, varav skam och stolthet är de mest verkningsfulla emotionerna, som beskrivits i kapitel 2.

En grundläggande ritualkedja med symbolen ”den okränkbara manliga kroppen” och med hög emotionell energi och stolthet för män, är att vara aktör när det gäller våld. Vanita Sundaram,

K. Helweg-Larsen, B. Laursen och P. Bjerregaard (2004) menar att inte vara offer är en av beståndsdelarna som maskuliniteten är uppbyggd av och att vara utsatt som man är därför motsatsen till maskulinitet. "If men are expected to be masculine and thereby powerful, dominant, and in control, they cannot be discursively produced as victims – the antithesis of masculinity" (s. 66). Genom att anlägga detta perspektiv ser vi att kroppen som går den sexuella våldtäkten till mötes är en kropp som inte kan uppfatta sig som offer varken för sig själv eller i andras ögon. Därför har ingen interaktionsritual någonsin bekräftat detta, eller som Malte säger: "definitionen av vad som hände mig fanns ju inte överhuvudtaget". Att inte vara offer är den sociala konstruktionen om mannen som respondenterna bär med sig.

Konstruktionen av den manliga kroppen är att den inte kan penetreras, utan kan enbart penetrera andra. Eddie är en nästan 50-årig man som upplever det som om det vore igår att han blev våldtagen av en okänd man som han mötte som 18-åring när familjen firade hans mormors 70-årsdag. Han träffade mannen på hotellet och följde med honom ut i tron att han skulle få se stadens mötesplatser för homosexuella, men blev neddragen och våldtagen i buskaget bakom hotellet. För Eddie kändes våldtäkten som att han blev "bög".

Hans: *Kändes det som att du blev bög, då när han penetrerade dig? Du ville vara det, men samtidigt när han gjorde det, blev du bög då?*

Eddie: Ja, det var mycket därför jag inte vågade säga något sedan heller, för trettio år sedan. För jag vet, mamma har en kusin som var det och det var aldrig någon som pratade om honom och ingen umgicks med honom eller någonting. Ja, det kändes som jag blev det.

När Eddie var arton år hade han med sig symbolen "att vara bög är att bli utesluten". Eddie kunde själv se och uppleva hur hans mammas kusin blivit utesluten, från de sociala band som de växt upp i och i vilka de lever sitt liv. Detta faktum får honom att tita och gör att han gifter sig och får barn, trots att han innerst inne dras till män.

Penetrering har med makt och dominans att göra menar Pierre Bourdieu (1999) som hänvisar till John Boswells beskrivning av den romerske medborgarens uppfattning, att "inträngande och makt (hör) till den styrande manliga elitens privilegier; att låta sig penetreras innebar ett symboliskt upphävande av makten och auktoriteten" (s. 35). Själv kommenterar Bourdieu detta med att "man förstår att från denna synpunkt, som förbinder sexualiteten och makt, består den värsta förödmjukelsen för en man i att förvandlas till kvinna" (ibid. s. 35).

Konstruktionen av maskulinitet är också nära relaterad till den manliga kroppen. Connell (1999) skriver om ”kroppar både är objekt och handlande organ, och handlandet i sig självt formar de strukturer inom vilka man tillägnar sig och definierar dessa kroppar, då står vi inför ett mönster som sträcker sig bortom rådande samhällsteorins bekännelseformer. Detta mönster kan kanske kallas kroppsreflekterande praktik” (s. 89). Hur uppfattas den manliga kroppen? Ett tema som kommer fram hos Stephen Tomsen (2002) är att den manliga kroppen ses som en okränkbar helhet. ”Masculine heterosexual identity is built around ensuring the sanctity of the body, with rigid limits imposed on the circumstances and socially admitted forms of male physical contact” (ibid. s. 77).

Den manliga hegemoniska kroppen kan liknas vid en cirkel utan öppning. Kroppen kan därför enbart penetrera, inte bli penetrerad. Den manliga kroppen är konstruerad att penetrera, att vara införaren i det penis–vaginala samlaget. Genom att föra in penisen i en annan mans kropp transformeras den till ”omanlig”. Doherty och Anderson (2004) beskriver det så här: ”The term ‘emasculated’ signals a departure from the script of hegemonic masculinity, where ‘real men’ are constructed as potent and the male body is constructed as non-permeable and ‘endowed with physical closure’” (s. 97). Återgår vi till Eddies berättelse betyder det att om han erkänner inför familjen att hans kropp ”öppnats” så innebär det att kroppen, som han uppfattar det, förflyttas från att vara heterosexuell till att vara en homosexuell och på så sätt hamnar utanför ”familjens” välsignade cirkel (Rubin 2007/1984).

Denna sociala konstruktion av den manliga kroppen leder till att många heterosexuella män tror att de ”blir” homosexuella när de blir våldtagna och de homosexuella männen tror att de förtjänar att bli våldtagna då de kan ha varit inbjudande (Doherty & Anderson 2004).

Föreställningen blir att män med andra ord inte kan våldtas, ej heller pojkar som Stephen Robertson (2006) beskriver i sin text. Detta ser ut att vara en symbol framsprungen ur kedjor av interaktionsritualer som respondenterna har med sig till mötet. En process de inte kan ta avstånd ifrån. Samtidigt kan jag fråga mig om det är samma sak för heterosexuella som för homosexuella att penetreras? Tillhör den sociala konstruktionen de heterosexuella?

Den tredje ritualkedjan som framkommer i empirin är intervjupersonernas upplevelse av försumbarhet. De sociala banden till ”män” genom oändliga ritualkedjor gör att det är med stolthet den försumbara kroppen går till mötet. Samtidigt kan jag se en manlig kropp där

mannen själv inte är medveten om, som vi nämnt tidigare, sina manliga framträdesformer eller vilka förväntningar som styr honom.

Det blir även uppenbart att det hos respondenterna finns en sårbar kropp. Den manliga kroppens antites är den sårbara kroppen, som vi tidigare nämnt. Den sårbara kroppen verkar vara en dold del av den försumbara. Respondenterna beskriver ritualkedjor som visar att de upplever sig som sårbara, något som de också anser att andra kan läsa av i interaktionen med dem. Neo är en man som bröt med sina adoptivföräldrar vid sin myndighetsålder och flyttade till en större stad för att kunna leva som den han var. ”Jag har aldrig känt mig så levande någonsin, jag har aldrig känt mig så hel”, beskriver han det som. Efter att ha varit singel och levt livet ett tag flyttar han ihop med en man som efter ett år börjar utnyttja honom sexuellt och våldtar honom under ett par år. När det tar slut lever han några trasiga år innan han kommer i kontakt med en terapeut. Efter sex års terapi känner han sig redo att berätta sin historia:

Neo: Jag bara träffade den här mannen. Han var tjugofem år äldre än jag, tror jag, jag var arton. Första året var hur bra som helst. Andra året så hände någonting som bara förändrade hela mitt liv. Han började bli väldigt svartsjuk och väldigt mycket kontrollerande. Alltså, ville ha kontroll och då kände jag så här att jag hade ingenting att jämföra mig med. Jag hade aldrig levt i en relation. Jag hade levt med olika killar så där *one night stand* eller en för kvällen här och då, så någonstans att ha en relation, det var det ultimata för mig att bli bekräftad. Att jag har lyckats med det, som alla mina tonårskompisar eller mina vänner redan har haft under en lång tid. Nu *är* jag någon, för nu *har* jag någon. Det var ungefär så jag kände. Då stod jag ut med det mesta. Jag hade bestämt mig att jag inte tänker förlora någon mer människa i mitt liv, för jag kände att jag hade förlorat min familj. Jag hade förlorat mitt tonårsliv för någonting som jag kunde ha utnyttjat för länge sen, om jag hade hamnat med rätt människor. Vilket jag fann i storstaden, med att bara få vara jag. Utan att förklara, utan att försvara. När jag hittade honom, kunde han säkert se på mig, att jag var väldigt sårbar, för det går nog inte att dölja, tror jag. Jag tror aldrig en människa kan dölja när hon är sårbar. Är man äldre och har en viss erfarenhet av livet, så ser man det, tror jag. Man kan se den här lilla killen eller lilla tjejen som är utanför eller som någonstans försöker vara rolig, men inte är så himla rolig. Det är mest tragiskt. Jag tror att han såg på mig och någonstans lyckades han fånga mig. Vi levde ett tag med varandra och han var väldigt våldsam sexuellt. Det blev en chock för mig, och någonstans blev det också så här – det här får jag ta. För om jag lämnar det, vem är jag då? Då har jag ingenstans att bo, då vet jag inte vart jag ska ta vägen.

Neo beskriver sin sårbara situation som en process där han står mellan två världar, där han lämnat den ena, med dess sociala band och knutit nya band. Skulle dessa nya band upplösas har han inga band som håller honom till en grupp. Allt det han utsätts för i den nya manliga dominansens värld är försumbart för den goda sakens skull, ”det här får jag ta”, som han beskriver det. Neo beskriver också ”att jag hade ingenting att jämföra mig med”. Det som vi beskrivit tidigare att i den hegemoniska maskuliniteten existerar inte att vara sårbar.

Adam är en 21-årig kille som till stor del brottats först med att han är adopterad, precis som Neo, och sedan med att han är homosexuell. Han chattade med en 50-årig man på internet, de träffades och han följde med honom hem. Där ändrade mannen karaktär, blev först påträngande och våldtog honom sedan. Adam formulerar förväntningarna – försumbarheten – inom den homosexuella världen som han upplever dem:

Adam: Jag vet inte om gayvärlden är mera sårbar. ”Hej, idag är du duglig och idag är du bra” och en dag efter, ”men nu vill jag inte veta av dig”. På det sättet tror jag att det är ganska tufft, om man är en känslig person.

En del av respondenterna får jobba speciellt med sina identiteter, speciellt under den homosexuella komma-ut-processen. Enligt Collins ”är resultatet av en framgångsrik och lyckad ritual känslor av solidaritet och samhörighet” (Dahlgren & Starrin 2004, s. 23). Respondenterna har ännu inte upplevt helt de framgångsrika och lyckade ritualerna på den andra sidan komma-ut-processen och har därför gjorts sårbara under övergångsprocessen (se t.ex. Cass 1979).

6.2 ”Kåt och ville knulla”

Jag vill nu lyfta fram förhållandet mellan de sexuella scripten och männen som en viktig faktor till att det inte finns ord. Materialet faller ut, som jag ser det, i tre teman åtrå, sexuella script och parallella världar. Ett tema som utkristalliserar sig i intervjuerna är kring männen och deras sexualitet. Några, som Hampus, är i början av kedjan av interaktionsritualer ”att ha sex”. Han har aldrig haft sex med någon innan våldtäkten. Andra, som Fabian, har erfarenhet och är väl förtrogna med ritualerna och deras sexuella script, när de blir våldtagna.

Fabian: Jag hade väl hållit på ett par år och var ändå van vid tillfälliga sexuella kontakter, alltså kravlösa knull, anonym sex eller vad vi ska kalla det för. Jag hade följt med folk hem tidigare.

Fabian blev våldtagen när han var 17 år, för 45 år sedan, då han blivit uppraggad på lokaltrafiken och följt en man hem till hans kolonistuga. Fabian beskriver sin drivkraft som ”kåt och ville knulla”. På min fråga vad det var som fick Fabian att följa med förövaren svarar han:

Fabian: Det vet jag inte. Jag var väl kåt och ville knulla. Det är väl så där klassiskt. Jag har varit med i sexuella situationer, men jag ville inte. Det gjorde ont och jag sa nej och han fortsatte.

Fabians svar väcker följande reflektion: Kan vi tala om en manlig sexualitet, när vi talar om homosexuella? Eller har homosexuella män enbart en manlig homosexuell sexualitet? Vad är det för sexuella script som har lärts i de kroppsliga interaktionsritualerna och som sedan ”laddas ner” i personligheten? Vilka berättelser finns och vilka finns inte? Är det samma berättelser som vi tidigare nämnt, att till exempel en man inte kan bli våldtagen. Är det så att om en man blir våldtagen av en annan man, så betyder det att han vill bli det och att han är homosexuell?

Benjamin är nästan lika gammal som Fabian och blev våldtagen i ungefär samma ålder, men definierar sig som heterosexuell. Benjamin berättar om de sexuella lekar han växte upp med som barn.

Benjamin: I min barndom, alltså under mina pojkår, var vi ett stort pojk gäng. Vi hade massor med sexuella lekar och det ingick. Vi onanerade för varandra och runkade hej vilt. Så var det ju. Det var ju inte någon känsla av att det var smutsigt och kladdigt och farligt och oacceptabelt och så där.

Fabian och Benjamin visar att sex med andra av samma kön i ungdomen sker oberoende av sexuell läggning. Vi finner i materialet olika drivkrafter till det sexuella mötet som leder till våldtäkten. Hampus beskriver i intervjun att något som förde honom fram till eller öppnade upp för möjligheten till övergrepp var att han till varje pris ville bli av med oskulden. Den manliga interaktionsritualen han lärt sig för att räknas som ”man”. På samma gång, i hans egen värld, en längtan efter sex med en kropp av samma kön.

Hampus: För jag kom ihåg att många killar i klassen hade pratat om att förlora oskulden, att det var så härligt och häftigt och det var roligt. Jag började drömma om sex väldigt tidigt, redan när jag var tolv. Jag hade min första sexuella upplevelse när jag var sju, i en dröm. Att jag låg naken med en kille i en säng. Jag visste att jag var gay väldigt tidigt. Och det blev nästan som en besatthet att jag skulle förlora oskulden. Det spelade ingen roll hur. Den skulle bara försvinna. Jag ville inte vara oskuld längre.

Hampus betonar de sista meningarna för att kommunicera till mig sin bestämdhet vid tillfället. Det finns en sexuell åtrå hos männen, som blir till underlag för skammen, de var ju med på det från början. Isak ger ett perspektiv på männens upplevelse av de sexuella scripten. Isak är den äldste av respondenterna, 70 år. Han blev våldtagen under en tur till en europeisk huvudstad när han var 24 år av en jämngammal man. Vid den tiden, berättar han, var han mycket oerfaren.

Isak: Men jag var rätt oskuldsfull. Alltså det här var 1963. Då var jag tjugofyra år. På den tiden var man väldigt oinformerad. Man var helt klart djävligt oinformerad om saker och ting. Jag var oskuldsfull, väldigt oskuldsfull. Sodomiti till exempel trodde jag förekom i bibeln och i något enstaka fall någonstans. Jag visste inte om sådant.

Isak berättar vidare hur han romantiskt föreställt sig någon och fått något som han inte visste existerade. På så sätt har han två känslor efter händelsen, precis som Hampus berättade inledningsvis:

Isak: Jag var jätteromantisk och dum, naiv och oskuldsfull och såg en kille på en gata som tog kontakt med mig. Jag hoppade på tåget. Vi gick och tog en öl och så skulle vi gå till mitt hotellrum, vilket vi gjorde. Jag trodde det var frågan om kärlek. Jag menar inte den stora kärleken men bara kärlek, sex. Vi kom upp där i mitt lilla rum, i det här rätt skumraskiga hotellet och tog av oss, och han tog mig rakt och analt. Det gjorde djävligt ont. Jag var djävligt chockerad över att man kunde göra så. Jag hade liksom inga tankar på sådant. Det jag upplevde då var förnedring och förödmjukelse över att han inte hade respekterat, när jag sa nej. Att det här gör ont, det här är inte kul. Det här är inte vad jag vill ha. Det här att bli utsatt för våld, det är inte kärlek. Det var jobbigt och sedan var det också faktiskt en blandad besvikelse över att mötet inte hade blivit som jag ville. Alltså det var två känslor eller reaktioner. Jag hade väntat mig kärlek och fick smärta. Blev tilltufsad och förtryckt. Det var också det här att han bara sket i att bry sig om vad jag ville, utan det var bara vad han ville.

För att genomföra den sexuella interaktionen beskriver Isak det som att han måste ”sänka garden”. Det är en bra beskrivning på de flesta männens upplevelse, de har sänkt garden och därigenom blivit sårbara.

Isak: Jag menar sex och kärlek är två människor som hamnar med varandra och som vill kramas och kyssas, och smeka och knulla och så där. Våldtäkten är precis motsatsen. Plus det här, att man sänker garden. Man öppnar sig för den andre, på alla sätt liksom, kroppsligt och mentalt. Så utnyttjas det av den här andra djäveln för att skada en, för att han ska få någonting, som man inte vill ge honom. Det är så vansinnigt djävla upprörande.

Respondenterna beskriver det sexuella mötet som en ritual i linje med Collins teori (2005, s. 23ff.). Förutsättningen för en ritual är att kropparna ska mötas (*situational copresence*), respondenterna möter sin förövare i lägenheten, på videoklubben, ute i skogsdungen och så vidare. De ska fokusera på samma sak (*focused interaction*), nämligen sex, de är kåta och vill knulla, och är överens om vad som ska ske, när det ska ske och hur det ska ske utifrån en specifik definition av ritualen, det vill säga med olika sexuella script (Gagnon & Simon 2005). Den sexuella akten, fortsätter Collins (2005) ska vara ömsesidig (*social solidarity*) den skapar sociala band. Det ska vara pussar och kramar för några. Båda ska ha kontroll. Ett nej är ett nej. Collins skriver vidare att ritualen ledsagas av ett antal symboler (*sacred objects*), ”do honor to what is socially valued” (s. 25), alltså hedrar vad som finns i gemenskapens ”norm”, exempelvis hur man gör på sexfrekventa lokaler. Slutligen om gränserna för en anständig ritual bryts ska de närvarande personerna känna ett moraliskt obehag (*moral uneasiness*) ”ranging from mild humorous scorn, to disgust, to, in extreme cases, labeling the violator mentally ill” (s. 25).

Collins menar att ritualen ska ha en rytm. Den sexuella ritualen gör att respondenterna sänker garden för att komma så nära den andra människan som möjligt, att i sexualakten ”bli ett”. Det är en ritual som stärker de sociala banden och därmed skapar tillit och samhörighet. Därför menar Collins att: ”Sexual intercourse is an archetypal high point of mutual entrainment and collective effervescence, creating the most primitive form of solidarity and the most immediate standards of morality; the interlocking feelings of love and sexual possession are a ritually very tight membership in a group usually of size two” (s. xvi).

Ett tredje mönster som framkommer hos respondenterna beskrivs till exempel av Fabian som att han håller isär sitt ”vanliga liv” och sitt ”homosexuella liv”. Det blir två livssfärer, en där de lever sitt ”vanliga” liv i det offentliga rummet och en där de utövar sin sexualitet i det dolda rummet, men framförallt sker det ingen transferering mellan dem. Fabian lär sig att leva som två personligheter. Han betraktar här sitt ordinarie sexliv innan våldtäkten.

Fabian: Alltså, vad jag redan då hade lärt mig var alltså att sexet, homosexet, sex med män, det var någonting som var i sin egen bubbla, som inte hade med det vanliga livet att göra alls. Jag hade börjat skolka under konfirmationsundervisningen och gick på badhuset i stället. Hade någon frågat mig dagen efter vad jag gjorde, hade jag sagt ”jag var på konfan”. Alltså det var en total skiljelinje. Det var två helt skilda världar. Det är en efterkonstruktion kanske, men det fanns ju ingen realistisk väg att tala med någon om detta.

Neo beskriver någonting liknande:

Neo: Allt det där är huller om buller. Jag dejtade N.N., jag visste att jag gillade killar och jag gick in och ut i de här olika världarna och känslorna och levde lite i ett dubbelliv där. Stängde ute vissa saker där och var mer öppen för andra grejer.

Det betyder att de flesta av respondenternas sex innan våldtäkten sker på arenor som av samhället marginaliserats och fördömts (Rubin 2007/1984). Jack var flitig besökare på olika videoklubbar och andra mötesplatser för homosexuella för anonym sex. Sådana sexfrekventa miljöer har, enligt Coxon (1996), en lång historia i den homosexuella världen och finns som en del av den sexuella gemenskapen, men de finns inte som tal i det offentliga rummet som alstrar hög emotionell energi och stolthet, snarare tvärtom. Vid ett av besöken på en videoklubb blev han våldtagen av en äldre man. Han beskriver att under sin ”komma-ut-process” var han väldigt sexuellt sökande på olika homosexuella arenor.

Jack: Jag gick ut väldigt mycket på videoklubbar och sådant där. Jag var väldigt kontaktsökande och försatte mig väl i en del liksom. Alltså, utsatte mig för sådant jag inte skulle gjort idag. Jag tror att det tillhör lite grand, när man kommer ut att man.

Hans: Vad tänker du då på för utsatthet?

Jack: Jag kunde sitta och prata på sådana där heta linjer, som var föregångarna till internet. Jag kunde gå i väg mitt i natten och träffa någon och sådant där, som jag idag nog inte skulle göra på samma sätt i alla fall. Jag gick väldigt mycket på videoklubbar som sagt under ett par år var jag där nästan dagligen. Gick i parker ibland på sommaren. Det är det jag menar, att det är kanske inte jättefarligt och jag vet att många gör det och så där.

Genom att besöka dessa, Rubins fördömda arenor, försätter sig respondenterna i utsatta situationer, därför att samhället tar avstånd från dem och skambelägger personen som besöker dem. Låt oss knyta an till vår initiala berättelse om Hampus. Tidigt har Hampus och andra pojkar lärt sig att läsa av andras förväntningar, leva upp till dessa, få respons av den andre och uppleva, vad jag kallar ett emotionellt kvitto. Hampus träffar de andra pojkarna i skolan där till exempel symbolen ”bli av med oskulden” laddas positivt och återvinns kollektivt, samtidigt som den internaliseras i honom. Connell (2000) skriver att ”the peer group, not individuals, are bearers of gender definitions” (s. 162). Genom att ”bli av med oskulden” stärks det sociala bandet med gruppen och han erhåller stolthet, en emotionell energi som spiller över på annat i hans liv (Collins 2005). Skillnaden mellan Hampus och hans kamrater är att han måste leva ut symbolen på en arena som han inte kan delge sina kamrater. Att berätta att

han blivit av med oskulden genom att ha sex med en annan man ger ingen stolthet bland 15-åriga killar i en småstad. Neo har en liknande upplevelse:

Neo: Min första kärlek. Alltså, bara den här grejen att aldrig kunna benämna vem ens första kärlek är, något som alla andra kan prata om. Vitt och brett och alla har förstått. Det var helt otänkbart att dra det hemma liksom. Det blev ganska självdestruktivt sätt att försöka hitta, sätta ord på sina känslor, men också träffa killar på det sättet.

Neo visar här att det har varit nödvändigt att finna på nya ord för att beskriva hans upplevelser. Alla intervjupersonerna är homo- eller bisexuella utom Benjamin som uppger att han är heterosexuell. Enbart genom att ha sex med en annan man så förflyttar sig alla respondenterna till Rubins yttre fördömda cirkel som är skamfylld (se bilaga 1). De olika respondenternas sexualitet hamnar inte bara i den fördömda cirkeln på grund av att de har sex med andra män, de hamnar även där därför att de har sex över generationsgränserna, promiskuös sex, sex utanför äktenskapet, inte fortplantande sex, analsex, tillfällig sex och kommersiell sex. De hamnar i en skam som blir till osynlighet.

6.3 ”Skamkänslan kring det homosexuella”

Jag har beskrivit den manliga och den sexuella kroppen. Den tredje kroppen som kan sammanflätas med de två andra, utifrån hur jag uppfattar berättelserna, är den homosexuella kroppen. Empirin kan också uppfattas som en hierarki: först kommer den manliga kroppen, sedan den sexuella och för sig själv kommer den homosexuella. Att ha en kropp som har sex med samma kön har historiskt i Sverige inneburit en resa från att ha kategoriserats som syndfull, kriminell, sjuk till att kategoriseras som ”vem som helst” och från den 1 maj 2009 med rätten att gifta sig. Trots detta så finns det fortfarande eftersläpande kategorier med tabun, fördomar och fientlighet som existerar och fortfarande döms homosexuella till döden i vissa länder enbart för att de är homosexuella. Enligt Rubins (2007/1984) cirkel över den sexuella värdehierarkin och hur den ska upprätthållas bestämmer varje kultur var gränsen ska gå mellan heterosexuella och homosexuella och hur fördömd till exempel homosexualiteten ska vara. Det är två frågor kring skam som kommer igen i respondenternas svar: dels kring homosexualiteten, dels under komma-ut-processen. Låt oss börja med frågorna kring homosexualiteten.

I några av respondenternas svar kommer det fram ett förhållningssätt till övriga människor som på många sätt är baserat på att deras upplevelser av homosexualitet inte är accepterade av olika grupper och på olika nivåer i samhället. Isak beskriver känslan av att vara osynliggjord, det fanns med andra ord inga homosexuella referensramar för honom. De som fanns var i så fall av förtryck. Detta skrämde honom.

Isak: Om jag ska lägga skuld för det på någon, så blir alltså på det förtryck och osynliggörande som kom från någon på fyrtioalet och hela tiden fram. Efter andra världskriget var det djävligt kallt. Man var osynliggjord och man fick passa sig djävligt noga. Det fanns någon slags skrämsel i atmosfären, i livet, kring det här som var våldsamt överdrivet.

Något liknande berättar Fabian om. Han menar att skamkänslan fortfarande finns kvar hos honom. Detta resulterade i, som vi tidigare nämnt, att det är i det av samhället marginaliserade området han får leva ut sin sexualitet och det är där han knyter sina nya sociala band och får sin emotionella energi. För att använda Collins (2005) terminologi, interaktionsritualerna levs ut på situerade ställen, i en kulturhistorisk kontext. Fabian berättar om den skam han fortfarande till vardags upplever som homosexuell.

Fabian: Detta var i början på sextioalet och det har jag haft med mig ganska långt upp i åldern, trots att jag har varit sexualpolitiskt aktiv, den här skamkänslan kring det homosexuella. Dessutom att det var ju något ganska halvsnuskigt, som man höll på med. Fast det var naturligt som sagt. Samtidigt var det vansinnigt fascinerande och häftigt också. Plus då en testosteronstinn sjuttonåring med stark sexualdrift. Det var verkligen att följa pitten så att säga.

Det samhälleliga förtrycket som respondenterna är inbäddade i gör att de inte blir synliga på den offentliga scenen och de har därmed svårt att synliggöra sig själva. Carl-Göran Heidegren (2009) menar i sin text att erkännande är intimt knutet till vår identitet, att ha lika värde ger oss möjligheten till att ha värdighet och respekt. Att inte erkännas eller misskännas blir samma sak som att fränkännas sitt lika värde (s. 21f.). Att vara osynlig kan vara mer plågsamt än att vara missaktad, eftersom ett negativt erkännande ändå betyder att personen är socialt synlig (s. 24). Denna plågsamma osynlighet, avsaknad av ord av erkännande, verkar karakterisera männens upplevelser av våldtäkten och dess konsekvenser. Neo visar i sin berättelse att det förtryck som fanns på Isaks och Fabians tid fortfarande kan upplevas på situerade platser i Sverige.

Neo: Jag var femton, när jag berättade för mina föräldrar, att jag gillade killar och det blev tumultartat. Jag fick inte dricka i några glas, jag fick inte äta på

några tallrikar, jag fick inte krama min syrra, för att morsan hade något slags tanke om att det var sjukdom. Det var hennes sätt att skydda sig tror jag, från själva chocken. Också att det inte blev som hon hade tänkt sig med en familj. Hon hade sina planer, att adoptera barn och få barnbarn. Det blev inte riktigt så och där gick hennes dröm i kras. Det var ganska drastiska saker hon tog till, för att jag skulle ta ett steg bakåt och satsa på någonting annat.

Ett år senare, berättar Neo, blir en ung kvinna, som han haft sex med, gravid.

Neo: N.N. blev med barn och jag berättade det för mina föräldrar. Jag var sexton. Min mamma sa faktiskt så här: ”Ja, vi ställer upp och ekonomiskt behöver du inte tänka på någonting.” Det tror jag var hennes sätt att tala om att i den situationen finns det ingenting värre, som du skulle kunna göra mot mig, än om du väljer att vara homosexuell. Jag står hellre ut med att du är sexton år och blir pappa, för att på något sätt upprätthålla någonting utåt, men också rädda sina egna känslor.

Det som kommer fram i intervjuerna är att där familjens kroppar möts, där skam och stolthet formas av den emotionella energin, upplevs skammen över att vara homosexuell som starkast. Att inte vara klar med komma-ut-processen och dess skam kan vara en orsak till att inte ta kontakt med myndigheter, som polis och hälso- och sjukvård, vilka alla finns i den ”främre regionen” i förhållande till det homosexuella som kan beskådas ”bakom kulisserna” (Goffman 1995, s. 97f.).

IP 22 skrev: jag vart våldtagen av en kille på min 13-årsdag.

Hans skrev: *Är det något du kan och vill berätta om? Har du anmält det och fått någon hjälp för det? Undrar Hans*

IP 22 skrev: nope, vågade inte polisanmäla för då skulle min pappa få reda på att jag va homo, så jag höll tyst om det.

Trots att det sexuella umgänget även var olagligt då han var 13 år upplever IP 22 att hans pappa skulle ha varit mer negativ till om det blev uppenbart att sonen var homosexuell än till själva övergreppet. Detta förhållande hindrar IP 22 att polisanmäla brottet. Respondenterna känner således mer eller mindre skam över att vara homosexuella.

Det andra temat jag finner i materialet kring skam handlar om komma-ut-processen. När Daniel är kring femton år blir han och en kamrat under en utflykt i öknen våldtagna av flera män. Daniel är inte medveten om sin sexuella läggning utan det är något som kommer senare.

Daniel: Jag tror att när jag var fjorton, femton började jag ha mina gayvänner i skolan och började gå ut. Sexton, sjutton började jag förstå att jag var en dramaqueen. Arton började jag att vara helt gay, du vet med glitter, maskara, tjejdkläder och allt sådant. Det var drama hela tiden då i mitt liv. Därför att min

farmor såg mig aldrig i killkläder eller kill t-skjorta eller skägg. Hon såg mig med i skor med höga klackar, läppstift och maskara och hon brukade skrika på mig varje dag. Likadant min farfar, han skrek också varje dag på mig.

Kevin, som blev våldtagen i duschen av sin gymnastiklärare när han var 14 år, var ovetande om sin sexuella läggning och att män kunde ha sex tillsammans existerade inte.

Kevin: Jo, jag tyckte det var obehagligt, för jag visste inte att män kunde ha sex med män, det var det jag inte visste om.

Hans: *Men hade du kommit ut som bög själv?*

Kevin: Nej, det hade jag inte gjort. Jag var ju bara fjorton år.

Neo beskriver sin komma-ut-process på följande sätt:

Neo: Skulle jag leva dolt för all framtid och bli i mina ögon en halvt levande människa, eller skulle jag bli öppet homosexuell och ta stryk. Det var ganska enkelt, för att i vår småstad fanns det en kille som var ett exempel på just det som jag inte ville leva. Det var att leva ett halvt liv. Jag tror aldrig att jag har sett den personen någonsin vara glad eller ha ett leende eller, utan alltid varit väldigt aggressiv utåt, vilket man kan förstå idag, så här när man är vuxen. Det var väl också någonting som mina föräldrar också visste vem den personen var. Han var väl allmänt känd. Han var inte känd för att han var en egen person, utan han var känd för sin sexualitet, vilket ingen hade fått erfara att dela med honom. Det var det han var känd för. Då kände jag så här att ”jag ska bli känd för min personlighet, först och främst. Sedan att jag är någonting annat, det är inte mitt problem.”

Våldtäkten på Adam sker innan han startar sina komma-ut-processer. När han väl kommer ut som bisexuell upplever han att han hamnar i ett mellanrum.

Adam: Det fanns ändå fem killar som var gay, så jag tänkte, det är ingen fara för mig att komma ut. Jag kom ju ut också som bisexuell liksom och då tyckte de liksom ”men då tillhör du inte oss. Då är du på din egen lilla ö liksom.” ”Varför det?” ”Ja, men du är ju osäker, för du är bisexuell och då gillar du både ock.” Men jag säger att jag är det för att jag har haft en tjej liksom. För säger jag att jag är homosexuell, så kommer de att säga att ”men du har ju haft en flickvän, hur förklarar du det?” Sedan sa de så här: ”Du är så velig och så där.”

Adam lyfter att gränsen bevakas från båda sidor och att själva gränssnittet bisexuell ses med skepsis från båda hållen. Den amerikanska filosofiprofessorn Naomi Zack (1997) ställer retoriskt frågan varför ”mulatter inordnas under kategorin svart”. I linje med det kan till exempel frågan ställas varför bisexuella inordnas under kategorin homosexuella och inte under kategorin heterosexuella. Det är kanske en av orsakerna till att komma-ut-processen blir

så arbetsam, smärtsam och skamfull, beroende på från vilket ”område” man kommer och vilket ”område” man går in i.

Gabriel är en av respondenterna som från början är klar med sin sexuella läggning innan våldtäkten. Han säger: ”Jag har aldrig haft problemet med att hitta mig själv, en komma-ut-period eller kalla det vad du vill. Jag skulle nästan kunna säga att så här har det varit sedan jag föddes.” Hampus lägger en intressant aspekt på sin berättelse:

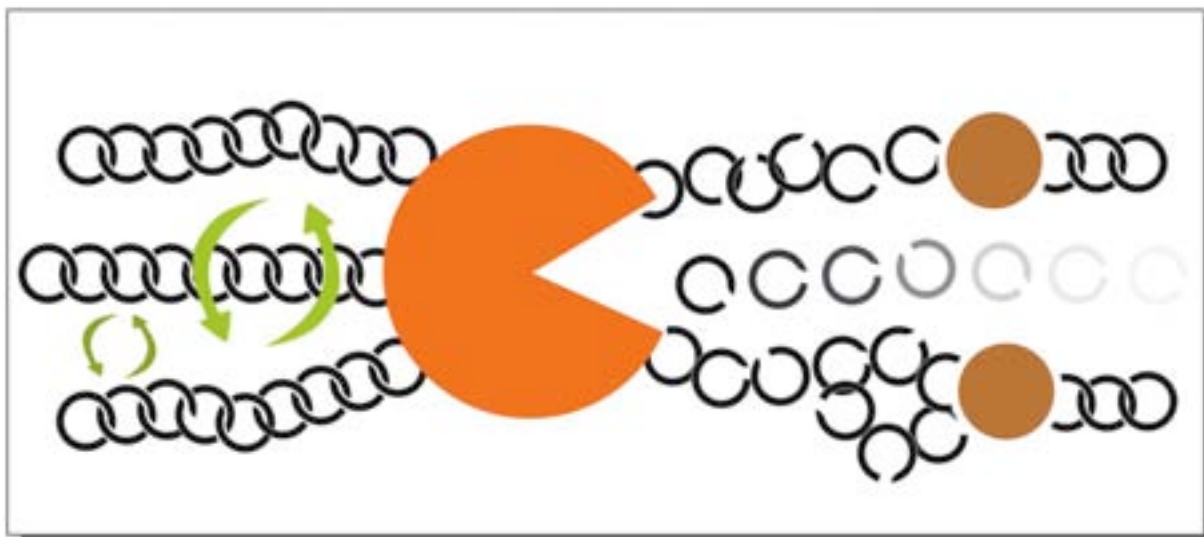
Hampus: Det här med homosexualiteten har aldrig varit något problem. Det är naturligt för mig. Jag har alltid varit det. Jag har inte gått igång på tjejer någon gång i hela mitt liv. Jag har sagt det till mina föräldrar att det är inga problem. Jag är klar över min homosexualitet. Jag har aldrig skämts för det och jag kommer aldrig att göra det heller.

Att som Hampus säga att man inte skäms för sin homosexualitet pekar på att han anser att det är något han borde skämmas för: det som Goffman (1956) menar är en föreställning om en förväntad förlägenhet. Detta gör att respondenterna får hitta homosexuella mötesplatser, ”skammens platser” där de kan i interaktionsritualer med andra homosexuella uppleva ”spegeljaget” och på så sätt erhålla stolthet. Dahlgren och Starrin (2004) hänvisar till Helen Lynd som menar att skam är en genomgripande känsla som berör hela självet inte bara en del av det och uppkommer som en reaktion på omgivningens hån och förakt. De skriver vidare att ”(b)akom känslan av skam finns känslan av att bli föraktad, övergiven och avvisad” (s. 22). Upplevelsen av denna förutsedda skam verkar vara ett hinder för att ta steget ut som homosexuell.

Den manliga homosexuella kroppen är alltså situerad på skammens domäner. I familjritualer, klasskamratsritualer och andra ritualer där den heterosexuelle mannen dansas genom ”spegeljaget” uppkommer en skam för den homosexuella kroppen som internaliseras. Det är med skam den homosexuella kroppen går till mötet. Samtidigt har kroppen genom de homosexuella ritualerna skapat nya sociala band för någon som därmed erhållit emotionell energi.

7 Uppsummering

Låt oss nu summera upp vad som framkommit i berättelserna om våldtäkten. Jag har valt att utgå från Collins kedja av interaktionsritualer och illustrerat den enligt figur 1.

Figur 1. Kedjor av interaktionsritualer. Inspirerat av Collins (2005)

I mitten ser vi våldtäkten, den ordlösa händelsen. Där respondenterna inte har ord för sin erfarenhet av att "frysa till is", inte heller för sina kroppsliga reaktioner som kan tolkas som samtycke till det sexuella våld de utsätts för och slutligen för ritualen som blev bruten och de sociala banden som brast.

Till höger kommer det olika slags kedjor av interaktionsritualer som är uppbrutna ritualer. De är fyllda av skam, brist på tillit och maktlöshet. Några kan bli hela igen med hjälp av viktiga händelser i livet, som terapi. När jag låtit göra illustrationen blev mittcirkeln väldigt lik Pacman, från det berömda datorspelet där "han" ska äta upp prickar i en labyrinth, samtidigt som han blir jagad av fyra monster. Rent symboliskt är det kanske så att våldtäktshändelsen äter upp männen om de inte bearbetar sin upplevelse. För att fortsätta symboliken kan de små monstren som kan rå på Pacman kanske vara rekonstrueringen av maskulinitet, avslöjandet av stereotyper, läkande processer och tal. Brottet och de därpå följande brustna kedjorna av interaktionsritualer beskriver hur männen upplever att bli våldtagna av andra män. Där en kedja ska visa på loopen, en på en slutgiltig utplåning och den tredje på en läkande process.

Till vänster finns det ett antal ritualkedjor som leder fram till våldtäkten, som inte är separata utan påverkar och påverkas av varandra. Det är kedjor av maskulinitet, sexualitet och homosexualitet, som var för sig och tillsammans bidrar till den våldsamma skammen för den ordlösa händelsen. De ger svaret på varför män som blivit våldtagna av män är så osynliga – det saknas ord. Därför har de även svårt för att agera.

8 Diskussion

Det kan inte ha undgått läsaren att jag låtit mig inspireras i hög grad av Malterud (2009). Därför kommer jag även i slutet av studien att använda hennes tankar om hur diskussionskapitlet bör uppdelas, nämligen i en metoddiskussion, en resultatdiskussion och slutligen en diskussion av konsekvenser och komplikationer.

8.1 Metoddiskussion

Att använda kvalitativa metoder vid studien av män som blivit våldtagna av män har visat sig vara fruktbart. Genom att intervjua männen i personliga möten fick jag möjlighet att ingående ta del av deras upplevelser av våldtäkten, deras tankar, emotioner och reflektioner. Samtidigt gav det mig möjlighet att höra tonläge, se ansiktsuttryck och kroppshållning samt påverkas av deras emotioner. De två telefonintervjuer jag utförde fungerade inte lika bra när det gällde att tala om sexuellt våld riktat mot mannen. Jag kunde inte ”läsa av” på samma sätt och den icke-verbala kommunikationen var svår att genomföra, till exempel kunde jag inte nicka på huvudet för att visa mitt instämmande. De textmässiga intervjuerna blev otympliga, korta och utan nyanser. Möjligheten till metakommunikation var här nästan obefintlig.

Det är inte svårt att följa metodböckernas anvisningar kring att planera, utföra och analysera en intervju. Problemet är att de flesta beskriver samma tillvägagångssätt oavsett fenomen som ska undersökas. Skiljer sig inte en undersökning av de sexuella frågorna med samhällets tabun, moral och lagstiftning från en undersökning av andra fenomen? Är det inte annorlunda att forska i ett något utforskat område, än att forska i ett område som redan har fångats upp av akademien? Detta fick mig att reflektera över hur frågor ställs kring sexualitet och vilken typ av begrepp som används. De första som tog upp detta var Alfred C. Kinsey, Wardell B. Pomeroy och Clyde E. Martin. Deras text *Sexual behavior in the human male* (1948) var den enda jag fann. Författarna beskriver här vikten av att ha definierade begrepp, en bärande relation och ett öppet sinne, men också vikten av att respondenten känner sig obesvärad, frågornas inbördes ordningsföljd och att ställa direkta frågor (s. 35–62). Som jag ser det måste även akademien fullt ut införliva undersökningar inom det sexuella området och utforska fält i sina metodkapitel.

Eftersom det sexuella området inte är införlivat i akademien blir det ett problem i intervjuerna som sedan påverkar valideringen beroende på att begreppen inte är definierade. I exempelvis den stora undersökningen *Sex i Sverige* (Lewin 1996) definieras begrepp vid varje fråga, exempelvis begreppet samlag. Bo Lewin skriver att ”med **samlag** menar vi när två personer är sexuellt tillsammans (har sex)” (s. 59, författarens fetstil). Två meningar längre fram får detta i vissa sammanhang preciseras till ”att tala om **samlag med penis i slidan** (ibland kallat *vaginalt samlag*)” (s. 59, författarens fetstil och kursivering). På ett annat ställe benämns ”samlag i anus (ändtarm)” (s. 83). I linje med detta kan vi fråga oss vad det betyder att ha analsex. Ska vi uppfatta ordet som något i relation till homosexualitet? Wood (2000) visar på en mängd forskning om att män som identifierar sig som homosexuella upplever analsex föga tilltalande medan en del kvinnor och män som identifierar sig som heterosexuella deltar i detta för att uppnå anal njutning. För att definiera begrepp lät forskarna vid SIGMA-projektet i England provtesta begreppen på målgruppen (Coxon et al. 1993, s. 550). De bad respondenterna bocka av den term de föredrog: för penis föredrog 53 % ”cock”, 18 % ”prick”, 15 % ”penis”, 8 % ”dick”, 5 % ”willy” och 1 % något annat. Till nästa gång ska jag göra en sådan här förberedande undersökning innan jag påbörjar min egen studie. Problemet som jag ser det är att det i Sverige inte gjorts en sådan begreppsmässig undersökning.

Det existerar enbart sexuella ord för våldtäktshandlingar. Det betyder att en intervju alltid kommer vara laddad sexuellt beroende på att orden, som knulla, är laddade på detta sätt. Vill vi tala om en handling utifrån ett maktperspektiv är vi fortfarande hänvisade till sexuella ord. Vidare har gruppen män som blivit våldtagna av män en bakomliggande kontext där män per se är förövare och kvinnor per se är offer och däremellan finns en maktobalans som är relaterad till könet. Detta gör det svårt att beskriva någon som en ”utsatt man” inom ramen för det våld som idag i Sverige kallas ”kvinnofrid”.

Jag vill i detta sammanhang återge en händelse. Efter några intervjuer, under våren 2008, fick jag väldigt mycket att göra, tappade ork och gjorde inte intervjuer på över ett halvt år. Vid en kontakt med forskaren Ford Hickson vid Portsmouth University, England, som tidigare påbörjat en liknande studie, berättade han att han själv blivit så känslomässigt påverkad av intervjuerna att han avslutade undersökningen. Hickson sökte sedan debriefing. Detta fick mig att förstå vad som hänt med mig. Efter att ha genomgått debriefing kom jag åter igång, under januari 2009, och fler intervjupersoner anmälde sig. I en av metodtexterna fann jag en skildring av denna erfarenhet. Elisabeth Moen (2009) beskriver bland annat svårigheter att

konfronteras med sexuellt våld och mänsklig smärta. Själv kände hon under arbetets gång med denna fråga trötthet, drabbades av långvariga förkylningar och till slut lunginflammation. Moen skriver om Hanna Olsson (1987) hur hon i sitt arbete med att intervjua prostituerade blev så sjuk och deprimerad att hon hade svårt att umgås med sin vänkrets. ”Prostitutionens värld trängde alltmer in under intervjuarbetet och in i den ’egna’ världen med arbete och vänner” (ibid. s. 234). Moen hänvisar även till Jeff Hearn (1998) som kallar detta för ”the emotions of research” där Hearn menar ”att det blev speciellt för honom eftersom han som man forskar om andra mäns våld, det griper tag i mäns egna erfarenheter av att vara man” (ibid. 235). Denna upplevelse, som även jag har fått, att få respondenterna in i huvudet, in under skinnet, bör vidare beskrivas av akademien. Min studie är ett bidrag.

8.2 Resultatdiskussion

Hur ska vi förstå den kunskap och de resultat som förmedlas i denna studie? Det som tydligast kommer fram i undersökningen är att män som blivit våldtagna av män saknar ord för att benämna sina upplevelser och att detta är nära kopplat till frånvaron av tal om fenomenet i samhället. Frånvaro av ord gör männen osynliga. Vad studien också visar är att de flesta av männen befinner sig i en sårbar position vid tiden för våldtäkten, ibland till och med en marginaliserad sådan. Vems är ansvaret att göra våldtäkten mer synlig, männens, samhällets eller bådas?

Studien visar på kedjor av interaktionsritualer som respondenterna är en del av vid våldtäkten, som maskuliniteter. Processer som inte har förberett dem på våldtäkt, snarare tvärtom, inte heller att den sexverksamhet som de deltar i kan övergå i våldtäkt. Det leder fram till ett teoretiskt resultat: *om förståelsen inte finns i den kulturhistoriska kontexten kan händelsen inte förstås och bli hanterbar av den enskilde*. Detta resultat verkar ha hög generaliserbarhet.

Ett resultat i undersökningen handlar om Collins (2005) teori om kedjor av interaktionsritualer. Emotionsforskning är på frammarsch, men det betyder inte att alla komponenterna är på plats. Det finns ändå svagheter i teoribygget. I studien kommer det fram två exempel. Det första exemplet är att Collins inte integrerar frågan om kedjebrott, i varje fall som jag uppfattar det. När respondenterna är kåta och vill knulla är de i en välkänd ritual. Hastigt bryts den och en annan ritual får företräde – våldtäkten. En ritual som är okänd och

utan sexuella script för männen. Stolthet förbyts till skam, jämlik till underordnad och subjekt till objekt. Här finner jag inget stöd i Collins resonemang hur brott på kedjan av interaktionsritualer kan tolkas.

Den andra svagheten med teorin om kedjor av interaktionsritualer är att den inte ger, som jag förstår det, någon förklaring till hur den enskilde bryter sig ur en destruktiv ritual om han inte tidigare tagit del i en sådan. Teorin bygger på kedjor av ritualer där det vi lärt oss i en ”spiller över” till andra. På så sätt lär vi oss hantera de olika ritualer vi går in och ut ur. Om en ritual ändras, som det framkommer i studien, från att vara en frivillig samspelande sexuell praktik till en ofrivillig ensidig våldtäkt kan man komma ur en sådan om man inte känner till hur? Även här saknar jag stöd i Collins teori.

Collins (2008) begrepp framstötens panik verkar på ett nytt sätt kunna beskriva fenomen som kommer fram i undersökningen. Det beskriver att båda parter upplever sinnesstämningen, där: ”(t)he forward panic of one side is fed by the panic paralysis of the other side” (s. 103). En viktig poäng med framstötens panik är att dominansen inte är bunden till fysiskt våld. ”The domination is emotional even more than physical; the victorious side feels ebullient, charged up; the losing side feels despairing, helpless, frozen, suffocated” (s. 102). Begreppet beskriver något som är situerat och interagerat och inte något som är ett personligt tillkortakommande bundet till kön, sexuell läggning, klass, etnicitet med mera.

Ytterligare ett resultat av studien är kunskapen om svårigheten att beforska ett okänt område som kännetecknas av frånvaro av tal. I studien försöker Adam beskriva sin upplevelse med orden: ”Man blev ... var man inte nog osäker på världen, så blev man det ganska mycket mera osäker på ... så att jag blev också så där, att ... nästan som att jag inte visste ...” Ungefär så kunde även mina tankar formuleras i text under forskningsprocessen, de hade ingen karta att ta ut kompassriktningen mot. I slutet fick jag hjälp av Collins, men frånvaro av begrepp har inte beskrivits i den metodlitteratur jag tillägnat mig. En sådan text, hur man tar ut ”bäring, riktning och kurs” i det okända forskningsområdet skulle välkomnas av mig.

Ett annat resultat i min studie är belysandet av maskuliniteternas betydelse för förståelse av män som blivit våldtagna av män. Genom att den idag konstruerade könsmaktsordningen har tolkningsföreträde vid förståelse av våldtäkt förhindrar den forskning om gruppen genom dikotomin män förövare – kvinnor offer. Vi behöver med andra ord finna en ny tolkningsram

som även inkluderar män som offer och kvinnor som förövare. Feministisk forskning har mycket att bidra med, samtidigt som deras utgångspunkt – kvinnor som förtryckta – inte är densamma vid forskning om män som blivit våldtagna av män.

Om vi bortser från det teoretiska angreppssättet lyfter empirin fram en obearbetad skam som orsakar en stor smärta hos de män som blivit utsatta. En smärta som är osynlig för samhället, men som på olika sätt påverkar samhället och ofta som underliggande faktorer. Vi kan fråga oss om de arton männen i undersökningen är representativa? Eller vad skiljer dessa män från andra? Jämför vi studiens resultat med det som kommer fram i den engelskspråkiga litteraturen finner vi att resultaten i stor utsträckning överensstämmer. Vad som kan göra det svårt att ta till sig resultaten är föreställningarna om manlighet, moraliska perspektiv och tabun kring män som blivit våldtagna av män. De utmanar de styrande hegemoniska maskuliniteternas strukturer i det rådande samhället.

I undersökningen framkommer att vissa intervjupersoner reagerar på våldtäkten genom att ha många och oskyddade sexuella förbindelser på ett självdestruktivt sätt. Två män som inte kom med i undersökningen hade blivit hivpositiva genom våldtäkt, vilket är något som bör tas upp i det hivpreventiva arbetet och målgruppen bör adresseras, samt bör fortsatt forskning bedrivas omkring detta.

Slutligen visar studien på att mer forskning behövs inom detta fält. I likhet med feministisk forskning måste männen få sin egen historia berättad med ord och beskrivningar som passar dem, och inte överta de hegemoniska maskuliniteternas beskrivning av män som blivit våldtagna av män. Dessutom behöver det utvecklas kompletterande och anpassade undersöknings- och analysverktyg.

8.3 Diskussion av konsekvenser och komplikationer

Gunvor Andersson och Hans Swärd (2008) hänvisar till Ann-Sofie Ohlander som hävdar att ”det är utsattheten som vi bör studera, om vi vill veta något om samhället” (s. 237). Vi måste försöka avtäcka de dolda strukturer som styr samhället. Eller som Gail Lewis (2000) menar att vi av de styrande får en mentalitet som styr oss, det hon kallar ”governmentality” (om man

vill vara vitsig – govern mentality) (s. 21f.). Detta anser jag kommer fram väldigt tydligt i studien och lyfter upp resultatet på en högre nivå.

En tolkning som jag vill föra fram är att så länge den samhälleliga debatten utgår från föreställningen om att mannen är identisk med våldet kommer vi inte att kunna förändra detta förhållande. Det är först när vi får en föreställning om den sårbara mannen som våldet kan brytas. Detsamma gäller föreställningen om den ”virile” mannen som i alla lägen, överallt och alltid har fullt stånd och vill sätta på allt och alla. Samma sak gäller männens upplevelse av skam kring homosexualitet. Det är kanske då vi upptäcker att manliga flyktingar från krigsdrabbade områden bör ha hjälp av professionellt utbildad personal att bearbeta sin utsatthet för sexuellt våld, likadant att unga män på särskilda ungdomshem (s.k. §12-hem) och män i fängelser bör erbjudas hjälp. Genom att göra detta bryter vi de gamla interaktionsritualerna och skapar nya läkande kedjor eftersom. För i linje med Collins resonemang måste interaktionerna brytas om de inte ska fortsätta för evigt. Ett sätt kan vara att männen organiserar sig på samma sätt som kvinnor, bildar lobbygrupper, startar vetenskapliga tidskrifter med mera för att förändra samhällets tal om dem. Slutligen menar Kirby och McKenna (1989) att ”(s)ocial research must, at a minimum, describe and explain what happens in the social world” (s. 96) och det hoppas jag att jag har gjort med detta arbete.

9 Referenser

9.1 Litteratur

- Abdullah-Khan, Noreen (2008) *Male Rape. The Emergence of a Social and Legal Issue*. Hampshire och New York: Palgrave Macmillan.
- Andersson, Gunvor & Swärd, Hans (2008) Etiska reflektioner. I Anna Meeuwisse & Hans Swärd & Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Aspelin, Jonas (1999) *Banden mellan oss. Ett socialpsykologiskt perspektiv på lärare–elev–relation*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1966) *The social construction of reality*. London: Penguin Books.
- Beynon, John (2002) *Masculinities and Culture*. Guildford och Buckingham: Open University Press.
- Bourdieu, Pierre (1999) *Den manliga dominansen*. Uddevalla: Daidalos.
- Braithwaite, John (2001) Foreword. I Thomas J. Scheff & Suzanne M. Retzinger (2001) *Emotions and Violence: Shame and Rage In Destructive Conflicts*. Lincoln: An Authors Guild Backinprint.com Edition.
- BRÅ (2005) *Våldtäkt. En kartläggning av polisanmälda våldtäkter*. Rapport 2005:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- BRÅ (2008) *Våldtäkt mot personer 15 år och äldre. Utveckling under åren 1995–2006*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Burcar, Veronika (2005) *Gestaltning av offererfarenheter. Samtal med unga män som utsatts för brott*. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Burg, B. R. (2007) *Boys at sea. Sodomy, Indecency, and Courts Martial in Nelson's Navy*. Chippenham and Eastbourne: Palgrave Macmillan.
- Butler, Judith (1999) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York och London: Routledge.
- Carlsson, Bo Göran (2000) *Religion, kultur och manlig homosexualitet. Homosexualitetens kulturella strukturer*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Carlsson, Ninni (2009) *Avslöjandets tid. Kvinnors bearbetning av sexuella övergrepp*. Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Cass, Vivienne C. (1979) Homosexual identity formation: A theoretical model. *Journal of Homosexuality*. 4 (3): 219–235.
- Collins, Randall (2005) *Interaction Ritual Chains*. New Jersey: Princeton University Press.
- Collins, Randall (2008) *Violence. A Micro-sociological Theory*. New Jersey: Princeton University Press.
- Connell, R.W. (1999) *Maskuliniteter*. Uddevalla: Daidalos.
- Connell, R.W. (2000) *The Men and the Boys*. Maryborough: University of California Press.
- Connell, R.W. (2003) *Om genus*. Uddevalla: Daidalos.
- Coxon, Anthony P.M. (1996) *Between the Sheets. Sexual Diaries and Gay Men's Sex in the Era of AIDS*. London: Cassell.
- Coxon, Tony & Davies, P. M. & Hunt, A. J. & McManus, T. J. & Rees, C. M. & Weatherburn, P. (1993) Research note: Strategies in eliciting sensitive sexual information: The case of gay men. *The Sociological review*. 41: 537–555.
- Dahlgren, Lars & Starrin, Bengt (2004) *Emotioner, vardagsliv & samhälle – En introduktion till emotionssociologi*. Malmö: Liber.

- Daneback, Kristian & Månsson, Sven-Axel (2008) Internetforskning. I Anna Meeuwisse & Hans Swärd & Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Danermark, Berth (2006) Socialt arbete och kunskap – tre metateoretiska mönster. I Björn Blom & Stefan Morén & Lennart Nygren *Kunskap i socialt arbete. Om villkor, processer och användning*. Falköping: Natur och Kultur.
- Davies, Michelle & Rogers, Paul (2006) Perceptions of male victims in depicted sexual assaults: A review of the literature. *Aggression and Violent Behaviour*. 11: 367–377.
- de Beauvoir, Simone (1968) *Det andra könet*. Stockholm: AWE/Gebbers.
- DelZotto, Augusta & Jones, Adam (2002) *Male-on-Male Sexual Violence in Wartime: Human Rights' Last Taboo?* Paper presented to the Annual Convention of the International Studies Association (ISA), New Orleans, LA, 23–27 March 2002.
- Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Doherty, Kathy & Anderson, Irina (2004) Making Sense of Male Rape: Constructions of Gender, Sexuality and Experiences of Male Victims. *Journal of Community & Applied Social Psychology*. 14: 85–103.
- Eliasson, Rosmari (1995) *Forskningsetik och Perspektivval*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, Niklas & Knutagård, Hans (2005) *Sexmänsäljer.se/x – nöje blir funktion*. Malmö: RFSL Rådgivningen Skåne.
- Flick, Uwe (2009) *An introduction to Qualitative Research*. Edition 4. London: Sage Publications.
- Flygare, Erik (2008) Läkande relationer som interaktionsritualer – Om emotionella band vid återhämtning från svåra psykiska störningar. I Åsa Wettergren & Bengt Starrin & Gerd Lindgren (red.) *Det sociala livets emotionella grunder*. Malmö: Liber.
- Flyvbjerg, Bent (2006) Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquiry*. 12 (2): 219–245.
- Folkesson, Per (2005) *Katastrofer och män. Explorativa undersökningar av ett komplext förhållande*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Foubert, John D. & Bradford, Perry C. (2007) Creating Lasting Attitude and Behaviour Change in Fraternity Members and Male Student Athletes: The Qualitative Impact of an Empathy – Based Rape Prevention Program. *Violence against women*. 13 (1): 70–86.
- Gagnon, John H. & Simon, William (2005) *Sexual Conduct. The Social Sources of Human Sexuality*. New Brunswick and London: AldineTransaction.
- Goffman, Erwin (1956) Embarrassment and Social Organization. *American Journal of Sociology*. 62 (3): 264–271.
- Goffman, Erwin (1995) *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Stockholm: Rabén Prisma.
- Goleman, Daniel (1998) *Känslans intelligens. Om att utveckla vår emotionella kapacitet för ett tryggare och mänskligare samhälle*. Borgå: Wahlström & Widstrand.
- Graham, Ruth (2006) Male Rape and the Careful Construction of the Male Victim. *Social & Legal Studies*. 15 (2): 187–208.
- Görling, Lars (2002/1962) *491*. Nørhaven: Lindelöw.
- Hacking, Ian (2004) *Social konstruktion av vad?* Stockholm: Thales.
- Hartman, Jan (2001) *Grundad teori, Teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Hearn, Jeff (1998) *The violences of men*. London: Sage Publications.
- Heidegren, Carl-Göran (2009) *Erkännande*. Malmö: Liber.
- Heidegren, Carl-Göran & Wästerfors, David (2008) *Den interagerande människan*. Malmö: Gleerups.

- Hornborg, Anne-Christine (2005) *Ritualer. Teorier och tillämpningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Isely, Paul J. & Busse, Wilma & Isely, Peter (1998) Sexual assault of males in late adolescence: a hidden phenomenon. *Professional School Counseling*, December 1998.
- Jacobsson, Katarina (2008) Den svårfångade kvaliteten. I Katarina Sjöberg & David Wästerfors (red.) *Uppdrag: Forskning*. Malmö: Liber.
- Jacobsson, Katarina & Meeuwisse, Anna (2008) Fallstudieforskning. I Anna Meeuwisse & Hans Swärd & Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson. *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jacobsson, Mats (1998) *Man eller monster, kustjägarnas mandomsprov*. Falun: Bokförlaget Nya DOXA.
- James, Trudi & Platzer, Hazel (1999) Ethical considerations in qualitative research with vulnerable groups: exploring lesbians' and gay men's experiences of health care – a personal perspective. *Nursing Ethics*. 6 (1): 73–81.
- Jonsson, Adam (2008) *Män som offer för sexuellt våld. En diskursanalys av nyhetsskildringar ur ett genusperspektiv*. C-uppsats. Stockholm: Institutionen för kriminologi, Stockholms universitet.
- Kelly, Liz (1988) How Women Define Their Experiences of Violence. I Kersti Yllö & Michele Bograd (red.) *Feminist Perspectives on Wife Abuse*. United States of America: Sage Publications.
- Kinsey, Alfred C. & Pomeroy, Wardell, B. & Martin, Clyde E. (1948) *Sexual Behavior In the Human Male*. Philadelphia och London: W. B. Saunders Company.
- Kirby, Sandra & McKenna, Kate (1989) *Experience, Research, Social Change: methods from the margins*. Toronto: Garamond.
- Knutagård, Hans (2003) "...det var bara en bögdjäväl". På väg mot en strategi att förebygga och motverka homofientligt våld. Rapportserie 2003:1. Malmö: RFSL Rådgivningen Skåne.
- Knutagård, Hans & Nidsjö, Elisabet (2004) *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*. Skåne i utveckling 2004:24. Malmö: Länsstyrelsen i Skåne Län.
- Knutagård, Hans (2007) *Män som blivit våldtagna av män*. Examensarbete i Sexologi 15 hp. Malmö: Hälsa och samhälle, Malmö högskola.
- Lehrer, Eli (2001) Hell behind bars. *National Review*, February 5, 2001.
- Lewin, Bo (red.) (1996) *Sex i Sverige. Om sexuallivet i Sverige 1996*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet 1998:11. Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Lewis, Gail (2000) *'Race', Gender, Social Welfare: Encounters in a Postcolonial Society*. Cornwall: Polity Press.
- McMullen, Richie J. (1990) *Male rape, breaking the silence on the last taboo*. London: GMP Publishers Ltd.
- Malterud, Kirsti (2009) *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2003) På jakt efter den ocensurerade verkligheten. I Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) *Den ocensurerade verkligheten i reportage, bild och undersökningar*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Merleau-Ponty, Maurice (1999) *Kroppens fenomenologi*. Uddevalla: Daidalos.
- Mezey, Gillian C. & King, Michael B. (2004) *Male Victims of Sexual Assault* (Second Edition). Oxford: Oxford University Press.
- Moen, Elisabeth (2009) Sensitiv forskning. I Lena Dahlgren & Lennart Sauer (red.) *Att forska i socialt arbete. Utmaningar, Förhållningssätt och metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, Hanna (1987) Det svåra sökandet efter kunskap eller vem jag är och vem är den Andre? *Tidskriften Socialt arbete*. 7: 4–9.

- Parynik Mendel, Matthew (1995) *The Male Survivor. The Impact of Sexual Abuse*. London: Sage Publications.
- Petrak, Jenny & Hedge, Barbara (red.) (2002) *The Trauma of Sexual Assault. Treatment, Prevention and Practice*. Chichester: Wiley.
- Rentoul, L. & Appleboom, N. (1997) Understanding the psychological impact of rape and serious sexual assault of men: a literature review. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*. 4: 267–274.
- Robertson, Stephen (2006) ‘Boys, of Course, Cannot be Raped’: Age, Homosexuality and the Redefinition of Sexual Violence in New York City, 1880–1955. *Gender & History*. 18 (2): 357–379.
- Rubin, Gayle S. (2007/1984) “Thinking sex: Notes for a Radical Politics of Sexuality”. I Richard Parker & Peter Aggleton, *Culture, Society and Sexuality*. A reader. London och New York: Routledge.
- Scarce, Michael (1997a) *Male on male rape: the hidden toll of stigma and shame*. Cambridge: Perseus Publishing.
- Scarce, Michael (1997b) Same-Sex Rape of Male College Students. *Journal of American College Health*, Section: Clinical & Program Notes.
- Scheff, Thomas J. (1997) *Emotions, the social bond, and human reality. Part/whole analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Scheff, Thomas J. & Retzinger, Suzanne M. (2001) *Emotions and Violence: Shame and Rage In Destructive Conflicts*. Lincoln: An Authors Guild Backinprint.com Edition.
- Scheff, Thomas J. & Starrin, Bengt (2002) Skam och sociala band – om social underordning och utdragna konflikter. I Anna Meeuwisse och Hans Swärd *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Sivakumaran, Sandesh (2005) Male/Male Rape and the “Taint” of Homosexuality. *Human Rights Quarterly*. 27: 1274–1306.
- Stake, Robert E. (1998) Case Studies. I Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (red.) *Strategies of Qualitative Inquiry*. London: Sage Publications.
- Starrin, Bengt (2008) Är det skamligt att vara fattig? I Hans Swärd & Marie-Anne Egerö (red.) *Villkorandets politik. Fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*. Malmö: Égalité.
- Starrin, Bengt & Renck, Barbro (1996) Den kvalitativa intervjun. I Per-Gunnar Svensson & Bengt Starrin (red.) *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Starrin, Bengt & Wettergren, Åsa (2008) Emotionsforskning. I Anna Meeuwisse & Hans Swärd & Rosmari Eliasson-Lappalainen & Katarina Jacobsson. *Forskningsmetodik för socialvetare*. Finland: Natur och Kultur.
- Stener Carlson, Eric (1997) Sexual Assault on Men In War. *Lancet*, January 11, Section: Health and Human Rights.
- Sundaram, Vanita & Helweg-Larsen, K. & Laursen, B. & Bjerregaard, P. (2004) Physical Violence, Self Rated Health, and Morbidity: Is Gender Significant for Victimization? *Journal of Epidemiology and Community Health*. 58: 65–70.
- Säljö, Roger (2005) *Lärande & kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Thomas, William I. & Thomas, Dorothy Swaine (1932/1928) *The Child in America. Behaviour Problems and Programs*. New York: Alfred A. Knopf.
- Tomsen, Stephen (2002) *Hatred, Murder and Male Honour. Anti-homosexual Homicides In New South Wales, 1980–2000*. Australian Institute of Criminology Research and Public Policy Series No. 43. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Trost, Jan & Levin, Irene (1999) *Att förstå vardagen – med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

- Wood, G. (2000) The achilles hole: Gender boundary maintenance and the anus. *Psychology Of Women Section Review*. 2 (2) s. 26–40.
- Wooden, Wayne S. & Parker, Jay (1982) *Men behind bars, Sexual Exploitation in Prison*. New York: Da Capo Press.
- Yin, Robert K. (1994) *Case Study Research. Design and Methods*. Second Edition. London: Sage Publications.
- Zack, Naomi (1997) *Race/Sex Their Sameness, Difference, and Interplay*. London: Routledge.

9.2 Internet

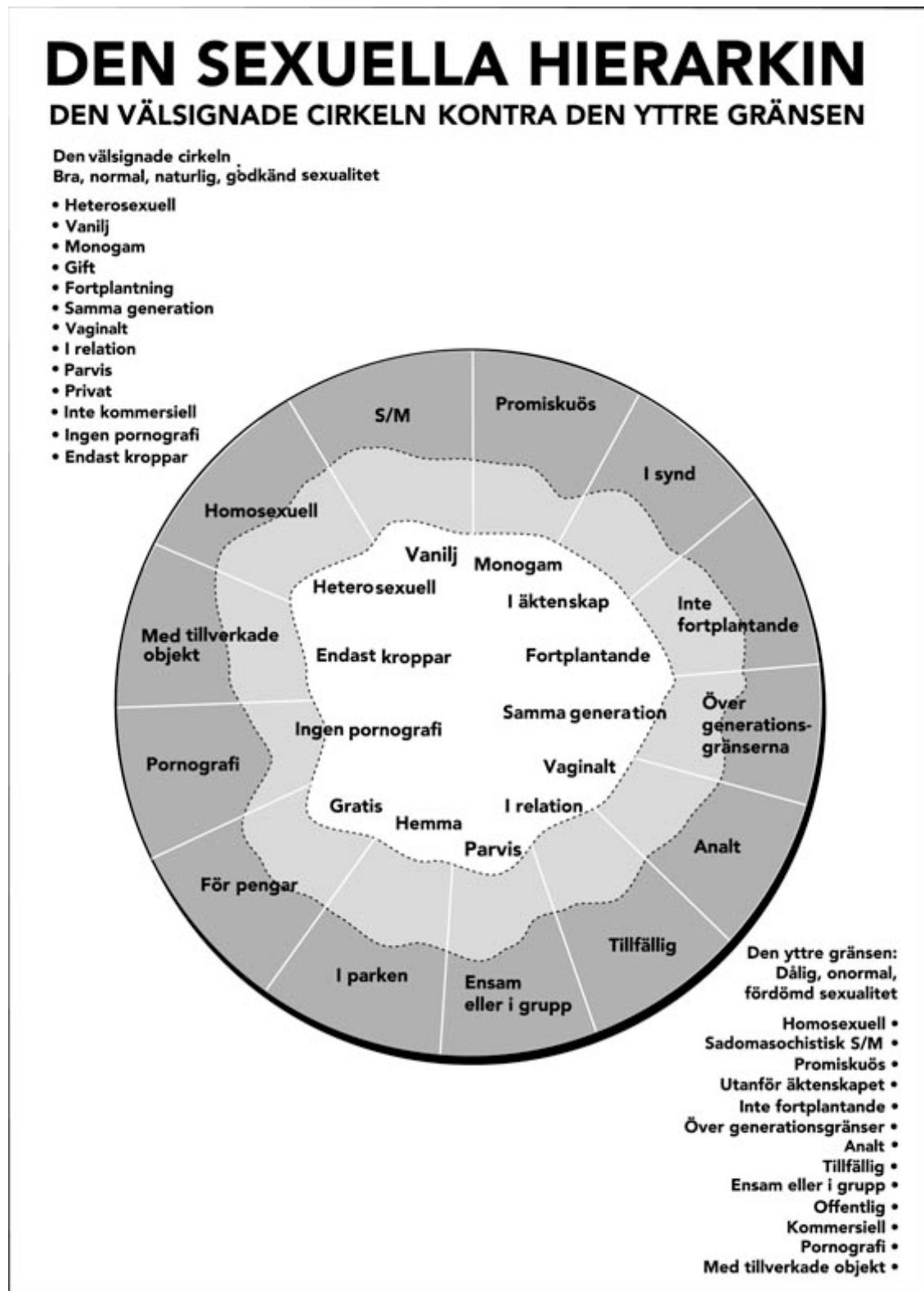
- Internet 1 – Stop Prison Rape, <http://www.spr.org> 090412, klockan 17.16
- Internet 2 – Roman Catholic sex abuse cases (2007) Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Roman_Catholic_sex_abuse_cases 090412, klockan 17.20
- Internet 3 – http://www.nytimes.com/2009/05/21/world/europe/21ireland.html?_r=2&hp 090521, klockan 18.37
- Internet 4 – http://www.scb.se/Pages/TableAndChart_258945.aspx 090321, klockan 18.37
- Internet 5 – <http://www.qruiser.com> 090005, klockan 12.05

9.3 Multimedia

- Den sista färden* (Deliverance) (1972) Regi John Boorman. Elmer Productions, Warner Bros. (video: DVD).
- LOVE* (2007) Regi David Färdmar. Rolands Hörna Filmproduktion & Götafilm AB (DVD).
- Mysterious Skin* (2004) Regi Gregg Araki. Antidote Films, Desperate Pictures (video: DVD).
- Nyckeln till frihet* (The Shawshank Redemption) (1994) Regi Frank Darabont. Castle Rock Entertainment (video: DVD).
- To catch a killer* (1992) Regi Eric Till. Creative Entertainment Group, Telestories Entertainment Inc. (video).
- Querelle* (1982) Regi Rainer Werner Fassbinder. Gaumont och Second Sight (video: DVD).

9.4 Bilagor

Bilaga 1. Den sexuella hierarkin

Den sexuella hierarkin. Inspirerat av Gayle S. Rubin (2007/1984)

Bilaga 2. Tabell över respondenterna

IP-namn	Informationssätt	Ålder	Våld- täkts- ålder	För- övarens ålder	Var	Anmält	Sökt hjälp
Adam	Intervju	21	17	50	Lägenhet	Nej	Ja
Benjamin	Intervju	60	18	30	Lägenhet	Nej	Nej
Carl	Intervju	35	33	19	Hemma	Ja	Ja
Daniel	Intervju	23	15	Flera runt 30	Utomhus	Nej	Nej
Eddie	Intervju	48	18	Runt 35	Utomhus	Nej	Nej
Fabian	Intervju	63	17	Runt 30	Kolonihus	Nej	Nej
Gabriel	Intervju	21	19	21	Lägenhet	Nej	Ja
Hampus	Intervju	21	15	44	Utomhus	Nej	Ja
Isak	Intervju	70	24	24	Hotellrum	Nej	Nej
Jack	Intervju	36	22	40	Videoklubb	Nej	Nej
Kevin	Intervju per tele	33	14	40	Gymnastiksal	Nej	Nej
Leo	Intervju per tele	38	36	41	Lägenhet	Nej	Nej
Malte	Intervju	22	20	20	Lägenhet	Ja	Nej
Neo	Intervju	34	20	45	Lägenhet	Nej	Ja
Oliver	Intervju per text	27	18	Runt 50	Videoklubb	Nej	Nej
Pontus	Intervju per text	41	40	40	Lägenhet	Nej	Nej
Rasmus	Intervju per text	26	16	45	Lägenhet	Nej	Nej
Sam	Intervju per text	20	18	29	Lägenhet	Nej	Nej
IP 19	Lämnat medd.	20	19	?	Fest	Ja	?
IP 20	Lämnat medd.	19	?	?	Lägenhet	?	?
IP 21	Lämnat medd.	21	17	40	?	?	?
IP 22	Lämnat medd.	17	13	?	Lägenhet	Nej	Nej
IP 23	Lämnat medd.	28	23	40	Taxi	Ja	Nej
IP 24	Lämnat medd.	41	20	20	?	?	Nej
IP 25	Lämnat medd.	18	?	?	?	?	?
IP 26	Lämnat medd.	49	14	35	Fest	Nej	Nej
IP 27	Lämnat medd.	24	17	40	Lägenhet	Nej	Nej
IP 28	Lämnat medd.	26	18	35	Lägenhet	Ja	Nej

Bilaga 3. Qruiser

Medlemmar Klubbbar Bilder Filmer Texter Forum Teman Info

Våldtagna män
Skåne

Redigera din Qruiser

hemma

Sacellit | Logga ut

XXX bilder/klubbar

Inläsa | Utgåva
Skicka meddelande
Gästbok
Första

Favoriter (2)
hemsidor (16)
fotoalbum (12)
dagböcker (6)

Dina Klubbbar (1)
Dina Filmer
Din Dashboard
Dina Diskussioner
Dina Presenkort

Din verifiering

Inloggade som söker dig

Ditt Guldmemberskap
gäller till 2010-04-14

Dina sökningar

Senast inloggad favorit

Niklas+
Kille, 45, Halmstad

Besökare

Skåne

Snapphanen+
Kille, 57, Malmö

Redigera Visa sidan som...

Våldtagna män

Annat/vet ej man, 57 år
Bosatt: Skåne, Sverige.
Inloggad hemifrån.
Loggade in 09.10 2009-05-24.

Är Du man och blivit våldtagen av män?
Du söks för en studie.
Se även längst ner!

Jag är intresserad av att komma i kontakt med Dig som är man, oavsett ålder och sexuell läggning, och har blivit utsatt för försök till eller utsatt för våldtäkt eller sexuellt våld av en annan man eller män. Detta för en studie under 2008/2009 om män som blivit våldtagna av män. Studien kommer bland annat att redovisas som en mastersuppsats vid Socialhögskolan, Lunds universitet.

Syftet är att ge utsatta män en möjlighet att berätta sin historia och på så sätt synliggöra våldtäkten och göra den talbar. Ett annat syfte är att undersöka vilka hjälp- och stödinsatser som behöver utvecklas för att möta det behov som finns.

Har Du blivit utsatt och vill hjälpa till med undersökningen?
Intervjuerna sker anonymt. Ta kontakt med mig.

Spotlight

Vi som är trogna
202 medlemmar
MSN
Bromma2009@live.se
Vill Du synas här?
Visa alla Spotlights

Senast inloggade

Blesger
Kille, 28, Malmö

bögarmossenkillen
Kille, 45, Stockholm

QueerStar20
Tiel, 30, Stockholms l

gorn
Kvinnor(1), 31

2.332 inloggade just nu

Annons

NORDIC CHEST HAIR AWARDS

Har du det snyggaste bröst håret i Norden?
Var med och tävla med ditt bidrag i Nordic Chest Hair Award!

Källa (<http://www.qruiser.com>).

Bilaga 4. Att söka med hjälp av Qruiser

Jag har använt Qruiser (<http://www.qruiser.com>) som ett verktyg för att hitta respondenter eller mer korrekt bli hittad av dem. Qruiser är Nordens största community på internet för personer som är homo, bi, trans och queer samt för deras ”vänner”. Medlemskapet på Qruiser är personligt och är knutet till en individ. Tjänsten är gratis och har 105 224 medlemmar, varav 5 738 är inloggade klockan 22.27, 09-05-15. När du blivit medlem och skaffat dig ett nick (namn), mitt var *Våldtagna män*, finns möjlighet att göra en presentationsida. På den sidan kan du ladda upp fotografier och filmer och du får en rad andra tekniska möjligheter om du är guldmedlem (400 kronor/år).

Tjänsten är uppbyggd så att du kan besöka andra sidor och då lämnar man ”spår” efter sig i vänsterkanten. Du kan alltså alltid se vilka som besökt dig, i kronologisk ordning och begränsat till åtta. Du kan även skicka meddelanden till andra, men du kan inte ha samma text till varje person. Du kan även starta klubbar, tillhöra klubbar och besöka de öppna klubbarna. Vissa klubbar är stängda och har en administratör som bestämmer medlemskap. Jag var med i klubbarna *Min kropp – Min rättighet* (115 medlemmar), *Våldtagen* (28 medlemmar) och *Våldtäktsoffer* (48 medlemmar). Genom att jag var medlem i klubben blev min sida synlig för besökarna som sedan kunde klicka sig vidare.

Du blir också synlig en kort stund i högerspalten när du loggar in, men klickar du på *inloggade just nu* kommer medlemmarna upp i kronologisk ordning. Som medlem kan du välja olika filter, exempelvis alla som bor i Skåne, alla mellan 18 och 32 år, alla som är homosexuella, alla från Afrika, för att nämna några urvalskriterier. Jag valde inloggade från Skåne.

Jag bestämde mig för att arbeta på följande sätt. Att texten på min sida skulle vara den huvudsakliga och att jag skulle få medlemmar att besöka sidan, läsa texten och om den berörde dem ta kontakt med mig. Jag skrev inte några meddelanden till andra utan jag valde att klicka på alla som precis loggat in. På så sätt lämnade jag ett antal spår efter mig som ringar på vattnet då mitt nick fanns med på den besöktes sida. Jag prövade olika tider på dygnet och fann att mellan klockan 22.00 och 01.00 var det störst trafik. Efter att medlemmen besökt mig skickade han ett meddelande till mig för intervju. Det var 24 av de 28 respondenterna i materialet som tog kontakt via Qruiser. På så sätt fanns ingen påtryckning utan valet var helt frivilligt från respondentens sida.

Bilaga 5. Text på Qruiser

Är Du man och har blivit våldtagen av män?
Du söks för en studie.

Jag är intresserad av att komma i kontakt med Dig som är man, oavsett ålder och sexuell läggning, och har blivit utsatt för försök till eller utsatt för våldtäkt eller sexuellt våld av en annan man eller män. Detta för en studie under 2008/2009 om män som blivit våldtagna av män. Studien kommer bland annat att redovisas som en mastersuppsats vid Socialhögskolan, Lunds universitet.

Syftet är att ge utsatta män en möjlighet att berätta sin historia och på så sätt synliggöra våldtäkten och göra den talbar. Ett annat syfte är att undersöka vilka hjälp- och stödinsatser som behöver utvecklas för att möta det behov som finns.

Har Du blivit utsatt och vill hjälpa till med undersökningen?
Intervjuerna sker anonymt. Ta kontakt med mig.

Undersökningen sker av mig, Hans Knutagård, magister i socialt arbete, som tidigare skrivit om våld mot homosexuella, hedersrelaterat våld och om män som säljer sex via internet. Du kan nå mig genom denna sida eller maila hans.knutagard@med.lu.se

Studien genomförs av SRHR, Socialmedicinska enheten, UMAS, Malmö tillsammans med Socialhögskolan i Lund.

Du finner SRHR här på Qruiser men även på <http://www.skane.se/srhr>

Bilaga 6. Litteratursökning

Vid sökning av "våldtäkt avhandling" på LIBRIS kom 40 träffar upp. Ingen av dem handlade om män som blivit våldtagna. När jag sökte på LIBRIS på "ämne:(homosex* våldtäkt)" fick jag tio träffar varav en engelsk artikel. Jag har också använt mig av universitetsdatabasen ELIN, som samlar information från flera olika tidskriftsförlag, databaser och öppna e-print arkiv, och sökt på de svenska orden *manlig våldtäkt* och *sexuella övergrepp* utan resultat.

Däremot finns en del forskning och annan litteratur internationellt, framför allt från USA. Jag sökte på LIBRIS med sökord "Male rape" och fick 46 träffar. Av dem kunde jag använda två Michael Scarce (1997a) *Male on male rape: the hidden toll of stigma and shame* och Gillian C. Mezey och Michael B. King (2004) *Male Victims of Sexual Assault*. Jag letade vidare på ILLUMINA. För sökord (*male victim'*) *and rape* fick jag 32 träffar varav jag har använt fyra i denna studie. För sökord (*male victim**) *and (rape or (sex* assault') or (sex* abuse)* fick jag 521 träffar av vilka jag kunde använda en. När jag smalnade av den sökningen till (*male victim**) *and (rape or (sex* assault*)* som sökord erhöll jag 343 träffar av vilka ingen var användbar. Jag fick 280 träffar för sökorden *rape and homosex** och inte (*lesbian* or woman or women*), av dessa kunde jag använda tre artiklar. Jag prövade även med sökorden (*male on male*) *and (rape or (sex* assault*) or (sex* abuse)* och fick 23 träffar. De träffar jag kunde använda hade jag redan erhållit i tidigare sökning. Slutligen använde jag sökordet (*male rape*) med 231 träffar som resultat av vilka fem artiklar berörde mitt område. När jag använde (*male rape*) som Descriptors fick jag 16 träffar varav sju var användbara.

Jag har även sökt på Social Care Online med *freetext="male rape"* med åtta träffar varav jag redan funnit de två som berörde mitt ämne. En sökning på SCIRUS med sökord "male rape" gav 4 037 träffar. En genomläsning av de första hundra visade att de inte berörde mitt område. Ett annat område jag undersökte var artikelsök, på sökordet *våldtäkt*/äo man*/äo* fick jag 30 träffar, där alla handlade om män som våldtar kvinnor.

Via ELIN har jag gjort artikelsökningar på *male rape*, *male rape victims*, *male sexual assault*, *males as sexual assault victims*, *male on male rape*, *rape of male*, *same sex rape* och *sexual assault on men*. Slutligen har jag googlat på internet ovanstående variationer på *male rape* och olika svenska variationer på *manlig våldtäkt*. Det sistnämnda har gett enbart engelska hemsidor eller svenska tidningsartiklar.

Bilaga 7. Ferios breath

En online gay-comic serie som finns på <http://www.breath.se/comic/06endure/endure39.htm>
Serien ska läsas från höger till vänster, som i Japan. www.breath.se Copyright Kristian Hellström.

"men du har ju blivit våldtagen" - om våldtagna mäns ordlöshet är en studie för att förstå män som blivit våldtagna av män, deras upplevelser av våldtäkten och hur de reagerade på den. Materialet bygger på 18 kvalitativa intervjuer med dessa män. Det framkommer att männen har genom olika omständigheter hamnat i en position där det inte finns några ord för händelsen. Utan ord så är de osynliga för samhället och de kan inte bearbeta sina upplevelser av våldtäkten genom att söka professionell hjälp.

I studien framkommer även att intervjupersonerna reagerade på ett självdestruktivt sätt på våldtäkten. De kände skam, brist på tillit och maktlöshet. För att kunna förstå dessa män behövs en ny tolkningsram som även inkluderar män som offer. Hans Knutagård, SRHR (Sexuell och Reproductiv Hälsa och Rättigheter) ett programområde vid Socialmedicinska enheten, UMAS, Region Skåne, har genomfört studien som sin masteruppsats.

Illustration: www.breath.se • copyright: Kristian Hellström

SRHR
Socialmedicinska enheten
UMAS, CRC, Ingång 72
205 02 Malmö
www.skane.se/srhr